P.o.hung.
127.c

A FORRADALOM

KÖLTÉSZETE.

KÖLTEMÉNYEK ÉS KÖZLEMÉNYEK

az 1848/1849-ki

SZABADSÁGHARC IDEJÉBŐL.

SZERKESZTI ÉS KIADJA

ÁLDOR IMRE.

PEST.

HECKENAST GUSZTÁV TULAJDONA.

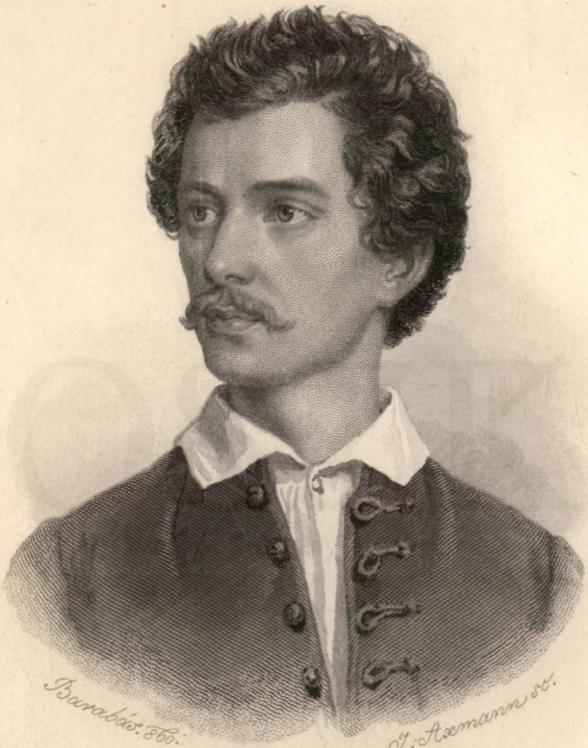
1867.

fo 190

A

FORRADALOM KÖLTÉSZETE.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár
KÖNYV-
TÁRA

Petőfi Sándor

A

FORRADALOM KÖLTÉSZETE.

KÖLTEMÉNYEK ÉS KÖZLEMÉNYEK

az 1848/1849-ki

SZABADSÁGHARC IDEJÉBŐL.

SZERKESZTI ÉS KIADJA

ÁLDOR IMRE.

PEST, 1867.

HECKENAST GUSZTÁV TULAJDONA.

R 2

MAGYAR MUZEUM KÖNYVTÁRA

78394

R 1965

Pest, 1867. Nyomatott Heckenast Gusztávnál.

A FORRADALOM

KÖLTÉSZETE.

A forradalom költészete.

(1848.)

Ne ijjedjetek meg e szótól: forradalom.

Nem villám ez, csak napsugár, mely szemetekbe süt.

Minden mi szép, minden mi fönséges e szóban benne van. Istenirgalom és emberszeretet, férfierény és nőszerelem, néphatalom és világszabadság; — minden, minden e szóban forradalom.

Éj után hajnal jő. Az álmok elfutnak. A sötétség visszatér kriptáiba, a hegyek aranynyal festik ormaikat, a napsugára szétlövel. Minden mi sötét és a sötétség lakója, visszafut odvába: de fölébred minden, a mi szép és az istené! Millió csillag, az ég millió gyémántos királya tünik el egy sugarától a napnak. Nem látja senki senki, hogy hová lettek? Nem tudja senki, hogy vannak e? Életök csak a ragyogásban látszék, s ragyogásuk elmulik, mihelyt az ég megszünik fekete lenni. Helyettök ott fenn a pacsirta zengi énekét.

Lássátok ez a forradalom.

A hajnal nem gyilkol meg senkit, hogy az éjt nappallá változtassa. Az éj mindenkit elaltat, hogy uralkodhassék.

A hajnal pirulása nem az a vér, mely a szivből kiömlik, hanem az, mely a hős arcán pirul, midőn sisakját fölteszi.

Az éj halált oszt mindenkinek. Még az élő is elalszik s a virág becsukja kelyhét.

A hajnal életet oszt szét, még a sir is kivirágzik s a tengerfenék növényerdőt terem, hová szeme elhat, s kicsalja a börtönnyiláson át az eltemetett halvány virágot.

Lássátok ez a forradalom.

Változik minden. Ég és föld más alakot ölt. De életre változik minden. Világ és szabadság terjed szét mindenütt.

Ki boldogtalan volt, a forradalom szivét meggyógyitja; ki félt bátorrá teszi, a vak szeméről a hályogot letépi, mindent ad mindenkinek, s még sem vesz el senkitől semmit.

Igazságot tesz mindenkinek s mégsem áll bosszút senkin.

Mindenkit megvéd s mégsem üldöz senkit.

Mert fegyvere nem halált, hanem életet oszt.

Lássátok ez a forradalom.

* * *

Vannak, kik azt hiszik, hogy a forradalom eszméje egy a zsarnok gyilkolással.

Ez lehetett akkor, midőn a zsarnokok a népet üldözték, midőn a nép a szabadság után sovárgott s csak egy Brutusnak kelle születni minden Caesar mellé, hogy a népszabadság biztositva legyen.

Ujabb időkben a zsarnokok találtak módokat, melyekkel a népeket magukba szerelmesekké tegyék, s ha ledül egy, a nép másikat emel helyébe.

Ilyenkor nem a zsarnokokat, a rabszolgákat kell kiirtani.

Mihelyt nem lesznek rabszolgák, nem lesznek zsarnokok.

S ide nem kell kard, nem kell guillotin, ezt tenni fogja a forradalom szelleme.

A keresztény vallást nem fegyver terjeszté el a világon; forradalom volt az is, mit az a földön, az égben és a föld alatt előidézett, csatát vivott emberekkel, ördögökkel és hamis istenekkel, csatát magával a halállal és győzött, mert fegyvere a szent szabadság volt.

A hamis istenek oltárán kihamvadt a tüz, az ördögöket nem hitte többé senki, s a halál fejéről leesett a korona. A halál megszünt öldöklő angyal lenni. Uj élet angyala lett belőle. Mert ugy akarta az örök hatalmu szellem.

E szent lélek ujra eljövend.

Nem hoz magával semmi fegyvert, mint igazsága szavait. Nem öl meg senkit, de mindenkit ujra teremt.

A félistenekből egész emberek lesznek, s a késő utókor bámulni fogja ama csecsebecséket, babonás nép fetisheket, miket egykor a nép térdre omolva imádott.

Ha a nép ember előtt hajtja porba arcát, nem azt kell porba sujtani, kit bálványul körülvesz, hanem őt kell kiemelni a porból s tudtára adni: hogy ki asszonytól született az nem isten — de nem is igavonó barom.

S ezt teszi a forradalom.

Jókai Mór.

Arany János.

Lóra....!

Lóra, magyar, lóra, most ütött az óra,
Nem is óra ütött, vészharangot vernek:
Tüz van! ég a házad, a világ fellázadt:
Most kell talpon állni a magyar embernek.

Északról, keletrül, délről, naplementrül
Az egész szomszédság mind ellened zendül,
A kivel megosztád falatodnak felét,
Legelébb is az köt készakarva beléd.

Ezt a szép sikságot, ezt a dús alföldet,
Ménedet gulyádat irígyelik tőled;
Elhagyják a köves, terméketlen rosz tájt
S a tiéden vágynak tenni ingyen — osztályt.

Mutasd meg azért is, hogy e puszta róna,
Halálthozó lakhely másunnan valóra;
Vize levegője van neki vesztére:
Szivfájást kap tőle, s mind elfoly a vére.

Él-e még az isten?

Él-e még az isten . . . magyarok istene?
Vagy haragra gerjedt népének ellene,
És elhagyta végkép,
Hogy rabló zsiványhad, bérbeszedett csorda
Égesse, pusztitsa, öldökölje sorba
Régi kedves népét?

Él-e még az isten, . . . az az isten él-e,
Ki a dús Kánaán országba vezérle
Mint Izraelt hajdan,
Hozván öseinket füstnek fellegében
Égre felpirosló tűz-oszlop képében,
Véres viadalban?

Él-e még az isten az erős hatalmas,
A ki elleninken adott diadalmat,
Száz meg száz csatákon?
A ki ujjainkat kardhoz egyengette,
Nevünket dicsővé félelmessé tette
Széles e világon?

Él-e még az isten, ki erős karjával
Megtartott, megőrzött ezer éven által
Egész mostanáig?

Ki annyi veszély közt nem hagyá elveszni,
Töröknek, tatárnak martalékul esni
Árpád unokait?

Él még, él az isten . . . magyarok istene!
Elforditva sincsen még e népről szeme,
S az még, a ki régen;
Harcra hát magyar nép! isten a vezéred,
Diadalmat szerez a te hulló véred
Minden ellenségen! —

Magyar nemzetőr dala.

Süvegemen nemzeti szin rózsa,
Ajakamon édes babám csókja,
Ne félj babám! nem megyek világra
Nemzetemnek vagyok katonája.

Nem kerestek engemet kötéllel,
Zászló alá magam csaptam én fel;
Szülő anyám, te szép Magyarország,
Hogyne lennék holtig igaz hozzád!

Nem is adtam a lelkemet bérbe,
Négy garajcár ugy sem sokat érne!
Van nekem még öt hat garajcárom —
Azt is, ha kell, hazámnak ajánlom.

Felnyergelem szürke paripámat!
Fegyveremre senki sem tart számot;
Senkié sem, — igaz keresményem;
Azt vegye hát el valaki tőlem!

Olyan marsra lábam se billentem
Hogy azt bántsam a ki nem bánt engem,
De a szabadságért ha egy iznyi,
Talpon állok mind halálig víni!

Mit csinálunk?

Földi! mit csináltok?
Kaszát kalapáltok?
Nem azt kalapálunk
Fegyvert köszörülünk!

A rendet a réten
Már levágtuk régen
Megmártjuk kaszánkat
Ellenség vérében.

Szép piros harmatban
Fürösztjük kaszánkat;
Övig-övig vérben
Védjük jó hazánkat.

Egy életünk egy halálunk.....

Muzsika szól, verbuválnak
Csapj fel öcsém, katonának.

Muzsika szól, dörög a menny,
Bömböl a szél nagy keményen,
Zimankó gyül a hazára,
Ébredjetek valahára.
Egy életünk egy halálunk,
A veszélylyel szembe szállunk!

Összeröffent rác, cseh, német,
Hogy felfalja ezt a népet,
Ezt a népet, a kit itten
Ezer éve tart az isten.
Egy életünk egy halálunk
A ..... szembe szállunk!

Ezer éve nem maholnap
Türjük itt csak ugy lakónak
És ehol még felülfordul,
Ki a házból, a pitvarbul!
Egy életünk egy halálunk
Jaj nekik, ha mi kiállunk!

Itt élődött, hizott rajtunk,
Mellé ült, ha kitálaltunk,

Zsirunk ette, vérünk szopta,
Hogy testvérünk azt hazudta.
Egy életünk egy halálunk
A cudarral szembe szállunk!

Ős apánk jól földhöz verte,
De azt látom elfeledte,
Most megint feltürte ingét
De mi vágjuk földhöz mindég.
Egy életünk egy halálunk
Jaj nekik ha sikra szállunk!

Azt mondják: nincs magyar haza
Hohó de nem addig van a;
Nem lesz magyar az meglehet,
De titeket még eltemet.
Egy életünk egy halálunk
Szép hazánkért kardra hányunk!

Az örökség.

Azok a magyarok, kik a hazát
Véren vették, vérrel oltalmazák,
Azok a magyarok, ha riadót fúttak,
A halál képétől nem messzire búttak.

Lakásuk volt paripájuk háta,
Vetett ágyuk kemény nyeregkápa:
Ettek és aludtak vérmocskolta nyergen
Jártak éjjel-nappal sok nehéz fegyverben.

Nem kérdezték: sok-e az ellenség?
Olvasatlan próbáltak szerencsét;
Tudták, a szerencse mindig ahhoz pártol
Kinek szive még a halálban is bátor.

Elfogytak, elzülltek ottan-ottan,
Szép országuk hevert elhagyottan,
Fölveié az isten mindenféle gyoma
Éktelenné tette török, tatár nyoma.

Rongált zászló lőn az ő formája
Nem volt annak szine sem fonása
Itt-amott sötétlett rajta egy-egy vérfolt,
Szép zászlónk, az ország, váznál nem egyéb volt.

E becses zászlónak, a hazának
Védelmében hányan elhullának!
Vérökben a rudját hányszor megfereszték
Régi ősapáink! de el nem ereszték.

Igy a zászló ránk örökbe maradt
Ránk hagyák azt erős átok alatt:
Átok alatt, hogy, ha elpártolunk attul
Ne legyen az isten istenünk azontul.

Most telik be, vagy soha, az átok,
A zászlót, a zászlót ne hagyjátok!
Ha minket elfu az idők zivatarja
Nem lesz az istennek soha több magyarja!

Nyalka huszár, honnan.....

‚Nyalka huszár, honnan oly vágtatva?
S hogy tettél szert vezeték lovadra?
Engem ucscse! gyönyörü egy állat:
Adok érte jó forintot százat.‘

„Azt ne tőlem — a kardomtól kérdje:
Markolatig vérbe gázolt érte;
Tegye, kérem, vissza foglalóját:
Hadnagy uram, nem eladó jószág!“

‚Ejnye fiu . . . na de, annyi mint a —
Nem teszem én erszényemet vissza;
Kétszer annyit mondok s a hogy illik
Lefizetem utolsó forintig.‘

„Hadnagy uram, megkövetem szépen,
Egy szó mint száz : nem eladó nékem.“
‚Hogy ne volna, mennydörgős huszárja!
Ráadásul még egy száz . . . megjárja?‘

„Mi tagadás, helye vón a pénznek,
Fel is férne ily szegény legénynek;
Hanem egy uj tisztnek lova nincsen:
Jó pajtásom: neki szántam ingyen.“

Emléklapra.

Magánosan, mint egy falevél,
Testvéri közöl, melyet elszakít
S távol vidékre hajt az őszi szél,
Meddig heversz még, puszta kis lap, itt?
Jer, jer: megirlak és könnyü hajódat
Nyugoti szellők árjába vetem:
Vidd asszonyodnak, egyszerü lapocska,
Szives, de bánatos üdvözletem.

Keresd fel őt . . . de kérded, merre? hol?
Azt nem tudom . . . valahol a világban,
Hisz utasitni fog minden bokor,
Rendes lakát hol vette . . . a hazátlan!
Ottan keresd fel és vigasztalásul
Beszéld le néki sulyos életem.
Vidd asszonyodnak, egyszerü lapocska,
Szives, de bánatos üdvözletem.

Gyászban találod — oh, hogy is ne! — őt,
— Ki az, kinek oly méltó gyásza van! —

Mint honleányt, mint özvegy, árva nőt,
Igy is, amugy is oly boldogtalan!
Szendén illessed fájdalmát szivének,
Hogy eszmélése kinzó ne legyen.
Vidd asszonyodnak, egyszerü lapocska,
Szives, de bánatos üdvözletem.

Mondjad, hogy én is kettőt gyászolok,
Az ő siralma testvér az enyémmel,
Más a viszony, nem más a tárgy, az ok;
Bir-e még ő? Én nem birok reménynyel.
Oh, a reményből nyujtson egy sugárt, egy
Még hervadatlan füszálat nekem!
Vidd asszonyodnak, egyszerü lapocska,
Szives, de bánatos üdvözletem.

Mikép az elszakadt hü férjet ő,
Keresem én az eltünt hiv barátot,
Sötét az élet, ah! semmit se látok —
És néma, nem felel a temető.
Enyészet dulta-e fel ifjuságát?
Vagy bujdosik földetlen földeken? . . .
Vidd asszonyodnak, egyszerü lapocska,
Szives, de bánatos üdvözletem.

Nevét sem hallom. Mintha el lehetne
Feledni azt, alig emliti ajk;

De a nemzet szivében eltemetve
Érzem s megértem a titkos sohajt:
„Fog-e zendülni még költője lantja?
S ha fog zendülni sikon, bérceken? . . .
Vidd asszonyodnak, egyszerü lapocska,
Szives, de bánatos üdvözletem.

Mért nem megyünk el a magános völgybe
Hol ciprust ültet a gyász hir neki?
Tanubizonyság lenne annak földje,
Ott hulla-e a dalnok vére ki:
Minden csepp vérből uj virág kelendett
És több madár zeng ott a ligeten —
Vidd asszonyodnak, egyszerü lapocska,
Szives, de bánatos üdvözletem.

Vagy tán zarándok uton, egyedül
Bolyong, mikép az üldött bérci vad;
Ki mer hajlékot nyitni enyheül?
A csüggedettnek ápolást ki ad?
Ki nyujt hüs cseppet dallamos ajkára
Italt ha kér, aléltan, betegen . . . ?
Vidd asszonyodnak, egyszerü lapocska,
Szives, de bánatos üdvözletem.

Repülj utadra most . . . de nem, ne még,
Száritsd fel nedvesült szárnyaidat;

Nehéz vagy a könyhullatás miatt
Melylyel emlékeimnek áldozék.
Majd csak felszárad a köny . . . ámde a bú?
Oszlik talán egy hosszu életen —
Vidd asszonyodnak, egyszerü lapocska,
Szives, de bánatos üdvözletem.

BAJZA JÓZSEF.

Szolnok mellett.

Szolnok mellett a Tiszánál
Damjanics dicső vezér áll
És előtte a sereg,
Melylyel a rác pártütőket
A hon ellen felkelőket
Több csatákban verte meg.

Véres harcból most jövének;
Hangja vig a hadzenének,
S győzedelmet hirdető;
Mondják: e nagy ütközettel
Nyolcezer német veszett el
S Szolnok tája vérmező.

Nézni szép az átmenőket
A midőn üdvözli őket
Nyájas szókkal a vezér;
Öntudatban mint lobognak
Arcaik büszkén azoknak
Kikhez szól vagy kit dicsér.

Uj csapat megy most előtte
S im ő csákóját levette,
S a csapat mig elhaladt
Tisztes fője elfedetlen,
Nem maradt szem könyezetlen
Ily nagy ünnepély alatt.

„Nektek hálát hol találjak
Legvitézebb zászlóaljak,
Harmadik s kilencedik?
Mind oroszlánok valátok,
Ellenségink e csatátok
Emlékökbe véshetik.“

„Egyenkint megérdemelné
Mindenik, tisztté emelné
Őtet hadvezér szavam,
Ámde akkor tönkre menne
Villámától fosztva lenne
Vészeket hordó hadam.“

„Egymástól el nem szakadtok
És miként eddig, maradtok
Mindig győzhetetlenek;
Kiknek rettentő nevére
Megfagy az ellennek vére,
S rác és német sziv remeg.“

Igy szólt a vezér, szavára
Villog minden szem sugára,
S e hadból ily szó riad:
„„Hon — szabadság a mi bérünk!
Vigy halálra bár, vezérünk,
Nekünk szent törvény szavad!““

Jóslat.

1830.

Mit rejt a kétes jövendő?
Mért borult a láthatár?
A lelkek mély aggodalma
Szertelen viharra vár?
Végitélet kürtje szólit
Élők és halottakat?
A Cherub lángszárnya zug-e,
Megnyitván a sirokat?

Oh nem! — Népek háborognak,
A föld egy nagy Ocean,
Melyet megbántott kedélyek
Féktelen hatalma hány;
Forr a nemzetek haragja,
Megmozdult a fél világ
Mert az élet szent nyugalmát
Zsarnokok felforgaták.

Földön nincs többé igazság,
Csak népgázló hatalom;
A szabadság mérges guny lett,
Börtönkinok irgalom!
Harci zsákmány a tulajdon,
Senkinek sajátja nincs,
Honfi hüségnek jutalma
Vagy kötél, vagy rabbilincs!

Jogbitorlás cime: törvény,
Rend a zsarnokkény neve
Ember társadalmi léte
Élet-undorrá leve.
Ámde meg jön a boszú nap
Büntetendő vétkeket,
Hozván a sanyargatókra
Kárhozást, enyészetet.

Kelnek ujra forradalmak
Megkezdendők a csatát,
Bérencek sok ezre ellen
Küldve milliók hadát,
Megdördül a harci orkán,
S büszke várak s paloták,
Tornyok omladoznak össze
S vérben uszik egy világ.

S isten eljövend itélni
Népeket s királyokat,

S pillantása porba sujtván
Ember gázló trónokat.
S visszaadva millióknak
A természet szent jogát,
Zengni hallunk földön, égen
Béke hirdető imát.

S a rabszolga ujra nép lesz
Élvező törvényeket,
És az ember ujra ember,
A minek teremtetett;
S a szabadság templomában
Trónt az igazság emel,
Melyet minden földi féreg,
Minden fűszál ünnepel.

Nyugasztaló.

1851.

Embernek ki földi pályán
Szépért és nagyért buzog,
Hol tenyészend a babér, mit
Érte érdemelni fog?

Égnek melyik csillagán lesz,
Annyi milliók között,

Majd jutalma, vétlenül kit
Balszerencse üldözött?

E világnak kisszerü és
Óriás mozgalmiról
A komoly történetirás
Ezred évek óta szól.

S tükrözésiben mi gyéren
Látni győzedelmeket,
Melyekben csatát erény nyert
A gonoszság s bün felett.

Igy volt-e ez mindörökké,
S igy lesz-e a földtekén?
S a gazság előtt hajol meg
Erkölcs, jámborság, erény?

Nincs elégtét siron innen,
Nincsen tul gyötrelmekért?
Még elismerésbe sem nyer
A nemes parányi bért?

Vétek, ármány szemvakitó
Tisztelet fényében él.
Mig a jó vad tüskepályán
Inséggel nyomort cserél?

Szentügy vértanuja hulla,
Mely feledve porladoz,
Mig csalók és hitszegőkről
A hir kürte riadoz?

Vagy csupán játék ez élet
S szemvakitó tünemény,
Melyet csalfa biztatással
Ámit sirig a remény?

S ott felnyilván az enyészet
Semmisitő ajtaja,
Egy örök nem létbe sülyed
E világ minden baja? —

Nem lehet, hogy alkotandott
A sors érző sziveket.
Ha torlatlanul hagyná a
Méltatlan keserveket!

Lenni kell egy jobb világnak
Itt vagy más bolygó tekén:
Élve-alva azt sugalja
Fájó szivnek a remény,

Képtelen, hogy a halálban
Eltünjék minden jövő,
S üdvét meg ne nyerje a jó
És a vétlen szenvedő.

Képtelen, hogy volna isten
E nagy mindenség felett,
A ki csak gyötrelmül adna
Érző lénynek életet.

Bizzál elcsüggedt erényhős
Földi terveid felett,
Egy mindent sejtő igazság
Hoz majd vég itéletet.

S meglesz a jók méltatása,
És a vétek felzokog,
Ha a nagyszerü birószék
Harsonája zugni fog.

Berecz Károly.

Ezred leánya.

I.

Menj be kis lány, menj be
Hűvös kis szobádba,
Ne állj házatoknak
Nyitott kapujába.

Majd elsüti a nap
Arcod fehérségét,
S kedves tükörödben
Nem láthatod ékét.

Menj be kis lány, menj be
Jőnek a honvédek
Szép zeneszó mellett,
Mert majd megigéznek.

De te csak ott állasz . . .
S szemed ragyogása
Szived érzelmének
Visszasugárzása.

II.

Ne menj el oly gyakran
Ott az ablak mellett,
Tudod hogy a hadnagy
Majd szóba áll veled.

Ne menj el oly gyakran
Rózsás kis kertedbe,
S ne szedj annyi rózsát
Hófehér kezedbe.

Valahányszor megállsz
Ott az ablak alatt:
Pirosodni látom
Halavány arcodat.

S valahányszor feljösz
Rózsás kis kertedből:
Minden rózsáidat
Elszedik kezedből.

III.

Verik már a dobot, verik indulóra,
Mennek a honvédek, mennek hosszu utra.
Mennek is, mindaddig még csak meg sem állnak:
Miglen szemébe nem néznek a halálnak.
Vigyázz édes anya, vigyázz gyermekedre!
Mert bánatot hozhat szegény ősz fejedre.

Minek is aludtál tegnap olyan mélyen
Azon a szerelmes holdvilágos éjen?
A mint megcsókoltad ma reggel gyermeked:
Szemeit a földre sütötte előtted;
S egész napon által kicsiny szobájában,
Sirt és imádkozott gyermeked magában. —
Verik már a dobot, verik indulóra,
Mennek a honvédek, mennek hosszu utra,
Mennek is mindaddig még csak meg sem állnak:
Mig a szemébe nem néznek a halálnak.

IV.

Szellős sátor alatt végtelen térségen
Ott ül a kis leány könyekkel szemében.
Mint rózsató, melyet a vészes áradat
Tépve és szakgatva magával elragadt.
Talán édes anyja sem ismerne rája:
E sötét alakban a vidor leányra! —
A szerelem hozzá nem is azért tért be:
Hogy azt kidobja a harcok szélvészébe!
Ábrándos reményét tegnap temették el:
Hogy majd a harc után megtér kedvesével.
Mert a vihar, mely a hazát eltiporta:
Szive reményét is magával sodorta.

V.

Mennek a honvédek
De nem a csatába;

Messze, messze földre
Idegen országba.

Lovasok kisérik
A gyalog menőket,
Isten tudja mikor
Látod többé őket!

Bár ősz anyád helyett
Puszta sirra lelnél:
Élni vagy meghalni
Csak hogy haza mennél!

Talán ha kisirnád
Magad sirja felett:
Könnyebben viselnéd
A megtört életet.

VI.

Ne menj e négy falak közé
Sötét haju szép gyermekem!
Hol pompa s csillogás között
Az élet oly örömtelen!

Hol minden ember annyit ér,
A mennyit vesz, vagy mennyit ad
E szivtelen tömeg közé
Ne vidd, ne vidd szép arcodat.

Ki résztvevőn tekint réád
Nem látja megtört szivedet:
Sötét hajad s szép arcod az
A mely felé tekintgetett.

Halvány virág — megtört virág!
Hagyjátok ott az utfelen
De nem — hisz van még illata!
S ez a világ nem szivtelen!

A fringia.

Egy muszka tiszt s egy vig magyar gyerek
Rakott asztalnál iddogáltak.
Volt már ugyan kedvesb vendége is
Ugy hébe hóba a ház urának!
De már ha itt van — üsse kő —
„Igyék az ur — itt a jó tokaji“ —
S bicskás diák beszéd közben
Kezdék a bort fogyasztani.
És e badar beszélgetés közt,
A nyusztfogásról huszárra tértek.
„Milyen kemény csapása van
A vén huszár kezének!“
„Azt a taréjos réz sipkát
Hosszában is ugy ketté vágja:

Hogy jobbra balra ketté válik
Sisakostól a német koponyája.“
„Tán kardja oly jó?“ — mond a tiszt. —
„Nem a bizon, vitéz uram!
Rozsdás acél, a milyen nékem is
Padlásomon elrejtve van —
S mert ugy hiszem, hogy el nem árul
Ha tetszik rögtön elhozom.“
S a csorba rozsdás fringia
Ottan feküdt az asztalon.
Láttára a tiszt jót nevet,
„Patkószegnek sem volna jó —
Mond — ilyen kard már csakugyan
Vitéz kezébe nem való.“
„Mint szalmaszálat ketté vágná
Az én dicső damaszk acélom.“
„Tessék tehát — kardom becsületéért
Én a próbát elfogadom.“
A tiszt hevülten kihuzza kardját
S egész dühvel hozzája vág,
A fringia e vad csapásra
Nagy mérgesen szikrákat ád.
Bámul a tiszt, s haragra lobban.
Mint a villám ismét lecsap
Csorbát kap a vén fringia,
S a muszka kard — ketté szakad.
Szégyen s haragtól felhevülve
Törött kardját a földhöz vágja.

És ingerülten felkiált:
„Velem fog jöni Kamcsatkába!“
S elvándorolt a messze utra
A csorba rozsdás ősi kard,
Rozsdái közt, ez uj honában is
Azt hirdeti: Ne bántsad a magyart!

Ne húzd cigány ....

Ne huzd cigány, ne huzd azt a nótát,
Rákóczynak hires indulóját.
Fáj a szivem mintha megszakadna
Magyar dalra, magyar indulóra.
Törd el inkább siró hegedüdet,
Menj a sikra s mélyen eltemessed,
Minek élne velünk búbánatra
Hegedüdnek búbánatos hangja!
Holt menyasszonyt s nászi koszoruját
Egymás mellé, egy mély sirba zárják.
Délkeletről a ki elkisértél
Falu végén hegedüdnek éltél,
S ha megáradt érzelmünk folyója,
E folyónak haldokló hattyuja:
Hangszered volt, és ábrándos hangját
Nincsenek, kik visszaadni tudnák.

Hagyd el, hagyd el füstös palotádat
Hord el innét vándor sátorfádat.
Minek a dal ami felhevitsen,
A magyarnak kardja többé nincsen:
A ki nyugszik kün a temetőbe,
Minek annak a cigány zenéje.

Bernáth Gáspár.

Alföldi népdal.

Harmat csillog a rózsa levelen,
Bánat fekszik az én bus lelkemen,
Te tudod csak édes jó istenem,
Éjjel nappal, hogy én mért könyezem.

Reggel korán és hűs estalkonyon
Andalgok a csendes Tiszaparton
Bésirom a habokba könyeim,
Hogy igy tán enyhülnek keserveim.

Honvéd, honvéd! lelkemnek mindene
Te vagy szivem édes-bús gyötrelme,
Imáim közt érted szent hála kél,
Mert szeretett hazádért vérezél.

Ott hol vitéz őseidnek vére
Omlott a szabadság szent földére,
A virágzó völgyeken s halmokon
Bus szellő leng a sirvirágokon.

Isten veled hősök unokája!
Legyen hazád nyugalom hazája!
Örök zöld viruljon sirhalmodon,
Hol érted s hazádért imádkozom.

Bérczy Károly.

Két béna.

Jót roszat megosztva e világon
Három kézzel járnak három lábon.

Üresen lóg a zeke bal újja.
A másik meg famankóját huzza.

Mert a láb, mit igy pótolni kellett
Eltemetve van Kápolna mellett.

S mert a kéz, mely nincs a zekeszárban
Isaszegnél maradt a csatában.

Nem csoda, hisz mindig előljártak
Neki mentek az ágyuk torkának.

Ritkán löve, csak szuronyt szegezve
Rohantak a biztos győzelemre.

Nem értették e gyáva szót: hátra
Hátukat az ellen so' sem látta,

Ámde arcuk szinte elsötétült
S barna most is a csaták füstétül.

Pedig ez arcz nem rég oly piros volt
S oly vidám, mint hajnalban az égbolt.

Viseletük délceg és negédes,
Egyik, egyik még alig husz éves!

S most mindkettő isten nyomoréka
Nincs kenyere, nincs hona, hajléka.

Nem koldulnak, arcuk is kiégne
A kemény szó sértő szégyenébe,

De ha részvét hangján kérdeztetnek
Büszke öntudattal így felelnek:

„Érdemjelül piros sapkát viselünk,
Kilencedik zászlóalj volt a nevünk.“

S ki az a ki üresen bocsássa
Azt, kinek a harcban nem volt mássa?

A jótétet megköszönve szépen
A két béna ismét tovább mégyen.

Jót roszat megosztva e világon
Három kézzel járnak három lábon.

A hirnök.

‚Anyám, anyám! sötét az éj
Szivem szorong, nem alhatom,
Oly régen nem irt már jegyesem‘ —
„Majd visszatér ő győztesen
Nyugodjál édes magzatom!!“

‚Anyám! nem hallod a morajt?
Dörgése egyre közeleg!‘
„Az úr boszús haragja szól
A fellegek villámiból —“
‚Nem, ó nem! ágyúk dörgenek.‘

‚Anyám! az ablak üvegén
Nézd mily piros fény rezgedez!‘
„Napkéltekor piros az ég —“
‚Anyám! a hajnal messze még,
Felgyújtott falvak lángja ez!‘

‚Anyám! ó halld — lódobogás —
Megáll — kocogtat — ó ki az?
„Hirnök vagyok. Hős jegyesed
Szép lány a harcban elesett.
Istennél ott fen a vigasz.“

„Anyám, anyám; jó éjszakát
Lányod most már nyugodni fog.'
„Leányom! kedves gyermekem!
Mért nem felelsz? — ó jaj nekem
Szíved ó nem ver, nem dobog."

Bozzay Pál.

Miért fénylik a csillag?...

Miért fénylik a csillag,
Miért fénylik az égen?
Miért fénylik a szablya
Honfiak kezében?

Fénylik a csillag, mert
Őre éjszakának,
És a távol naptól
Vesz sugárt magának.

És fénylik a szablya,
Mert éles vasára
Hóditó fénynyel süt
Bátor sziv sugára.

Fényt veszit a csillag,
Hogyha a nap feljön; —
Mikor hull ki a kard
Honfiak kezéből?

Majd ha elvonul a
Rabság éjszakája.
S béke és szabadság
Napja kél utána.

A dicsőségről.

Lerázom annyi esztendők porát
Lelkemről, mig fölépitem magamnak
A hir s dicsőség márvány csarnokát
Sötét romjából a kiholt multaknak.
Benézek a dicsőség csarnokába.
Oh mint sugárzik mint a déli nap, —
Beárnyékolni oh jöjj borostyán ága
A nap sugára ellen siromat!

Ha lombjaidból messze századok
Telei talán már kivetkőztetének,
Jön a tavasz — ismét viruljatok
Fejére a szabadság emberének!
Mert a szabadság nem tünékeny álom,
Bár néha egyetlen sugárt bocsát
De egyetlen sugár belőle, három
Századnak fénylik éjszakáin át.

Rom a dicsőség, miért nem éltem én
Akkor, midőn még csorbulatlan álla,

Születtem volna napnak reggelén,
El nem boritna éjszakák homálya.
Teremthetendék hőset a hazának,
Egy Miltiadesnek bajnok szobraként,
Kezeim tán egy Olympot foszthatának,
Szegény hazám, neked — babérokért!

Rom a dicsőség! építsd fel hazám
Bus romjait e fényes ravatalnak,
Későbbi gyermekid közül talán
Lesznek kik benne élnek és meghalnak.
Kik mondják majd! Küzdöttem s nem hiába,
Mert hosszu éj után feltünt a nap,
Beárnyékolni jöjj borostyán ága
A nap sugára ellen siromat!

Kisirtam könyeim . . . .

(Josephstadt, 1850. jul. 10-én.)

Kisirtam könyeim,
Kiontám vérem,
Elvesztett honomért
A csatatéren.

Látám őt küzdeni
Nappal és éjjel,

Téren és halmokon
Vad ellenével.

Látám szép zászlait
Keverve porba,
Fegyverét, diszeit
Összetiporva.

S megroncsolt tagjain
A pihegőnek
Üvölte száguldtak
Vad hadi mének.

Látám őt élete
Vég-órájában,
Véres kezekkel és
Halott-halványan;

S mikor bus ajkai
Halált nyögének:
Diadal-örömét
Ellenségének....

Messze föld népei
Gyűltek halomba,
Félvilágra szólt a
Halotti pompa;

Nagyszerü sir fölött
Dühösen morga
Halálos ajakkal
Száz ágyu torka.

S nem jött el fegyverét
Emelni érte,
Napkelet, napnyugot
Lenyügzött népe;

Nem jött el fölfogni
Hanyatló térdét,
Felfogni sebei
Kiomló vérét.....

Eljött a Nemezis
Megcsalt bolondja,
S a martyr-koszorut
Fejére nyomta!

Czuczor Gergely.

Riadó.

Sikolt a harci sip, riadj, magyar riadj!
Csatára hí hazád, kifent acélt ragadj!
Villáma fesse a szabadság hajnalát,
S fürössze vérbe a zsarnok faj biborát.

Él még a magyarok istene!
Jaj annak, ki feltámad ellene.
Az isten is segit, ki bir velünk?
Szabad népek valánk, s azok legyünk.

Nem kell zsarnok nekünk, csatára magyarok!
Fejére vész-halál, ki reánk agyarog.
Ki rabbilincseket s igát kohol nekünk,
Mi . . . . . lelkébe tört verünk.

Talpunk alatt a föld, s fejünk felett az ég,
Tanu legyen, hogy áll Árpád hős népe még.
S mely e szent földre hull, minden csepp honfivér,
Kiáltson égbe a bitorra boszúért.

Él még a magyarok istene!
Jaj annak, ki feltámad ellene,
Az isten is segit, ki bir velünk?
Szabad népek valánk, s azok legyünk.

Tiporva szent jogunk, szent harccal óvjuk azt,
Pusztitsa fegyverünk a . . . . . gazt.
S zsarnokok torán népek vigadjanak,
A nép csak ugy szabad, ha ők lebuktanak.

Él még a magyarok istene!
Jaj annak, ki feltámad ellene,
Az isten is segit, ki bir velünk?
Szabad népek valánk s azok legyünk.

Elé! elé! jertek haramia hadak,
Kiket nemzetbakók gyanánt uszitanak.
Temetkezéstekül, ti bősz szelindekek,
Helyet dögész vadak gyomrában leljetek.

Él még a magyarok istene!
Jaj annak, ki feltámad ellene.
Az isten is segit, ki bir velünk?
Szabad népek valánk, s azok legyünk.

Szivünk elszánt keserv, markunk vasat szorit;
Csatára milliók imája bátorit.
Oh drága véreim, vagy élet, vagy halál!
De szolganépre itt a zsarnok nem talál.

Él még a magyarok istene!
Jaj annak, ki feltámad ellene.
Az isten is segit, ki bir velünk?
Szabad népek valánk, s azok legyünk.

Vitézek, őrhadak, fogjunk búcsu-kezet;
Iszonytató legyen s döntő ez ütközet.
Ős áldomás gyanánt eresszünk drága vért,
Végső piros cseppig hadd folyjon a honért.

Él még a magyarok istene!
Jaj annak, ki feltámad ellene.
Az isten is segit, ki bir velünk?
Szabad népek valánk, s azok legyünk.

CSOMAKÖZY.

Honfi dala.

1848.

Ha nap vagy, óh szabadság,
Én sugara legyek,
Sugár, mely a vadonság
Völgyébe fényt vigyek.

Ha büvölő virág vagy,
Ugy tövised legyek,
A törni nyuló kéztől
Megvédelmezzelek.

Ha angyal vagy szabadság!
Akkor szárnyad legyek,
Hogy a kerek világon
Végig röpitselek.

Ha szétterült özön vagy,
Örvényed hadd legyek,
Ellenséges vitorlák
Sodromba veszszenek.

Ha édes tiszta lég vagy,
Benned madár legyek,
A földtől égig hangzó
Vig dallást tegyek.

Ha ragyogó arany vagy,
Aranypor hadd legyek,
És minden kis szememben
Téged viseljelek.

Ha ige vagy szabadság
Én sziklafal legyek,
Kit isten ugy teremte
Hogy visszazengjelek.

Ha muló éjálom vagy,
Lehessek én az éj,
Hogy mig szép életed tart,
Mindaddig bennem élj.

Ha felhőszakadás vagy,
Ugy szomjas föld legyek,
Hogy bármiként zuhognál,
Örömmel türjelek.

Ha óriási kard vagy,
Suhintásod legyek,
De oly erős suhintás
Minő a fergeteg.

Ha vér vagy, óh szabadság,
Élő, mély seb legyek,
És mint az élő forrás,
Oly mélyen öntselek.

Ha égnek indult fa vagy
Gyökered hadd legyek,
Hogy még a föld alatt is
Hűn éltethesselek.

S ha egykor alkony lennél,
S halálköd lepne meg,
Engedje a teremtő,
Hogy semmivé legyek!

DÓZSA DÁNIEL.

Dózsa Lajos emléke.

Való tehát a hir, szegény jó testvérem,
Hogy te is elestél a bus csatatéren!
A bus csatatéren, hol király és haza
Örök romlásunkra szembeszállott vala.

Oh midőn mint boldog gyermek hajdanában
Játszadoztunk együtt atyánk udvarában,
S majd mint érző ifjak füztünk reményeket,
Tisztelve a királyt, szeretve nemzetet,
S mennyekig ragadt fel sok szép álmodásunk,
Beh nem is véltük, hogy ilyen lesz válásunk.
Mért hogy nem lehettem a te oldaladnál
Testvérem — utolsó szempillantásodnál!
Hogy a dárda, a mely kebledet átdöfte
Járta volna az én szivemet is össze.
Mért hogy, mint kik mindig egyiránt éreztünk,
Nem egy kézcsapástól, nem egyszerre vesztünk!
Oh a forradalom rémes egy szörnyeteg
Dul, rombol és szerte tép ezer sziveket.
A cél, melyért te a harci sikra szálltál
Csalt, de nem az érzés, melytől lángra gyultál.

Hol vagy? Hamvaidat hiába keresem,
Megmutatni senki se tudja azt nekem.
Sir föd? Vagy a vadak eledele lettél? . . .
Csak annyit tudnak, hogy a csatán elestél.
Elestél, elestél s hálátlan csatában!
Hallgat rólad a hir széles e hazában,
Oszlopot nem emel néked az utókor,
Sőt talán fejedre hűtlen átkokat szór.
Miért hogy hamvadat fel nem kereshetem.
Fiatal cserfával be nem ültethetem;
És föl nem metszhetem annak oldalára
„Honért és királyért szent a hős halála!"
Képzelem mint törtél harci tüztől égve
Az óriás karu kemény ellenségre,
Vitézid szétverve egyedül hagyának,
Egyedül törél a kozákok hadának.
Képzelem testedet összemarcangolva,
Hány helyt járhatta át a muszkák golyója?!
Mily kinos keserves lehetett halálod
Mig nemes lelked a mennyországba szállott.
Te szomjas lehettél s nem volt egy barátod,
A ki enyhitette volna szomjuságod
Kinokat szenvedtél s szülőd és testvéred
Végső perceidben nem vigasztalt téged!
Vajha az egekből lenézvén hazádra —
Nem fog könny fakadni ott is szempilládra.
Tán hazánk tavasza ujra eljöhet még
Nem oly rosz a király a minek festették.

Ő is a népeknek adott szabadságot,
És a nemzeteknek jogegyformaságot.
Ezt kivántuk mi is mindörökké ketten.
Ezért küzdtél te oly kétségbeesetten.
Ha igy tudta volna, királya mit akar,
Nem szállott volna ki csatára a magyar.
Elrendeztük volna ezt a szép országot,
Melyért annyi vér folyt, annyi hős csatázott.
A király s a haza szép összetartással
Egyetértett volna a jóban egymással,
De a félreértés folyt és foly szünetlen,
Mert sok keserüség van még a szivekben,
S annyiban boldognak mondhatod halálod,
Ha nem kell siratnod szenvedő hazádat.

Kossuth lovagok dala.

Föl fiak a paripára,
Föl a harcra, föl csatára,
Vörös csákónk tolla leng a szél után,
Hajh, de szivünk a hazáért helyt van ám.

Össze pajtás, a csatára,
Szép életre, szép halálra,
Vérmezőkön öntse vérét a magyar
Ha honának szebb jövendőt s jót akar.

Szent az érzés, mely vezérel
Vivni bajjal és veszélylyel,
Szent a cél, és szent a név is, mely alatt
Élni, halni drága, kedves gondolat.

A halállal szembe nézünk,
Ugy se tudjuk, meddig élünk,
S akár élünk, akár egyig meghalunk,
Kossuth lesz és a szabadság jelszavunk.

Erdélyi János.

Ellendal a Davoriára. *)

1842.

Zeng dühös dal: Davoria
A határokon
Összeesküdt népnek ajkin,
Felvont hurokon.
És mi volna
E dühöngő nép danája?
És kit illet
Áldomása, lakomája?

Áldomása, lakomája
Egészségire!
De ne zengjen dalt magyarnak
Veszedelmire.
Ám, ha zeng is
Majd idővel meg ne bánja,
Mert lehet még
Vigalomból nyavalyája.

*) Davoria egy illyr költemény, melyben a szerző a szlávokat a magyarok ellen uszitja. Erdélyi ezen ellendala költői szépségein kivül még azon roppant különbséget is tünteti elö, mely létez egy legszentebb érzelmeiben megsértett költő s egy állatias dühöncz között.

Istenemre! A szomszédnak
Szája ize rosz,
Ha kegyetlen cár nevére
Lakomáz, boroz.
Szolga népnek
Ott van üdve és hazája
Hol nap estig
Szól a zsarnok kancsukája.

Gondolattal sem kivántunk
Nekik ártani
És volt lelkük, kigyót, békát
Ránk kiáltani.
Most a zaj forr,
S mámorában bor, — zenének
Hét országra
Szól a gúnydal, s pártos ének.

Rajta szomszéd, jó szerencsét!
Mig a borba tart,
Nagyságtok még eddig ugy sem
Sok vizet zavart.
Rajta szomszéd!
Eljön még a józan óra
De ha késő
Lesz dalolni viradóra!

Isten áldjon minden népet,
Népek sorsa egy;

A szabadság szent örökség,
Nem hatalmi kegy.
A szabadság
Felvirad még valahára
De nem ádáz
Nép szavára és számára.

1848-ban.

Ki vagy te most nyalka gyerek?
A sarkantyud mire pereg?
Csak nem bálra, táncolásra?

Dehogy bálra, dehogy táncra!
Holnap indulunk a rácra,
Igazságos boszulásra.

Amott jönek a huszárok,
Gyönyörűség nézni rájok,
A világon nincsen párjok.

Haza jönek messzi földről,
Az eleven temetőből,
Csupa hazaszeretetből.

Honvéd is van, huszár is van,
Ágyú is lesz innen onnan,
Megélünk már valahogyan!

1849-ben.

Az volt ám a vendég!
Ugy szerettem, hogy még . . !
Étettem . . . izével,
Maga fenéjével.

Oly szivesen láttam:
Borsózott a hátam.
Jót kivántam neki;
A kórság verje ki!

Volt a vállán fegyver;
Ruházatja pendely.
Oh be galád ember!
Szent kereszt, veszitsd el!

A tököt dinnyének,
Moslékot huslének
Nézte, mert inyének
Jól esett ez étek.

Vizemet kidönté,
Boromat kiitta,
Köszönetül „kutya“
Szentem összeszidta.

Oh szegény Hunnia!
Ilyen haramia,
Gyilkoló nép járma
Függ nyakadon már ma.

De azért mind semmi!
Nem fog ez igy menni,
Üstökösnek kell az
Égen megjelenni!

II.

Elől megyen a szamár,
A nyáj meg utána.
És nem a szamár megyen
A nyájnak nyomába.

Mért hogy a nyáj lépdegél
A szamár nyomába?
És nem inkább a szamár
A nyájnak utána?

Hát csak azért lép a nyáj
A szamár nyomába,
Mert elül megy a vezér,
A többi . . . . utána!

GARAY JÁNOS.

A sirásó.

Kinek számára ásod azt a sirt?
„E láncdarabnak s e rozsdás békónak.“
Honnét vevéd e rabság rongyait?
„Kezéről a szabaddá lett sajtónak.“

Mit vétett a sajtó, hogy rabnyügöt
És szolgaláncot vertenek kezére?
„Fölkelt a nép, jog, emberség, haza,
Alkotmány és szabadság védletére.“

Tehát a legszentebbért küzködött,
S martyrja lett magasztos szent ügyének.
„Azért emelt érette kart a nép,
Azért zeng most győzelmi dal nevének.“

S mit nyert a nép, hogy a sajtó szabad?
„Vasnál erősebb fegyvert, azt a fegyvert,
Melylyel vérengzés vagy nyomás helyett,
Szabaddá s boldoggá tesz minden embert.“

Megállj! ha igy van, ugy e láncokat
El ne temesd, el ne temesd barátom!

Mert meglehet, fölássák zsarnokok,
S készül belőle ujra járom!

Izenként oszd el mindnyájunk között
Egy-egy darabját szent ereklyéken,
A rabság láncából egy-egy darab
Szabadságunk intő emléke légyen.

Vigyétek és oszszátok el tehát!
Mindenki emléket vigyen belőle,
De aztán szivén hordja mindenik,
S megemlékezzék sirjáig felőle!

Szabaddá lettél elnyomott magyar nép.

Szabaddá lettél elnyomott magyar nép,
Ki testünk teste, vérünk vére vagy.
Tudom, tudom, hogy részegit a kép is,
De értsd meg a szót, mily szent az, mi nagy!
Szabaddá lettél, sirj örömkönyüket!
Elsirtad immár, el a keserüket!

Nyolc század átka meg van semmisitve,
Legyőzték azt az észnek fegyveri;
Nincs szolgaság már a magyar hazában
Az ember társát társul ismeri;
Kimondta Pest: lánc és nyügnek helyébe
Fegyver való és jog a nép kezébe.

Rabláncra vert parasztja Zápolyának
Testünknek teste, vérünknek vére, nép!
Szabad polgára lettél a hazának,
Ur, pap, nemesség veled frigyre lép:
Mutasd meg a nagy s hosszu szolgaságra,
Hogy érve, s méltó vagy a szabadságra!

Terhet viseltél egy évezred óta,
S alatta tested, lelked görnyedett;
Az ur, a pap, a trón és katonája
Együtt s egyenkint rád nehezedett:
Ezentul a terhet nemes testvéred
Önkényt s egyenlőkép megosztja veled.

Földet miveltél véres veritékkel,
Te szántád azt, magvát te vetted el;
De más aratta meg gazdag kalászit,
Munkád feles bérét más szedte fel;
Munkád után tiéd ezentul a bér,
Nincs szolgamunka többé, nincsen urbér.

Törvényt hozának eddig e hazában
A hon atyái rólad — nélküled:
Most gyámjaidból testvérid levének,
S együtt alkotják a törvényt veled;
Helyed s szavad van, hol rólad szó lészen,
Helyed, szavad magyar hazád ügyében.

A föld rögéhez voltál kötve eddig,
Hazád földéből most részed lehet;
A mit szereztél s gyermekid szereznek
Örökké birod, s birja gyermeked:
Hazád elismer szabad magzatának
Egynek adózol csak — az egy hazának.

De ennek add ám mindened, ha kéri,
Véred, javad, ön s fiad életét;
Mert szent a hon, mert tőle mindened van
Mert te övé vagy, és ő a tiéd!
Szabad magyarnak egy a hitvallása,
Hogy szép hazáját felvirulni lássa!

Fel hát magyar nép, fel a szabadságra,
Fel testünk teste, vérünk vére, nép!
Történeted megkezdődött — mutasd meg
Hogy érted a szót, érted mindenkép,
Melyet kimondott Pest a nép nevében
S mely testvérhangra lelt Pozsony szivében!

Pest és Pozsony kimondották az igét
Az a hazának szive, ez feje —
Te szentesitsd meg nép e szent egységet,
S légy a szövetség harmad frigyévé!
Hárman, milliók, ha össze állunk,
Rendithetetlen lészen szabadságunk!

S ha vér kell, folyjon ellenségünk vére,
S azé, ki pártviszályra bujtogat;
A haza ellensége árulója
Nem állanak szent lobogónk alatt:
Mi egy zászlóra esküszünk, csak egyre,
A szent szabadság s testvéregyességre.

Magyarország 1848-ban.

Megint független és szabad vagy
Oh én imádott szép hazám!
Hol, hol van a szó, hol van a dal,
Mely elzenghesse igazán
Hogy független és szabad vagy, én hazám.

Hadd csókolom, hadd csókolom le
Szent kezedről a sebet,
Mit százados békók ütöttek
Hadd csókolom meg a helyet,
Mig kezeden, mig lábadon nem heged.

Vérző szivednek nyilt sebébe
Engedd, tegyem be ujjamat,
Hogy feltámadásodban higyjem
Saját feltámadásomat.
Hogy a mit látok, nem álom, nem ámulat.

Mit nemzedékről nemzedékre
Vártunk, remény s hitünk vala,
Eljött a nagy nap valahára
Eljött a nagy nap, s általa
Apáink elfolyt vérének váltságdija!

Független és szabad vagy ujra
Mint hozzád illik, én hazám!
Nagy és dicső leendesz ismét,
Nagyobb mint voltál hajdanán,
Oh, oh sziv, meg ne repedj e kéj mián!

Nagyobb és dicsőbb mint ők valának
A Mátyások és Lajosok,
Mert szabadságod biztositéka
Nem kiváltság, nem zsoldosok
De a szabad nép milliója lenni fog.

Zászlót kezembe, hadd vigyem szét
Feltámadásod szent tüzét!
Lantot nekem, hadd énekeljem.
Hadd énekeljem haza szét
Mint szent zsolozsmát, diadalmad énekét.

Gyulai Pál.

Szabad sajtó.

Ütött az óra, föl, ébredjetek föl:
Rab gondolat, elfojtott érzemény.
Nincs többé lánc a léleknek sas szárnyán
Nincs többé lánc a költő énekén.

Oh szálljatok, miként gyorsszárnyu fecskék
Vivén tavaszt, meleg napsugarat,
Hogy keljen ki a szabadság szent magva
Mely rejtve rég e szolga föld alatt.

Oh szálljatok, mikép az enyhe szellők
Elhervadott szétdult vidék felett,
És harmatban irt öntvén a sebekre,
Száritsátok az égő könyeket.

Oh szálljatok, ha kell, mint terhes fölleg,
Mely összegyül a kin sohajiból,
És villámokkal megterhelt méhében
A népszabadság, isten hangja szól.

Hallom, hallom zaját az ébredésnek,
Örömben ég e szenvedő kebel, —
Oh hangotok a legszebb szabadságdal,
Mit valaha csak költő énekel.

Hadnagy uram!

„Hadnagy uram! hadnagy uram!“
‚Mi bajod van édes fiam!‘
„Piros vér hull a mentédre.“
‚Ne bánd, csak az orrom vére.‘

„Hadnagy uram! hadnagy uram!
El ne düljön itt az utbam!“
‚Megbotlottam egy nagy kőbe.
Szegezz szuronyt és előre!‘

Megy a honvéd, áll a hadnagy.
Mély sebében összeroskad.
„Hadnagy uram! hadnagy uram!“
‚Csak előre édes fiam!!!‘

Honvéd és huszár.

Foly az ostrom Budavár falánál,
És megindul rohamra a honvéd;
Ajakán dal, csákóján bokréta,
És dicsőség égeti hős lelkét,
Büszke huszár néz fel a vár alól,
És látja azt, a mit még nem látott,
Lova tombol, ő majd sír mérgében,
És káromol istent és világot.

Áll a honvéd s visszanéz egy percre,
Keble vérzik, arca fényes villám.
„Szegény huszár, oh hogy sajnállak én.
Nem jöhetsz fel lovaddal a létrán.“
Néz a huszár s reszket minden tagja,
És látja azt, a mit még nem látott;
Lova tombol, ő majd sir mérgében,
És káromol istent és világot.

Fogoly honvéd.

„Szegény honvéd, be halvány a képed,
Véred is foly bizony szánlak téged.“
„„Ne engem szánj... bajtársidat szánjad...
Arcimon még piros vérök szárad.““

„Szegény honvéd,... elfogának, rab vagy,
Főbe lőnek, vagy tán felakasztnak;
De szabad lész, hogy ha állasz hozzánk,
Itt a kezem.... légy a mi katonánk.“

„„Szabadságod ha aranybul volna,
S gyémántajkkal ezüst hangon szólna,
S száz koronát tennél még reája,
Mégsem lennék német katonája.““

A haldokló huszár.

Megsebesült huszár dül a domb füvére,
Mint a lassu csermely, hosszan foly el vére;
Meghajlik a virág, a fehér piros lesz,
Halványan süt a hold, s az éjszaka csendes.

Tört kard oldalánál, lova áll mellette,
Siró hangon nyerit, mintha baja lenne;
Megeszmél a huszár s feltekint reája.
Meleg köny és vércsepp hull alá arcára.

„Hü lovam, jó lovam! el kell válnunk immár,
Szegény bús fejedre, ki tudja mi sors vár?
Idegen ország ez, Bécs város határa,
Sós a folyó vize, keserü szénája.

Ha elmaradsz tőlem, egyedül a sirban,
Csöndesen, békével, ugyan hogy nyughassam;
Szellő s villám nemzett huszár alá téged,
S itt még rád ülhetne egy toprongyos német.“

Megöleli lovát, hosszan simogatja,
Lelkét a multaknak emlékin ringatja;
Majd miként könyező felhők szivárványa
Régi vidám kedve gyulad fel arcára.

„Hű lovam, jó lovam! jobb lesz jer velem be,
Vágtassunk fel együtt a magas menyekbe;
És ha lehet osztrák még a mennyországban,
Pokol fenekére kergessük le onnan.

S ha az ég tiszta lesz, s nem lesz egyéb dolgunk,
Villámmal, hajnallal, széllel versenyt szálljunk;
Mert a huszár szélvész, hajnal is, villám is,
S csak lovával boldog még mennyországban is.“

Elhallgat s tört kardját bedöfi szügyébe,
Egy csermelylyé olvad saját s lova vére.
Meghajlik a virág, s a fehér piros lesz,
Halványan süt a hold, s az éjszaka csendes.

Az utolsó huszár.

Világosnál . . . Világosnál
Huszárok könyeznek,
Sirva sirnak veszedelmén
A magyar nemzetnek.
Átok és sohajtás között
Hajlik meg a zászló,
Szegény gyalog gazdájára
Búsan nyerít a ló.

Csak egy vén, öreg huszár ül
Mozdulatlan, némán,
Mély bánattal, mély sebekkel
Sötét arculatján;
Csak egy vén, öreg huszárnak
Zászlaja lobog még,
Mintha csatajelre várna
És vért szomjuhoznék.

Hej vén huszár, hej vén huszár,
Szállj le már lovadról;
Ármány győzött, muszka győzött,
És német parancsol.
Tépd el, tépd el lobogódat:
Nincs már Magyarország!
Őseinknek szent sirhalmát
Kozákok tapodják.

Hall és lát és feltekint ő
Rabnál keserűbben,
Mintha nézné, tudakozná,
Van-e isten égben?
Hall és lát és elbusulván,
Kardját megragadja,
Mintha sors és világ ellen
Csatázni akarna.

„Magyar vagyok s rabbilincset
Nem visel magyar kéz . . .
Huszár vagyok zászlójával
A huszár együtt vész.
Áldjon isten, Magyarország!
Bő nagy kegyelmével,
De verje meg zsarnokodat
Mind a két kezével.“

Villog a kard, piros vér foly,
Meghajlik a zászló,
És haldokló gazdájára
Búsan nyerít a ló,
S ott fekszik sírján honának,
Mozdulatlan némán,
Mély bánattal, mély sebekkel
Keblén arculatján.

Pál gazda.

‚Pál gazda, hej Pál gazda! mit busul kend?‘
„Ne kérdezze: jobb volna már oda lent.“
‚Ej hiszen most minden éled, tavasz jő.‘
„Tudom . . . tudom . . . fiam sirján virág nő.“

‚Pál gazda, hej Pál gazda; mit suttog kend?‘
„Nincs is talán . . . nincs is isten oda fent.“
‚Ej dehogy nincs, nézze, hogy zöldül a fa.‘
„Mikor száradt, öcsém volt rá akasztva!“

‚Nyugodjanak! . . . örvendjen, kit baj nem ért,
Aztán mégis szép halni a hazáért.‘
„Nem is az . . . oh nem . . . egyéb bánt engemet . . .
Hej hiába! hej hiába haltak meg!“

Karácson éjszakáján.

Karácsonéje van, messze még az éjfél,
Meleg tüzhelyénél együtt ül sok család,
Ki ne emlékeznék a boldog percekre?
Ki nem virasztott még karácsonéjszakát?
Megemlékszem én is . . . elkerül az álom:
Hol az én tűzhelyem? hol az én családom?

Miként a temető, szobám olyan csöndes,
Árva sóhajtásként elhangzik kérdésem,
Csak egyedül vagyok, s lehajtván fejemet
A hamvadó gyertya lobogását nézem.
Hamvadó örömök halavány viszfénye
Miért világitasz multam emlékére?

Könyet, forró könyet érzek szemeimben,
Anyám, hogy letöröld, édes anyám hol vagy?!
Miért nem ölelsz meg kedves kis hugocskám,
Enyhitő szavaid mért nem vigasztalnak?!
Barátim miért nem fogjátok kezemet,
Hogy ne fázzam, oh hogy érezzek meleget?!

Zug a szél . . . hadd zúgjon, itt ülünk mi vigan,
Nyugalmas szobában, meleg tüzhely körül.
Beszélünk, dalt mondunk, emlékszünk, remélünk,
Lelkünk felmelegszik, és szivünk ugy örül.
Megmozdul a hű eb ajtónknak küszöbén,
Mintha örömünkön örvendene szegény.

„Ülj mellém hugocskám!“ „óh bátyám ne menj még,
Ne tedd el még széked a kandalló mellől,
Beszélni akarok sokat, igen sokat
Ragyogó álmokról, boldog szerelemről.
Oh de nézd jó anyánk elaludt karszékén,
Tán fölébred szavunk hangosabb beszédén.“

„Nem alszom gyermekim . . . szelid álmok helyett
Szememen az öröm könyei remegnek.“
„Ha te sirsz jó anyánk akkor mi is sirunk,
Mert a könyek nem jót, roszakat jelentnek.“
„Csakhogy együtt vagytok; többre vágyam nincsen:
A szegény árvákat megáldja az isten.“

De hova tévedtem? . . . oh hova tévedtél
Mily boldog vidékre nem felejtő lélek?
Inkább imádj istent, hogy legyen kegyelmes
És vegye el tőled e fájó emléket,
És ha ár kell érte: adj reményt, vágyakat,
Mindent mi e multból még talán fenmaradt.

Sirját nem láthattam az édes szülőnek,
Jó testvéreimnek alig hallom hirét;
Talán kis házunk is eddig összeomlott,
S a hű eb sem őrzi többé már küszöbét.
Barátim szenvednek idegen földeken,
Élsz-e vagy meghaltál szerelmes kedvesem?

Oh családi élet . . . szép családi élet,
Édes csöpp az élet keserű vizében,
Biztos rév a szivnek szélvészei között,
Védpaizs a sorsnak csapásai ellen.
Isten ajándéka, ember boldogsága,
Erény termő földje, örömök forrása!

Visszajösz-e hozzám? . . . jösz-e még valaha
Elepedt lelkemhez, szomju vágyaimhoz,
Mint a pásztorleány, ki kunyhójából a
Puszták vándorának jó szót és italt hoz?
Életem utjain őrködsz-e felettem?
Szelid koporsómhoz te vezetsz-e engem?

Zúg a szél . . . hah mint zúg! mily busult haraggal,
Özvegyek siralma, árvák sóhajtása.
Némulj el bánatom, hisz nem egyedül vagy
Sokan vannak veled e széles hazába.
Ablakot nyitok ki, szemem az égbe néz:
Sötétebb az éjjel, jobban zúg a szélvész.

Mit irjak?

Ostromállapotban élünk,
Mit irjak hát, ugyan mit?
Erről arról egyebekről
Hegedült már szent Dávid.

Szerelemről? . . . baj, de igaz,
Nincs ki engem szeressen;
Az vigasztal, hogy ily folytán
Vannak hej! most sok ezren.

Táncról, bálról? . . . lányaink most
Táncolni nem akarnak;
Jól teszik, hisz anélkül is
Van tánca a magyarnak.

Fájdalomról, melynek rime
Ezer ah és ezer oh? . .
Ez most igen mindennapi,
S utcán, házban hallható?

Tudom én már, miről irok,
Rólad irok édes tél!
Kurta benned dél és hajnal,
S hosszu az alkony s éjfél.

Az ember kedvére alszik
S álmodhatik furcsákat,
S gúnyos hangon nem mondhatja:
Akkor lesz az mikor fagy.

Szép nótákat octroiroz
Benned a zúgó szélvész,
A ki hallja nagyot kurjant,
S örömében majd megvész.

Fehér vagy te, hideg vagy te,
Fényes vagy te édes tél!
Én istenem! beh szép volna,
Hogyha örökös lennél.

Megfagyna előbb a szegény,
Azután majd a gazdag,
S meg nem háboritná senki
A közrendet s nyugalmat.

Azt sem tudnák, ez a világ
Lehetett-e avagy nem,
Nem kellene hirlap iró,
Mégcsak historikus sem.

HIADOR.

A nap és az éj.

I.

Év ezred óta
Áraszt világot
Égről a nap!
Év ezred óta
Fekszik sötétben
Egykép a föld.
A mennyi fényt vet
Az ég királya
Le egy napon:
Oly sok homályt szór
Egy éjszakán át
A zsarnok éj.

II.

Egy ég alatt ég
Minden sugára,
Délben ragyog.
Másutt hanyatlik,

S ugy látni, mintha
Nem volna égen
Már, oly le szállt.

III.

Hol van fölöttünk?
Hajnalsugárban?
Vagy estben-e?
Kel vagy hanyatlik
Ily lánggal a nap
Csak akkor ég.

IV.

Év ezred óta
Halálos ellen
Nap és az éj.
Vérző csatában
Fáradva küzdnek
Egyik se győz.

V.

Vajjon mikor lesz,
Midőn az egyik
Uralkodik?
Hol lesz örök nap?
Avagy mikor lesz
Végetlen éj?

Vagy mindörökké
Legyőzhetetlen
Lesz mindenik?
Vagy küzdelem közt
Majd mindakettő —
Együtt vesz el?!

Kossuth.

Háromszáz évig várt rád nemzeted —
Nemrég jövél s több század életed
Atyád a nép volt s nevelőd a vész,
Vész karja a legjobb baráti kéz.
Véres pallos függ álmaid felett,
De egy nemzet, ki őrzi életed.
Szónok, kitől a zsarnok vére fagy,
Rákóczy égből kitört lelke vagy.
Hullám, mit a vértenger felvetett,
Hogy elmeritsd, vagy vidd fel népedet.

Mi a szabadság? Isten szép ege
S lelked e kinyilt égnek gyermeke.
Börtönbe láttad első sugarát,
Rabtársul ott találtad a hazát,
S e két rabtestvér szenvedése nagy —
Sok százados fájdalmak ajka vagy.

Szellő, patak, villám, tenger, vihar,
Hogy sir a lélek, sir rá a magyar.

Beszélj, beszélj, e nemzet téged ért,
Ad életet, vért minden hangodért.
Előre uj Washington, ez neved,
Vidd a szabad világba nemzeted.
Kezedben van minden nép zászlaja,
Utánad megy, mint árnyad, a haza.
Törd össze a zsarnokság láncait,
Emeld fel a népek szent trónjait,
Teremts egy uj kort, uj hazát nekünk, —
Te benned lesz halhatlan nemzetünk.

Ha lesz egy nap, hol millió szemek
Mint egy szivből egy könyet ejtenek,
Ha lesz egy sir, hol reményt lelünk,
Hisz életed örökké kell nekünk —
Emléked egy hazának fénye lesz,
Soká mondjuk : Kossuthnak — lelke ez.

Harmadik zászlóalj.

Ilyen volt rég a fekete sereg,
Mindegyikét az isten áldja meg.
Ugy tetszik, mintha Mátyás küzdene,
Feltámadt volna legszebb serege,
Lobogni látunk zászlót ujra fen,
Bécs tornyain, a hármas tengeren.

A merre jártok, ott van a halál,
A zsoldos ott irgalmat nem talál,
Ugy látszik a szuronynak erdeje,
Mintha sötét poklot teremtene.
Fen hány szuronyt látsz, annyi len a holt,
A harc után — mind a nap hőse volt.

Ti vagytok a vezérnek fiai,
Lehetne mind vezérnek mondani;
De igy nevök másokra mondanák:
Maradjatok inkább közkatonák!
Fel, merre Mátyás járt és hős hada,
Rátok maradt dicsőséges nyoma;
Oda, hol a szabadság születik,
A haragos fekete tengerig.

Ez a szabadság végtelen hona,
Minden hullám egy küzdő katona;

Teremtsetek uj földet, uj eget,
Miénk a nap, bölcsője a kelet,
Hisz nem visel bilincset már karunk:
Muttassuk meg, hogy szabadok vagyunk.

Nevünket elfeledte a világ!
Piros vérrel irjuk fel katonák!
A harmadik zászlóalj a nevünk;
Sokat, sokat kell tenni igy nekünk,
Ha a veres sipkás pokolba mén,
Minket találjon győzve fenekén.

JENŐFI.

Forradalmi szikrák.

I.

Fére a sopánkodással,
Gyásznapok emlékivel;
Tettre vár a népszabadság,
Szabadságért tenni kell!

Hát ne mondjátok nekem, hogy
Nagy volt egykor a haza,
Mig tömjénfüstöt csak önnön
Istenének áldoza.

Hát ne mondjátok, hogy Róma
Hatalmában nagy vala,
S hogy a hellen népet áldá
A dicsőség angyala.

Hát ne mondjátok, hogy boldog
Galliának nemzete,
És hogy Albionra a nap
Éltető sugárt vete.

És hogy tul az oceánon
Nagy Washington szép hona —
Fére most a bámulással,
Tettre hí a hon szava.

Csak akarjunk, s minket is fog
Bámulni a nagy világ,
Csak akarni kell, s lezúzva
Zsarnok és a szolgaság!

Vagy ha nem, ha tétlen állunk.
S önkény ülend diadalt,
Százszorozva érdemlé oly
Gyáva nemzet, hogy kihalt.

Fére hát sopánkodással,
Nagy napok emlékivel;
Tettre vár a népszabadság,
Szabadságért tenni kell!

II.

Ifjak, föl a népcsatára,
Fegyvert, kardot fogjatok!
S elvesznek, mint naptól köd, az
Alvilági fajzatok.

És ha nincsen mindeniknek
Gyilkolásra fegyvere:
Alkosson a zsarnok ellen
Kőfalat vaskebele.

Hulljanak bár csatasíkon
Ezeren, mint áldozat,
Veszteségünk még se lesz nagy,
Ha a nemzet nagy s szabad.

Sirjaink halmán fölépül
A szabadság temploma.
S végnyugalmunk édesebb lesz,
Ha szabad lesz a haza.

III.

Az éj- és sárga szín
A halálnak jele.
Mi már fölébredénk,
Le vele! le vele!

Sárga s fekete szín
Terhes ború vala:
De nekünk földerült
A népjog hajnala.

Tüzzük az elvonult
Ború helyébe hát
Ébredő nemzetünk
Szivárványzászlaját.

IV.

Jöjj elő, történetek Musája,
És bámuld a nagy napot,
Milyet lángoló szemed szikrája
Még soha nem láthatott.

Küzdött a nép joga érzetében,
És kivítt nagy diadalt:
De polgárvér küzdelme hevében
Nem szenyeze vivó kart.

Nézzetek a nemzet zászlajára,
Tiszta az s szeplőtelen.
Fátyolt vetve nemzetünk multjára
Szebb jövőt hoz a jelen.

Rajta hát, magyar nép, a munkára,
Mely erőt kiván s férfikart?
S elkiséri szabadság sugára
Üdvpartjához a magyart.

KELEMÉR.

A muszka járásból.

Hét országra szóló híre is volt
A falukon a muszka járásnak,
Nyugta nem volt, mintha sáska jőne,
Nyugta nem volt a harangozásnak.

De hiába huzta a harangot
Mátéfalva hős harangozója;
Jött biz az, és annyi, mint a fűszál,
Isten annak a megmondhatója!

A fehér nép vitte a dunnyákat,
Messze vitte a falu végére;
Hajdan, mikor napfogyatkozás volt,
Ijedtében szinte kiemelte.

És a biró a kupaktanácsot
Összegyüjtve a falu hazánál,
Mit csináljon, ha forspontot kérnek?
Óriási terveket csinál.

„Be kell verni mélyen az erdőbe,
Be kell verni jókor a jószágot;
Bandi cigány, ha közelg a muszka,
A kenderből jeladóra durrog.“

Felült Bandi, fel az ágas fára,
Rozsdás puska feküdt az ölében,
S amint látja jöni a nagy tábort,
Elpukkantá szörnyü ijedtében.

Nosza! lóra pattan a legénység,
S az erdőnek neki iramodnak,
Puskaszóra és e látományra
A kozákok mind megállapodnak;

Vélve, hogy tán nekik lest vetettek
A szük völgyben a magyar csatárok!
Riadó zeng s csatarendben várják,
Mikor csapnak rájok a huszárok?

De ezek még hátra sem tekintve
Bevágtattak a sürü erdőbe,
És utánok amugy serkentőül
Hangzik egy pár ágyu dörrenése.

Boszankodva félig és nevetve
A vitéz helységet megszállották;
S a szegény birón elhegedülték
A nagy világhirü muszka nótát.

LAUKA GUSZTÁV.

Románc.

Őszi alkony, őszi alkony,
Hűvös esős őszi alkony,
Vasárnap van, nem dolgoznak
Vecsernyére harangoznak.

Összegyül a falu népe,
Ifja, véne, rutja, szépe,
Ur és paraszt, gazdag, szegény,
Csendesen az egyházba mén.

Az ifjak tisztán csinosan,
A leánykák virágosan,
Piros ruha és cipébe,
Csak Juliska feketébe.

Neki szép virág sem kellett,
Elhervadna szive mellett,
Rozmarint tűz kebeléhez
Ez illik fájó szivéhez.

Enyhülést kér fájdalminak,
Meghallgatást imáinak,
Örök nyugtot kedvesének,
Kit a harcban megölének.

Őszi alkony, őszi alkony,
Hűvös esős őszi alkony,
Vasárnap van, nem dolgoznak
Vecsernyére harangoznak.

Apotheozis.

Elhagyott vidéken
Pusztadomb aljában,
Alszik örök álmot
Egy vitéz magában.

Csak pusztító vihar
Zug néha felette,
A világ talán rég
S örökre feledte.

Csendes éjszakákon,
Midőn nyugszik a gond,
S halvány hideg arccal
Busan viraszt a hold.

Az alvó vitézt egy
Szellem látogatja
S a mult dicső csaták
Hirével mulatja.

E csaták: egy nemzet
Történeti éke,
Látogató szellem:
Milliók emléke.

LÉVAY JÓZSEF.

A pozsonyi várban.

Február 14. 1848.

Lenéz a Duna tükörébe,
Naponkint látja ottan magát.
Nem ez volt hajdan az ő képe,
Melyet most a viz tükörében lát,
Nem ez volt, nem! s talán épen
Azért bámul ily sötéten
Mintha azt suttogná zordonul magába:
„Nem való vagyok én a mai világba!“

Erős volt hajdan s most oly gyenge,
Mint egy öreg, ki sirja szélin áll,
Fény s pompa volt hajdanta benne,
Most mindannak puszta hire már!
Enyészet küzd itt a kővel
Megtörhetetlen vad erővel . . .
Csakhogy egymással nem birkóznak sokáig,
Helyéből kimozdul a kő — s porrá válik.

Im itt a palota, ha annak
Neveznek négy omladozó falat,
Játékaul szélnek viharnak
Fedelék nélkül puszta ég alatt.

Hogy más lakója is lenne,
Nehány vad fa nőlt fel benne, . . .
Ezen vadfák talán hamvaiból keltek
A hajdan itt kigyult nagy lelkesedésnek!?

Mert ez a hely, hova belépett
Az összegyült urakhoz Mária,
S midőn elkezdte a beszédet,
Az érzés könyben ült pilláira . . .
És apáink ajánlának
Vért, életet Osztriának.
E falak tanui voltak a beszédnek,
Azért, épen azért most ilyen sötétek!

Amott a zug, melyben tartatott
Erős zár alatt a szent korona,
Érette titkosan becsapott
Az idő, e vén rabló katona.
S mivel semmit nem talált ott,
Mérgében a falba vágott
S a hol egykor állt az ország koronája,
Kóbor bagoly ül most oda éjszakára.

Oh midőn e pompás erkélyre
Kijött e vár ékes kisasszonya
S tiszta nyári estvén lenéze
A vidék holdsugáros halmira:
Ily magános merengésben
Mik forogtak elméjében?

Hallgatta a paraszt legények danáját.
Vagy az öreg Duna csendes locsogását?

Ekkor adott hangot szivébe
Egy titkos hur, a tündérszerelem
S ha lovagja jutott eszébe,
Szép arca elpirult önkénytelen . . .
Itt volt, itt ragyogott maga
E várnak hajnalcsillaga
S tán most is itt lebeg a szerelmes lélek
Halk suttogásában az alkonyi szélnek!

Megjártam a mély kutas pincét . . .
Még most is látszik a viz felszine.
Mintha az elnyomottak könyét
Temették volna el titkon ide.
S az a szörnyü mélység! azok
Az omlott barlangnyilatok! . . .
Föl innen! föl a nap szabad világára!
Ez itt a kárhozat, a pokol tanyája!

Nem kér e vár többé védelmet.
Elpusztuland magában csöndesen,
Miért van mégis fala mellett
Kiszögezve az ágyu szüntelen?
A vár alatt egész város
Szinte szerfölött nyugalmas,
Valami kis lárma egy házban van épen,
Magyar honfiak közt az országgyülésen . . .

És mi tűrjünk, miként a bárány,
Melynek gazdájától függ élete . . .
Egy omladozó várnak sáncán
Minek a töltött ágyú! el vele!
Hogyha jő nyilt ellenségünk,
Annak majd szemébe nézünk;
De az ágyu végét éjszak vagy nyugotra
Fogjuk fordítani s nem önmagunkra.

Jön a tavasz.

Takarodik tőlünk a tél óriása,
Üzi a tavasznak tüzes pillantása . . .
Elmegyen a halál, eljön az uj élet,
A régen alvó föld álmából felébred.

Rózsabokor hajlik a domb oldalára
Csakhogy piros vérből fakad minden szála,
S repkedő pacsirták éneklése helyett
Ágyuszó hasgatja a levegő eget.

Az esti szellő ha vidékünket járja,
Véres zászlókat fog lebegtetni szárnya,
S hives ujaival lágy selyem kezének
Letörli homlokát a fáradt vitéznek.

Óh mily kies tavasz, ó mily kedves napok,
Midőn az ég boltján uj fényes nap ragyog,
S szétszórt sugarának égető hevétől
Olvad a korona a ..... fejéről . . .

Jer tavasz jer hozzánk a szabadságharcba
Uj erőt lehelvén a küzdő magyarba . . .
Mikorra kivirit koszorud virága
Örömünnep legyen e szegény hazába!!

Budavàr ostroma.

1686-ban.

Mely arcát a csendes Dunába fürdeti,
Az ősz Gellérthegyet ágyuszó rengeti . . .
Egymásután dörög, soha ki nem fárad . . .
Add fel török basa, add fel azt a várat!

Még most kivonulhatsz belőle békével,
Menekvésed nem kell megfizetni vérrel,
De ha ellenállasz, nem tarthatd sokáig,
Kardra fog hányatni sereged egy lábig . . .

Látod-e körülted a rettentő tábort,
Mely a Duna partján ütött vala sátort?!
Látod-e a harcra szomjuhozó népet,
Mely elzárt előtted minden menedéket?!

Jól látja a basa, dobog is a szive,
Reszketnek tagjai . . . változik a szine,
Egyik percben lángol, másikban elsápad,
Azért még sem fogja feladni a várat . . .

„Halljátok törökök, hires Budavára
Fenmaradását most titőletek várja,
Mi uralkodtunk itt százötven év óta,
Kimenni belőle becstelenség volna.

Nem távozunk innen, ugy-e nem vitézek!?
Szóljanak, hadd lássam, kik távozni készek!
A vezér itt marad . . . szeretném meglátni
Parancsolatjának ki mer ellenállni!?“

Ezt mondta a basa . . . s parancsolatjára
Vérszinű zászlókat tüztek a bástyára:
Azt jelenték ezzel, hogy a várat védik
Utolsó emberig, utolsó csepp vérig.

Ez alatt ott len az ostromló seregnek
Riadót fuvattak, lármadobot vertek,
Talpon volt egyszerre az egész nagy tábor,
Várván a rohanást a vezér szavától.

Elővonták a sok faltörő szerszámot,
Minőket Budavár még soha sem látott.
Kirendelt helyökre álltak a tüzérek,
Kezeikben már a kanócok is égtek.

S mint mikor felindul az isten haragja,
Eget földet megráz mennydörgő szózatja:
Ég és föld reszketett az ágyuk hangjától
Nagy messzeségben az ostromlott Budától.

A vár belsejébe tüzes golyót hánytak
Olthatlan tüze volt minden kis szikrának . .
Egy szerencsés golyó a sok közül végre
A lőporos tornyot repitette légbe.

S mintha tüzhányó hegy pattant volna szélyel
Irtózatos lön a zavar szerteszélyel.
Sokan fiaivá lettek a halálnak,
Kik ekkor a torony közelében álltak.

A nagy rázkódástól egy pillantás alatt,
A földbástya falán tiz ölnyi rés hasadt;
És a Duna, mintha szaladni akarna,
Kiöntött medréből a pesti oldalra.

„Előre fiaim! rajta most előre,
— Igy szólt Károly herceg, a tábor vezére —
Ha betehetjük a lábunkat Budára,
Nem lesz többé török szép Magyarországba.“

Rohant is előre az ostromló tábor,
De a golyó ugy hullt rája, mint a zápor.
Száz halál köszönté a feltörekvőket,
Olvadt ónnal s vizzel forrázták le őket.

Hátrálniok kellett kifogyott erővel,
A visszaveretés égő szégyenével.
A vezér szivében forrva forrt a méreg
S uj rohanást rendelt fáradt seregének.

„Rajta jó vitézek! még egyszer előre!
Egy aranyat teszek minden törökfőre!“
Hiában tett volna akárhány aranyat,
Megvert népe folyvást hátra felé szaladt.

* * *

Mért vagy olyan levert, vitéz Petneházi,
Ki egy tigrissel is szembe merne szállni?!
Haragos pillantást szórsz a nagy seregre,
Lelkednek mélyében el vagy keseredve.

„Három hónapja lesz, hogy e várat víjuk
Vérünk omlik és még sáncait sem birjuk.
Itt áll Eszterházy husz ezer magyarral,
Közös henyeségben, közös gyalázattal.

Itt állnak a frankok, itt áll bajor, német,
Összecsőditettek mindenféle népet,
Van fegyver, van ember, csak vitézség nincsen,
Abba biznak, hogy majd megsegit az isten.

Megsegit az isten, ámde a csatába
Tiszt uraimék ne huzódjanak hátra . . .
Hadd lásson jó példát a küzdő legénység,
S arra menjen merre inti a dicsőség.

Miért is vagyok én itt? mért, hogy el nem hulltam,
Mig Tökölivel a szabadságért vivtam,
Jégre vitt a török hamis barátsága,
Nemzetem szent ügye igy maradt magára.

Mit nyer Magyarország, hogyha utoljára
Leszakad is róla a törökök járma? . . .
A mije megmarad a harcok zajában,
Töröknél is rosszabb osztrák kézre szálland.

De ha már itt vagyok, ha ide vetődtem
Megmutatom, hogy nem sutban nevelődtem . . .
Nem dugom kardomat vissza hüvelyébe
Hanem bátran nézek a halál szemébe.“

Igy beszélgetett, igy tünödött magába
A vitéż hajduknak vitéz kapitánya.
Aztán csapatjának eleibe lépett
S mondott hirtelen egy tüzelő beszédet.

A hogy elvégezte az ágyuk már bögtek
S a vár falán itt-ott uj réseket lőttek.
Petneházi zászlót ragadott kezébe
S kivont karddal rohant a fal közelébe.

Mint az árviz, melynek elsodorva gátja,
A vitéz legénység akkép tört utána
S kitüzé zászlóját a véres bástyára,
Az egész tábornak csudálkozására.

Uj lelket kap tőle a lankadó sereg,
Ordit, száguld, mint a pusztitó fergeteg.
Látván, hogy a bástyán győzelmi zászló van,
Előre dúl mindig — mindig pusztitóbban.

Hullnak a törökök, egy sem kér kegyelmet,
Harcol mig fegyvert bir, mig követ emelhet.
Vérpatak foly belől az ostromlott várban
A budai várnak minden utcájában.

Vérzik Petneházi, sebek vannak rajta,
De azért kezében villog éles kardja,
Pedig mig azt birja, minden mozdulása,
Egy-egy töröknek lesz érdemlett halála.

S mit bánja ő sebét, midőn annak ára
A pogányok veszte, s maga Buda vára.
Minden őt emliti, minden őt dicséri,
Süveget emelnek előtte vezéri.

„Zászlóval és karddal a falakra hágván,
Ugy harcoltál mint egy megdühödt oroszlán.“
Ekképen köszönté őt száz meg száz ajak,
Midőn Budavárban áldomást ittanak.

* * *

A kivivott fényes diadalnak hire
Bécsbe a remegő fejdelemhez ére.
Mindjárt derültebb lett halovány orcája
S jutalmakat küldött a sereg számára.

Igazságot kivánt mindenki, de azért
Sok érdemetlennek odadták a babért.
A ki a csatában hátul járt és fázott,
Bezzeg most a legislegelsők közt állott.

Hát Petneházinak, a legvitézebbnek,
Mit adtak jutalmul, mimódon fizettek,
Meg lett jutalmazva, meg lett ő is szépen,
Hallgassatok reám, mindjárt elbeszélem.

Petneházi hirét, hires vitéz tettét
Az osztrák főtisztek már rég megirigylék,
S bár szemében minden szépet és jót mondtak,
Egymásközt ellene titkon agyarkodtak.

„Mért türjük azt békén, hogy egy sehonnai
Fogja közöttünk a legszebbet játszani?
Mit jár itt büszkén fel és alá, mit akar,
E pártütő fajzat, e nyomorult magyar?!

Hisz ez a ronda nép, melynek nincs hatalma,
Az osztráknak lesz már igavonó barma,
Ereje, hatalma rég elpártolt tőle,
Gőgjét pedig majd kitapossuk belőle.

Érdemes vitézünk derék Petneházi!
A király grófságot készül rád ruházni;
Gróffá tesz a király . . . nosza csak te várjad
Tisztelkedni fogunk okvetetlen nálad."

Igy beszéltek s titkon mesterkedtek rajta,
Hogy Petneházit mint keritsék hurokra,
Addig mesterkedtek az áruló fajták,
Mig nem az oroszlánt végre törbe csalták.

Nézzétek, ott bolyong a mezőn egyedül
Paripája vele mint a szél, ugy repül, . . .
Irány nélkül vágtat tüskön bokron által,
Nem sokat törődik már ő a világgal.

Kékül az ajaka, az arca elsápad,
Vére majd megáll, majd felhabzik, fellázad,
Beszélget magában, csakhogy most beszéde
A haragos égnek végső mennydörgése.

„Kutya voltál o..... s az maradsz örökre,
Oh, hogy minden átok szálljon a fejedre,
Ha csak a magyarért büntet is meg az ég,
Számodra a pokol kinja nem lesz elég.

El vagyon az veszve a ki benned bízik,
Mert véréből a te gonoszságod hizik.
A török szájából a koncot kihuzod,
S imé az országot most már magad nyuzod.

Mély börtönben sinlik minden igaz magyar,
Ki rabláncaidba hajlani nem akar . . .
Elfogyott a nemzet bátorsága, lelke,
Nincs a ki ellened karját felemelje . . .

Budavár falánál, ama véres harcon,
Nem kialkudt bérért forgattam én kardom,
Inkább éhen vesztem volna én el százszor,
Mintsem nagy ur legyek osztrák irgalmából.

Szálka voltam a főtiszt urak szemében
El kellett láb alul tenni bármiképen,
Minden bünöm az volt — jól tudja azt az ég —
Hogy ennyi .... osztrák közt hiv magyar valék.

S a gyalázatosak! tervöket végtére
Titkon kevert méreg által hajtják végre,
Gyönyörü lovagok, szép hirü vitézek,
Utcatolvajoknak jobban illenétek!

Repülj édes lovam, leghivebb barátom,
Te rajtad akartam elérni halálom.
Érzem, érzem immár . . . oh mily bágyadt vagyok!
Ég föld reám szakadt . . . nem birom . . . meghalok.“

Ezt mondván, a kantár kiesett kezéből,
S halva rogyott a zöld pázsitra nyergéből,
Eloltá életét az irigyek mérge,
Kik irigyen néztek ragyogó nevére.

Megállott fölötte szürke paripája
S egy darabig meredt szemmel bámult rája,
Azután meg fület hegyezett egyszerre
S nyeritve vágtatott, isten tudja merre.

Az osztrák főtisztek megüzenték Bécsbe,
Hogy a grófságot a király már ne küldje,
Mivel Petneházi szerencsétlenségre
Lováról lebukott s rögtön véget ére.

A király pedig nem sokat járt utána,
Hogy miképen történt a vitéz halála,
Sőt még örült neki gonosz örvendéssel,
Hogy kevesebb van egy jó magyar vitézzel.

Kutya voltál o..... s az maradsz örökre,
Oh, hogy minden átok szálljon a fejedre!
Ha csak a magyarért büntet is meg az ég,
Számodra a pokol kinja sem lesz elég.

Kossuth Lajosnak.

(November 22-én 1847.)

Szellő volt-e, vagy hárfa rezzenése,
Mi oly elandalitón hangozék?
Vihar volt-e, vagy föllegek dörgése,
Hogy lelkem tőle ugy megrázkodék?

Te szóltál és a szó tündérhatalma,
Rajtad merengő lelkem elragadta!

Villámlás volt ajkad bátor beszéde,
Mely a sötét éjben lobbot vetett,
Melynek midőn kigyula égi fénye,
Láttunk az éjben sok kisértetet:
Ott ült láncok között a rabszolgaság,
Ott sirt magában a tiprott igazság...

És feljajdultunk! oh hogy e jajdulás
Nem kaphat szárnyat mint a förgeteg,
Hogy benne lelne gyászos megjavulást
A nappalt fogva tartó szörnyeteg!
Igen sokat szenvedtünk már sötétben,
Megérdemeljük a nappalt egészen!

Im itt az ős fa, melynek árnyékáért
Oly sok megfáradt honfiszív eped,
Melynek csupán egyetlen lombjáért
Oda adnánk tán egy hosszu életet;
S nem juthatunk el hozzá, mert hiában!
Kigyók sziszegnek a fa árnyékában.

És lombja vesz és lombja hull a fának,
Hogy éltető nevét más szívja el....
Körülte izzadozni téged látlak,
Mig a nép sir s távol panaszt emel.

— Mi lesz jutalmad? hir-e, földi fény-e?
Talán csak a boldog siker reménye!
S ha elbuknál a legdicsőbb küzdésben?
Koporsód a szabadság fája lészen!

LISZNYAI KÁLMÁN.

Rákóczi és Brankovics.

Magyar király a magyar sót
A szegény magyar embernek
Embertelenül drágábban
Adta, mint az idegennek!

Nagy igazságtalan vámot
Rótt a magyar gabonára,
B.... német cimert ütött
A magyar érc aranyára.

Elvitt aranyat, ezüstöt.
S vasat hagyott itt — rablánczot!
S saját magunk ellen hurcolt
Rabkötélen katonának.

Ledönteté, elpusztitá
Magas lovagvárainkat,
Ellenségünknek osztotta
Ajándékul jogainkat.

A törvényt, közigazságot
Hamis, rosz mértékkel mérte,
A nép javát sohsem tette,
De azt mindig csak igérte.

S az egyedül üdvözitő
Szabadság, e legfőbb szentség,
Csak szép álma volt e népnek
Melyért vágyban ége mindég.

A szabadság! ez igazi
Fogyhatatlan Krisztus teste,
Egyedáru lőn, s üdvét egy
Bitorló csorda élvezte.

Melynek szent lelkét a nép rég
Örök megváltóul várta,
S elébe fáradt reménynyel
Lelkét s karjait kitárta.

Arca hosszu szenvedéstől
Alázatos könyben úszott,
A trónhoz mint egy oltárhoz,
Térden esdekelve csúszott.

S a mit bátran követelni
Volt joga, azt sírva kérte:
Mondván — a sok teher alatt
Összeroskadt lelke, térde.

— De hiába, a trón körül
Rut csörgő-kigyók sziszegtek,
Rosz királyi tanácsosok
Arangyapjas gazemberek.

Ifju lelkesedés felett
Vén megvesztegetett bírák,
Kik az itéletet reánk
Rémes vérbetükkel irák.

Olyan ajtónálló, a ki
A királyhoz nem eresztett,
Olyan lovászmester, a ki
Lócsiszárnak jobban illett.

Mámoros lelkü pohárnok
Üres szivvel, tölt pohárral,
Melyből honfibút itatott
S mérget a szegény magyarral.

Asztalnok, ki a honnak sok
Keserü falatot tálalt,
S sok más puszta hivatal, mit
Szolgalélek viselt, vállalt.

Imádkozó szent ördögök,
Sok vakhit-terjesztő papok,
Divathintón, hat tátoson
Járó béres apostolok.

A kik egyedáruskodtak
Az ur isten szerelmével,
S hitetlenül kereskedtek
Az oltárok szentségével.

S ők annyira adtak pénzért
A népnek bünbocsánatot!
De nekik a nép s az isten
Megbocsátni sohasem fog.

— A szegény nép milliói
Felfordult világot éltek!
A magyar ezredek élén
Zsarnok német s cseh vezerek!

Kiken a történet átka:
Montecuculik s Carraffák;
Kezükben vérpad, nyaktiló,
Rablánc, hóhér s akasztófák.

Mint áldott ..... eszközök
A népet rendben tartani!
S a népszabadság bajnokát
Zord rabigába hajtani.

S mind ezt látván hös Rákóczi,
A nép vitéz polgártársa,
Vérlángokra gyuladt végre
Keble alvó óriása:

A boszú! mely mint a felhő
A sötét, villámos égen,
Ugy függött borongó lelkén,
S alig egy szál reménységen:

A nép jogát kiküzdeni.
Mert az oly mélyen sujtva volt!
Századéves fájdalomtól
Élőszobor lön, félig holt!

De tudta, hogy ha van, ki fel-
Gyujtja a nép önérzetét,
E tetszhalott oroszlán szét-
Tiporja láncát, börtönét.

S bátor szivvel kitűzte a
Forradalom lobogóját:
S felhitta lángszózatával
A rabnépnek millióját.

Törvény szavával követelt
A népnek szent igazságot,
S megtagadván azt a király,
Szava éles kardként vágott.

A .... fényes biborára
Sütött gyalázat bélyeget,
Mely láncot vérpallost, adott
A népnek szabadság helyett.

Szabadság és testvériség
Volt forradalmi jelszava,
S vérszin lobogója alá
Gyült, sereglett a nép java.

S a nép kész volt szántóvasát
Vérontó karddá önteni.
Veritékes ekeszarvból
Harci buzogányt metszeni.

Lánglelkesedésre gyujtá
A derék szomszéd szerbeket,
S Brankovics társul vezette
A kis de hős szerb nemzetet.

Brankovics, szerb fejdelem, ki
Régen vágyott lázadásra,
Jött hadával ünnepélyes
Forradalmi kézfogásra.

S Szerbia a hős Rákóczi
Zászlója alá esküdött,
S egy vágy, egy cél, egy lélek lőn
Szent kapocs szerb s magyar között. —

A közös népszabadságért
Együtt haltak s vérzettek el,
S érte sulyos rablánc alatt
Szakadt meg sok dicső kebel.

A hős Rákóczi, Brankovics
Földönfutók lettek árván;
Hah! diadalt ült a zsarnok
Önkény, e hét fejü sárkány!

De a szabadság szikráját,
Szivmélyébe rejté a nép,
S e szikra a nép szivében,
Órjás tüzvészszé gyuland még.

Szent lángjával összeéget
Sok büszke trónt és koronát.
Örök hajnalfénynyé válik,
S átvilágit minden hazát.

S im azóta a szabadság
Szelleme köztünk virasztott,
S ezer-nyolcszáznegyvennyolcban
Diadallal vetett lobbot.

S mily öszhangzat! mily rokonság
Van a régi zendüléssel;
Ujra velünk egyesült a
Szerb nép lánglelkesüléssel.

Bátor szerb leventék jöttek
Forradalmi kézfogásra,
A hős Rákóczi s Brankovics
Emlékéül áldomásra.

S ime győzött a szabadság,
Rabláncát a nép lerázván,
Szét van dulva a koronás
Önkény, e hét fejü sárkány.

Országgyülési mell-képek.

Kossuth.

Demosthenes tenger zugásitól,
Tanulta hirhedett szónoklatát;
Mely tengerárkint a lelkesedés
Lángegébe ragadta a hazát.

— Téged is a tenger, a honfibú
Mély tengere tanita szólani,
Mely önszivedben zajlik, gyöngyöket
Rejt, s lelkesen szokott hullámzani.

S mely tiszta habként tör fel szemeden,
A kis könycsepp, a tengerrel rokon:
Épen ugy, mint a mérhetlen, mesés
Tengerszem a magas Kárpátfokon.

A felhőkhöz jártál iskolába
Lelket rázó mennydörgést tanulni:
Mint kell a honárulókra átkot
Zugni s honfibúban elborulni.

Ékesszólásod bűvében rejlik
Fény és borulat, villám, láng, erő:
Mik ugy cserélik fel egymást, a mint
A szónoklatnak méltó tárgya jő.

Az országházban harsány ajkadon
Nem pusztába kiáltó-e a hang:
S ha vészt hirdetsz, szózatod a hazán
Végigkong mint a félrevert harang.

S szebb napokban áradó beszéded
Az öröm piros rózsaesője,
Az érzelem tiszta gyöngypatakja,
Virágokkal játszó völgy szellője.

Majd tavaszi napsugár, a melytől
Mint a bimbó, kinyilik a kebel,
S megtelik a fő, okban dusgazdag
Szónoklatod dicső eszméivel.

Szabad szellemeddel kivívtad a
Népszerűség rózsa koronáját,
De mit tele szurdaltak tövissel,
De az még sem vesztette el báját.

A szenvedő nép boldogságáért,
A szabadság hajnalsugáritól,
Szónoklatod varázszenéje, mint
A honszerelem — Memnon szobra szól!

MEDGYES LAJOS.

Nemzeti dal.

Föl nemzetem! föl, szebb jövőre!
Föl nemzetem! föl, élni kell!
Elég volt immár csenevésznünk
A rut halált kerüljük el.

Elég volt már a lanyha álom;
A tett koránya viradoz,
Fönnen kiált a szent szabadság
Ezüstszinű zászlóihoz.

Multak vesztén mért buslakodánk!
Nevetséges a köny nekünk!
Hisz bajnokvér csorg ereinkben,
Erőben lángol kebelünk.

Ki látta sirni az oroszlánt! . . .
Föl, tettre! bajnok nemzetem!
Egy rázkodásra porba omlik
Az átok, mely ül fejeden.

Mennyi bennünk az ész hatalma!
A büszkeség! a becsület!
Az égnek válna szégyenére
Elhagyni egy ily nemzetet.

Föl, dobbanjon hangos verésre
Szivünk mint régen vert vala:
Üljön méltóság homlokunkra!
Legyen parancs a nép szava.

Ősének lelkét hivja vissza
S forrjon egygyé minden magyar:
A bátrakhoz leszáll az isten
S meglesz a dicső diadal.

Föl! küzdjünk egy sziv, egy lélekkel
Egyért —, a nemzetéletért.
Rettentők leszünk egybeforrva.
Megnyerjük a szép pályabért.

S fényben ragyog föl Buda vára,
Bámulják a föld népei,
S kül- s belviszály nem fogja többé
A hős magyart megdönteni.

Medve Imre.

Hazajött a honvéd . . .

Hazajött a honvéd . . . mikor elment . . .
Ép ifju volt! Csonka most szegény.
Egy csatában elvesztette lábát!
Mankón jár a bánatos legény.
S amint a kis házikóhoz ére
Hol gyermekből hős ifjuvá ére
Füstös romra lépe mankójával
S rá rogyott — mert nem birt fájdalmával!

És ki verné őt fel a romokról!
Midőn azt könyével öntözi,
S néma búval, összetört kebellel
Rajta csonka lábát kötözi! —
És ki verné a romokról őt fel?
Hol a multak gyászos emlékével
Virraszt! — a mi e földön övé volt
Minden alájok temetve — — megholt!

Jő keletről az égnek leánya
Az ezüst hold hozzá éjfelen,
És elönti rezgő sugarával
A borult arcot szelideden:
Fájdalmának e szótlan barátja
Egyetlen kinek lelkét kitárja
S ott ül árván sajgó fájdalmával
A mult emlékével! — Mankójával!

Mentovich Ferenc.

Örültek sirja.

Észak hegyes vidékén — ott, a hol
A Kárpát e hazába behajol,
Magára hagyva egy vad szikla áll.
Felhőkbe nyuló orma oly magas,
Hogy élő lény csak a királyi sas
S a zugó felhő az, mi rája száll.

A szirt tövénél csendben, szabadon
Magányos völgy, árnyas liget vagyon.
A völgy ölében szellők lengenek . . .
És a liget daloktól áradoz,
Miként ha volna lant, szentelt koboz,
Melyet szeliden megpenditenek.

E szüntelen zengő lant hurjai,
Melynek zengését oly jó hallani
A kis pacsirta és a csalogány.
A dalt itt semmi sem zavarja meg,
Csupán a kő, melyet a fergeteg,
Letör magasan a bérc oldalán.

Igy áll a völgy. Fen a tető pedig,
Mely a felhők felé emelkedik,
Nem mutat semminemü életet.
A bevagdalt tető, a sas-orom,
Melyen csak felhő száll meg olykoron,
Sirkő gyanánt áll a vidék felett.

E sirköven sötét felhő a gyász,
Az irat rajt törés, rom, szakadás
És villámoktól bevagdalt jegyek.
A mely jegyekből kiolvashatók
A sir halotti, a vén századok,
Melyek alatta sirba tüntenek.

Egy kissé lejebb a tető alatt
A bércnek arca más képet mutat.
Egy kis forrás ered szikláiból.
Máskép a táj itt is örömtelen,
Olyan miként a feldult arc, melyen
Szünetlen könyek árja foly.

S nem messze hol e forrás felbuzog
Kiáll merészen egy vad sziklafok,
Egy a mélység felé nyuló hegygyel.
Emelve rá egy kőkereszt vagyon,
Hol minden reggel minden alkonyon
Egy ősz zarándok istenhez beszél.

A táj csendes. A nap épen lement.
Ott áll az ősz setét mezében fent;
Tekintetével szerte tétováz;
Majd ég felé emelvén két kezét,
Letérdepel . . . s ekép kel a beszéd,
Eképen kel ajkáról a fohász:

„Elhagytam e földet s örömeit.
A föld örömre engem nem derit.
Itt állok én magasan e hegyen.
Lépcső gyanánt szolgálnak e hegyek,
Miken tehozzád közelebb megyek,
Dicső atyám, felséges istenem!

Itt a magasban fényesebb a nap,
A föld sötétebb és homályosabb.
Megnyilnak itt az égi örömök.
Hisz romjain a bérc szikláinak
Fényes neved vagyon fölmetszve csak,
Fényes neved a megszentelt, örök.

Keblem, miként egy jéglap, oly hideg,
Nem jön hozzá, nem látogatja meg
A földiségnek bünös melege;
De annál fényesebben felragyog
E sima jégtől a menny s csillagok
Vezérvilágu szent szövétneke.

Lelkem szabad, mint idefen a lég,
Lefoszlott róla minden kötelék,
Mely a földhöz csatolta szárnyait;
Szabad szárnyakkal repülhet feléd,
Ki a roppant világot épitéd
S a csillagoknak milliardjait.

Csak igy lehet, csak igy lehet nekem
Körüllebegnem a nagy tengeren,
Bölcseséged végetlen tengerén,
Hol minden lépten és minden nyomon,
Az ég boltján, a kék hullámokon,
Hogy jó s igaz vagy, csak azt látom én.“

Igy szólt az ősz fölkelt kebellel és
Ha fel nem hangzik egy vad nevetés,
Őrült kacaj, tovább beszélne még.
„Tovább, tovább, hah, szép, szép, ha, ha ha!
Ily szent beszédet nem hallék soha.
Minden szó benne tiszta bölcseség.“

Szól s feltekint a mélyből oda lenn
Egy rémes arc, a melyen végtelen
Kin s fájdalomnak tünik fel nyoma.
Egy arc, melyen sebeknek helye forr,
Melyen csalódás, szenvedés, nyomor
Mélyen rovott barázdákat vona.

„Ki vagy te, mond, ekép folytatva szól,
A ki hazug beszédet olvasol,
A természet könyvének lapjain?
Mig ott fent az istent magasztalod,
Más dolgok mennek végbe itt alatt
A föld szinén, sötétlő hantjain.

Imént, nem régen fészkéből kikelt
A kis madár s oly szépen énekelt,
Hogy rá bámult az alkony és az est;
Tán épen az istent magasztalá.
Eljött az ölyv és ime felfalá
A lelkesedve zengő éneket.

Ez-e jósága? . . . s igazságáról
Multam könyvének minden lapja szól —
Előttem szent volt becsület s erény
Érettök vérem s éltem áldozám . . .
S a becsület s erénynek arányán
Én a csalódást s hitszegést vevém.

Nem zugolódtam és nem csüggedék,
Gondoltam, hisz jó oda fen az ég,
Mindent, mi most egyszerre elveszett,
Még visszaadja . . . a tengernyi bajt
Öröm napokkal adja vissza majd,
És kamatostul mindent megfizet.

S eljött a rég óhajtott percenet:
Föld és pokol egymással harcra kelt.
A szörnyü harcban én is ott valék.
Csatáztam . . . s azt nyerém jutalmamul,
Hogy a szabadság szent zászlóibul
Egy tépett rongyot én is elhozék . . .

Ki vagy, kinek most is e harc után
Isten jósága zeng fel ajakán?
Te ember nem vagy, ember nem lehet
Olyan természetü, miként az eb,
Mely annál nyájasabb s hűségesebb
Mentől többet kinozták, s szenvedett.

Mi gondolat szállá meg lelkemet?
Hah ugy van . . ugy . . amott a bérc felett
Az isten vagy, ki fenállasz s beszélsz . . . .
Minthogy az ember többé nem szeret,
Magad magadnak dalt, dicséretet
Mondandó, emberképet öltözél.

De szümnek véled számadása van" —
Igy végzi — és örülten felrohan . . .
Az ut sziklák közt jobbra balra tér,
De léptei az utat elhagyák,
Miként a zerge, szirtről szirtre hág
Csak egy-két perc . . . s im a tetőre ér.

Ki alant álla mindent láthatott,
Hogy átölelvén az imádkozót,
Mint ragadá le a mélység felé,
S minő nyugodt volt az ősz remete
Sugárzó arca, szent tekintete,
A mint azt buzgón éghez emelé.

Még küzdenek . . . de im egy végrobaj,
Egy zuhanás, egy tompa hangu jaj —
S a csendtörő zajgásnak vége van . . .
A zaj megszünt, nem hallszik semmi, csak
Véres nyomok, vérfoltok látszanak
A bérctetőn, a meredek falon.

A szörnyü zaj és zuhanás után
Elhallgatott a zengő csattogány
A völgy ölén a lombernyő alatt.
Oh szánó dalnok! kezd el ujra, kezd
Hő könyeiddel jöjj el csöndes est:
Sirassátok meg a halottakat.

Testvérem fölött.

‚Igy látlak-e, igy kell, hogy lássalak hát,
Szegény, szegény testvérem tégedet?!
Forditsd el arcod rémletes vonásit,
Forditsd el sápadt, véres képedet.

Vagy im, csakhogy ne lássam siri arcod,
Hogy össze ne roskadjon kebelem
A szánalom nehéz, nehéz terhétől,
Im két kezemmel arcom elfedem.'

„Ne fedd el arcod, jó bátyám, ne fedd el,
Jer közelebb, hogy megöleljelek,
Végbucsut jöttem én venni tehozzád,
És nem azért, hogy megrémitselek.
Aztán töröld le a könyet szemedből,
Melyben bánat, mély szánalom ragyog,
Mert elhidd nékem azt, hogy szánalomra
Méltó nem én vagyok, nem én vagyok.

Nem látod a nagy változást a földön?
Gyászt ölt magára völgy, mező, a tér,
Mert fényes napja, a dicső szabadság,
Honába, az egekbe visszatér.
Nézd, nyitva áll a menny. Mi szép kiséret
Indul nyomába . . . mily hős bajnokok . .
Légy büszke rám, mivel ezek sorában,
A kiséretben én is ott vagyok.

Ne engem szánj hát. Oh mert szánalomra
Méltó te vagy bátyám, te s mind azok,
Kik a föld gyász határin elmaradtak,
Keserv-, bú, fájdalomban osztozók.

Én fényes angyaloknak hallgatandom
Zenéjét uj hazámban, odafent,
A ti zenétek itt alant a földön
Halotti ének s lánccsörgés leend."

„Igy láttalak álmomban utoljára
S hogy rettentő álmomnak vége lett,
Nem hittem én . . . elhinni nem akartam,
Hogy ez végső beszédem volt veled.
Ugy volt pedig. Csatáknak viharában
Hervadt el életednek tavasza.
Harcolni mentél . . . és a harcmezőről
Lovad, gazdája nélkül tért vissza.

Oh köszönöm, hogy éji álmaimhoz
Jövél s megvigasztaltál engemet,
Majd felkereslek én is és megállok
Vigasztaló szóval sirod felett,
S megkérdem ajkam reszkető szavával,
Hogy álmod és a bajnoktársaké
A sir alatt nincs-e megháboritva,
Hogy békén, csendesen nyugosztok-é?

S vigasztalásul elmondom fölötted,
Hogy éltünkön nem oly setét az ég,
Mert rajta egy csendes holdnak világa,
A szép reménynek csendes holdja ég.

S e szép remény, hogy sziveteknek vére
Nem elpazarlott kincs, elhányt vagyon,
De a sorsnak kölcsönzött öszveg, a mely
Dusan fog kamatozni egykoron.

E vérből fog a jóltevő szabadság
Lombernyős fája felsarjadni még,
Melynek hüs árnyékában megpihenhet
Egy tán a jóra méltóbb nemzedék.
Igyen szólok hozzád vigasztalásul,
Sokat fogok még elbeszélni, hogy
Alant a sirban bajnoktársaiddal
Nem háboritva, csendesen nyugodj.'

Szürkületkor.

Mi okból kértek annyit véres árnyak,
Ti ott a ködben járó égi rémek?
Elmult az éj, a hajnal felpiroslott,
A sirlakók ilyenkor haza térnek.

S ugy tetszik, mintha hangok szólanának
Felém, szárnyán a hüs korányi szélnek,
Hah ugy van, ugy .... jól hallok .... nem csalódom,
A véres árnyak hozzám igy beszélnek:

„Azt várjuk mi is, a hajnal sugárát,
Azt várjuk titkon epedő kebellel,
Ha nem csalódom, az ott nem a hajnal,
Sugára — elhidd — még nem köszöntött fel.

Majd, majd, midőn a jóltevő szabadság
Szent napja felsüt a szegény hazára,
Akkor derül fel számunkra a hajnal,
Sirunkba visszaszólító sugára.

Akkor fogad be minket a koporsó....
Addig nem ismer nyugtot sértett árnyunk,
A nagy világon a szegény hazában
Ijesztve és biztatva sorba járunk.

Lesz olyan, a ki szellemünk láttára
Fölsir, fölretten legmélyebb álmából,
Lesz olyan, a kin fájdalom vonul el,
Haragra lobban és tettekre lángol.

De akkor, akkor a hajnal fényére,
Sirunkba visszatérendünk pihenni,
Kialszik szünk virasztó szenvedélye
Álmunk nem háboritja semmi-semmi.“

Pap Endre.

Passio-dalok.

I.

Az ember faj váltsága
Rég elvégeztetett.
S hová tevé világunk
Az ezredéveket?

Elszállni hagyta őket,
Nem hóditotta meg;
Egy századnak kevés az,
Mit tön e rest tömeg.

És az is vérnek ára
Mind, a mit alkota!
Parányi alkotmányok,
S hah — roppant Golgota!

II.

A vértanúk nevében
E nép ünnepre gyül;
Szivében nincsen oltár,
Csupán munkát kerül.

Nem készti nagyra, szépre
A bús kalvária,
Elég, hogy rajta megholt
Az istennek fia.

S lábjában, mint bitófa,
Áll a sok napleső,
Csak ugy lóg a nyakokban
Az elvesztett idő.

PETŐFI ISTVÁN.

Önkéntes dala.

Katona vagyok én, önkéntes katona,
Nem kell már szerető, se szőke, se barna;
Nem oszthatom én meg senkivel szerelmem,
Szerelmet, hűséget hazámnak esküdtem.

De meg is tartom én szentül fogadásom;
Hazámat, a meddig kivánja, szolgálom;
Mig birom erőmet s fegyvert a jobb karom,
Ellenségünk ellen örömmel forgatom.

Dicső a halál ott kinn a csatatéren,
Hogyha meg kell halnom, ott muljon el éltem,
Ott porladjak én el, habár sirom felett
Nem leszen nevemet hirdető sirkereszt.

Petőfi Sándor.

Rákóczi.

Hazánk szentje, szabadság vezére,
Sötét éjben fényes csillagunk,
Oh Rákóczi, kinek emlékére
Lángolunk és sirva fakadunk!

Az ügy, melynek katonája voltál,
Nem sokára diadalmat ül,
De te nem lész itt a diadalnál,
Nem jöhetsz el sirod mélyibül.

Hamvaidnak elhozása végett
Elzarándokolnánk szivesen,
De hol tettek le a földbe téged,
Hol sirod? nem tudja senki sem!

Számkiűztek nemzeted köréből,
Számkiűzve volt még neved is,
S bedőlt sirod a század terhétől,
Mely fölötte fekszik, mint paizs.

Oh de lelked, lelked nem veszett el;
Ilyen lélek el nem veszhetett;
Szállj le hozzánk hősi szelemeddel,
Ha kezdődik majd az ütközet.

Vedd a zászlót, vedd szellem kezedbe,
S vidd előttünk, mint hajdan vivéd,
S másvilági hangon lelkesitve
Erősítsd meg seregünk szivét.

S rohanunk az ellenség elébe,
S ha utánunk nyul száz drága kéz,
S lesz előttünk száz halálnak képe
Nem lesz köztünk, a ki visszanéz.

S majd ha eljön győzedelmünk napja,
A szabadság dicső ünnepe,
Igy kiált föl millióknak ajka:
A ki kezdte, az végezte be!

Önkéntesek dala.

Van-e köztünk olyan legény, a ki fél,
Ha a mennykő jár is ott a fejénél?
Takarodjék el közülünk a gyáva,
Bujjék bele a kemence lyukába!

Testvéreim, a szabadság nevében,
Álljuk meg a helyet amugy keményen,
Mutassuk meg, hogy mi vagyunk olyanok,
A kiken a veszedelem ki nem fog.

A legelső jeladásra kiállunk,
Ha elesünk, uj sor áll fel utánunk,
Ha két magyar marad is a világon:
— Csak e kettő szabad legyen — nem bánom!

Háromszinü magyar zászló, dicső jel!
Védelmezünk megfeszitett erővel,
Kiemeltük a porból szent szárnyadat,
Repülj előttünk a magas ég alatt!

Háromszinü magyar zászló vezérelj,
Egyikünk sem fösvénykedik vérével!
Ellenséged előbb meg nem taposhat,
Mig vérünkkel be nem festett pirosra.

A vén zászlótartó.

Fut Bécs felé Jellachich, a gyáva,
Seregének seregünk nyomába,
Megrémülve fut a magyar hadtól,
Magyar hadban egy vén zászlótartó.

Ki az a vén zászlótartó ottan,
Olyan tüzes lelkiállapotban!
Szemem rajta kevélyen mereng el,
Az én apám az az öreg ember!

Az én apám a vén zászlótartó.
„Vészben a hon!“ elhangzott a nagy szó,
Elhatott kórágyához, fülébe,
S mankó helyett zászlót vett kezébe.

Vállait egy kinos élet gondja,
Betegség és ötvennyolc év nyomja,
S ő feledve minden baját, buját
Ifjak közé hadi bajtársul állt.

S kit eddig az asztaltól az ágyba
Alig-alig birt elvinni lába,
Ellenséget üz mostan serényen
Ifjusága régi erejében.

Mi vitte őt háboru zajába?
Hiszen neki nincsen gazdagsága,
Mit féltene, mit védnie kéne,
Hogy ne jusson ellenség kezére.

Annyi földet sem mondhat övének,
Melyben egykor koporsója fér meg,
S mégis, mégis viszi lobogóját,
Azok előtt, kik a hazát óvják.

Ép azért ment, mert semmivel sem bir;
Küzd a gazdag, de nem a hazáér;
Védi az a maga gazdaságát . . .
Csak a szegény szereti hazáját.

Édes apám, én voltam tenéked
Ekkoráig a te büszkeséged;
Fordult a sors, megfordult végképen:
Te vagy mostan az én büszkeségem.

Érdemes vagy a cser koszorura!
Alig várom, hogy lássalak ujra,
S megcsókoljam örömtől reszketve
Kezedet, mely a szent zászlót vitte.

És ha többé nem látnálak téged
Látni fogom fényes dicsőséged,
Könyem lészen sirodnak harmatja,
S hired a nap, mely azt felszáritja!

Kemény szél fuj.....

Kemény szél fuj, lángra kap a szikra,
Vigyázzatok a házaitokra,
Hátha mire a nap lehanyatlik,
Tüzben állunk már tetőtől talpig.

Édes hazám, régi magyar nemzet,
Alszik-e csak a vitézség benned,
Vagy apáink halálával elhalt?
Illik-e még oldaladra a kard?

Magyar nemzet, ha rád kerül a sor,
Lész-e megint, a mi voltál egykor?
Oly hatalmas harcos, ki szemével
Jobban ölt, mint más a fegyverével!

A világot védtük hajdanában
A tatár és a török világban;
Valjon most, ha eljön a nagy munka,
Megbirjuk-e védni minmagunkat?

Oh magyarok istene add jelit,
Ha a kenyértörés elközelit,
Hogy az égben uralkodol még te,
A magad s néped dicsőségére!

Március 15-ike 1849.

Bizony mondom, hogy győz most a magyar,
S habár az ég s föld ellenkezőt akar!
Azért nem győzött eddig is e hon,
Mert soha sem volt egy akaraton!
Most egy a lélek, egy a sziv, a kar . . .
Mikor győznél, ha most nem, oh magyar!
Egy ember a haza s ez halni kész,
S ezért, oh népem, és ezért még élsz,
S dicső lesz élted, boldog és szabad,
A milyen senkié a nap alatt!

S én bátran állom a csaták tüzét,
Tudom, hogy a golyó nekem nem vét;
Tudom, hogy a sors őriz engemet,
Hogy engemet megölni nem lehet.
Mert én leszek, nekem kell lenni, ki,
Ha elleneinket mind a föld fedi,
Megéneklem majd diadalmadat,
Szabadság! és a szent halottakat,
A kiknek vére volt kereszt-vized,
S halálhörgése bölcső éneked.
Kell, hogy megérjem azt a szép napot,
Midőn áldásodat reánk adod,
S mi annyi átokteljes év után,
Sirunk, mosolygunk az öröm mián;
Midőn, mit mostan láncunk ád, a vész
Egy szabad nemzet szent imája lész,
Kell, hogy megérjem azt a nagy napot
A melyért lantom s kardom fáradott!

Itt a próba.

Itt a próba, az utolsó
Nagy próba!
Jön az orosz, jön az orosz,
Itt is van már valóba.

Eljött tehát az utolsó-
Itélet;
De én attól sem magamért,
Sem hazámért nem félek.

Miért félnék az itélet
Napjától?
Féljenek ők, kik viselik
Magokat oly galádul.

Kik rátörtek az ártatlan
Magyarra;
Most veri meg az ur isten
Mindenható haragja.

Föl hazámnak valamennyi
Lakója!
Ideje, hogy tartozását
Minden ember lerója.

Ki a házból, ki a sikra
Emberek!
Legyen egész Magyarország
Legyen egy nagy hadsereg!

Ki is megyünk, szó sincs róla
Mindnyájan!
Meghalni, vagy győzedelmet
Nyerni a szent csatában.

Szent a csata, nem harcolunk
Zsarnokért;
Zsarnok ellen, szabadságunk —
Istenünk és hazánkért.

Átkos zsarnok, érezted hát
Vesztedet?
S hogy megtartson, az ördögnek
Eladtad a lelkedet!

De hiába volt a vásár,
Elhihetd ....
Kit az isten elhagyott, azt
Az ördög nem menti meg.

Sok az orosz, nagy a száma:
Mi haszna?
Több lesz ott a magyar, talán
Száz is jut egy oroszra.

És ha volnánk kevesebben
Mint azok,
Hála isten. minket hiv ugy
A világ, hogy magyarok.

Ne féljetek gyermekink, ne
Féljetek.
Nem szúr által dárdajával
A vad kozák titeket.

Feleségink, kedvesink ne
Sirjatok;
Idegenek ölelése
Nem tesz csúfot rajtatok.

Minden a mi szent előttünk,
Kockán van;
Ha a világ támad is meg,
Győznünk kell a csatában.

Ha milljónak kell elveszni,
Vesszen el. —
Ki fogna most fukarkodni
Életével, vérével!!

És te isten, magyarok nagy
Istene,
Légy népeddel, jó népeddel,
Hü népeddel légy vele!

Tedd hatalmad fiaidnak
Lelkére,
Világdöntő haragodat,
Fegyerinknek élére!

Europa csendes.

Europa csendes, ujra csendes,
Elzúgtak forradalmai.
Szégyen reá, lecsendesült és
Szabadságát nem vivta ki.

Magára hagyták, egy magára
A gyáva népek a magyart,
Lánc csörg minden kézen, csupán a
Magyar kezében cseng a kard.

De hát kétségbe kell-e esnünk,
Hát busuljunk-e a miatt?
Ellenkezőleg, oh hon! inkább
E legyen, a mi lelket ad.

Emelje az fel lelkeinket,
Hogy mi vagyunk a lámpafény,
Mely, a midőn a többi alszik,
Ég a sötétség éjjelén.

Ha a mi fényünk nem lobogna
A véghetetlen éjjen át,
Azt gondolhatnák fent az égben,
Hogy elenyészett a világ.

Tekints reánk! tekints szabadság!
Ismerd meg mostan népedet,
Midőn más könyet se mer adni,
Mi vérrel áldozunk neked.

Vagy kell-e még több, hogy áldásod
Ne érdemetlen szálljon ránk!
E hűtlen korban mi utolsó,
Egyetlen hiveid valánk.

Bánk bán.

Ügyefogyott ember volt az
A második Endre,
Papucs alatt szuszogott az
Istenteremtette;
Félesége tartotta az
Ország gyeplő szárát,
Őgyelgett is ám a szekér,
Majd töled, majd hozzád.

Gyönge kéz az asszony keze
Nem való kormányra,
Hátha még a gyöngeségnek
Gonoszság a párja!

Endre király! gonosz asszony
A te feleséged —
Szive gonosz — neve Gertrud,
Születése német.

Gertrud a jó magyarokat
Kutyába se vette,
Hivatalról, méltóságról
Le-letevegette,
A helyökbe meg a maga
Pereputtyját rakta,
Maradtak vón, vesztek vóna
Ott a hazájokba.

Ilyen sértést szenvedtenek
A nagy uraságok,
A szegény nép meg szenvedett
Húzzavonjaságot.
Szenvedett az isten adta
Árva magyar népe —
Mint a Krisztus a keresztfán,
Olyan volt a képe.

Ugy fizette a sok adót,
Hogy a szeme düledt,
Nem volt irgalom számára
Nem volt könyörület,

A királyi udvarból ily
Nyájas szavak jöttek:
„Dolgozz paraszt, dolgozz, fizess
Azután dögölj meg!“

Néhányan az efféléket
Megsokalták végre,
Szövetkeztek rettenetes
Összeesküvésre.
Azt mondották: „Söpörjük ki
A királyi házat,
Annyi benne a szemét, hogy
Igazán gyalázat!“

Csak Bánkbán a nádorispán
Tartóztatta őket,
Nem remélt-e sikert? vagy tán
Remélt jobb időket?
De mikor a feleségét . . . . . ,
Iszonyu történet! . . . . . .
Hogyan kezdjem? hogy végezzem?
No jaj neked német!

Bánkbánnak a feleségét
A királyné öcscse
Erőszakos lator móddal
Megszeplősitette.

Szép az asszony, ifju és jó!
Asszonyok virága —
S eltiporva, bele dobva,
Fertőzet sarába.

„Föl barátim!“ ordit a férj
Kinja nagy voltában,
„Lelkemen a boszuállás,
Kardomon halál van.
Föl barátim, egyenesen
A királyi házba.....
Királyi ház? bordélyház és
Zsiványok tanyája!

És bementek egy csoportban
A királyi lakba,
Ott a német urak épen
Dőzsöltek kacagva;
Akkor is, mig a magyarnak
Borát, étkét falták,
A szegény magyar nemzetet
Veszettül csúfolták.

Megálltak ám a magyarok
A ház közepében;
Mindegyiknek egy-egy mennykő
Villogott szemében;

Meg is hökkent a németség
Egy keveset akkor,
A ki ivott, gégéjében
Ecetté vált a bor.

Kezdte pedig a beszédet
Maga nádor Bánkbán,
Királynénak s udvarának
Jó estét kivánván:
„Jó estét, jó mulatságot,
Felséges személyek ....“
A királyné: „Mit akartok,
Hivatlan vendégek?“

„Azt azonnal tudni fogod
Nem soká váratlak“,
Felelt Bánkbán, „elbeszélem
Neked s ez uraknak,
Tiszteletet parancsolok!
Mert nemzet áll itten,
Egy megbántott nemzet és a
Boszuálló isten!

— Mi vagyunk, mi a vendég itt?
És nem ti lennétek?
Ti vagytok itt a hivatlan,
Hálátlan vendégek!

Befogadtunk titeket és
Kivertetek minket, —
És eszitek és iszszátok
Testünket, vérünket.

De csak ettétek....mert ez az
Utolsó falattok,
A mi most van szájatokban,
Ettül megfuladtok!
Először is te halsz meg, te,
Gertrud német .....!
Te királyné, s keritőné
Egy személyben....rajta!

Bánkbán kardja a királynét
Át meg által járta,
S magyarság a németséget
Hányta mind kardjára.
A ki birta megszökéssel
Életét elorzá,
Meghalt, a ki nem szökhetett.....
Kitisztult az ország.

Sárosy Gyula.

Az „Arany trombitá“-ból.

Első Lehelet.

Tájékozás.

Véreim Magyarok! nagy időket élünk!
Trombita hangokon s ágyukkal beszélünk;
Magyarország felett meggyült a zimankó,
Majd annyi a bajunk, mint a bécsi bankó.
Északon, keleten, nyugoton és délen,
Mindenütt ellenség van a határszélen.
Ellenség kivülről, ellenség idebent
A magyar nemzetnek irtó hadat izent.
Saját hazájának szentséges földére
Hull és égbe kiált a magyarnak vére,
Falvainkat a tűz sárkány módra falja,
Lángnyelvével a vért a földről felnyalja —
S vér és láng az eget annyira meghatja,
Hogy már pirul bele a menny boltozatja.
A jámbor nép pedig a földre leborul,
Kebeléből a köny mind szemébe tolul.

E csapásnak okát mivélhogy nem érti,
Ártatlanságában sóhajtozva kérdi,
S azt hiszi: hogy onnan van az ország harca,
Mert elfordult tőlünk a jó isten arca.
Hej atyámfiai! nem igy áll a dolog,
Kendtek az ég ellen vétkezik, ha dohog.
Mert a népszabadság felséges egy plánta
Csak oly földön terem, melyet ágyu szánta.
Vér az ő trágyája, s ugy virul kedvére,
Ha golyóbis zápor hull a gyökerére.
Velünk van az isten, segiti dolgunkat,
Még gyávák nem leszünk elhagyni magunkat,
De magunkkal csak ugy jöhetünk tisztába:
Ha belepillantunk a király titkába.
Ha jól megvizsgáljuk a királyi széket,
Ki tartja kezében ott a kötőféket!
Ha ördögöt, poklot, mindent kikutatunk,
Kik fonták az ostort, a melylyel sujtatunk,
S kik adták lelköket az ármánynak bérbe,
Hogy Magyarországot borithassák vérbe.
Ha mindjárt nem hajtunk minden szélre, szóra,
Melyet a gonoszság közöttünk elszóra.
Hej, mert mézes-mázos az ámitók nyelve!
De a szivök vagyon álnoksággal telve.
Járnak ők jobbára nagyurak képében,
Minőket majd láttok e sorok tükrében:
Járnak szürke frakban, vagy veres palástban,
S kedvöket lelik a hazaárulásban. —

Szóval oly sokféle s annyi e hon gaza,
Hogy ezer szekeren sem vihetnéd haza.
Atyafi! az ily gazt messze kerüljétek,
Métely az, a melylyel érintkezni vétek.
Higyjetek, de kinek? jól megválaszszátok,
Mert a könnyen hivés rajtunk merő átok.
Lássátok, az élet olyan, mint egy ponyva,
Mely istánciákkal van végig bevonva.
Tanulságos verset vesz az ember róla,
Amig ki nem rántják a ponyvát alóla.
Ti buzát szoktatok teritni ponyvára,
S tisztán viszitek az élet piacára,
Én is amit ide hiven feljegyzettem
Korunk ponyvájára, szemen szedegettem.
Tisztán adom nektek e valódi magot,
Mindenik szem terem egy vezércsillagot.
Ezen csillag után induljon mindenki,
Setétségben tovább ne maradjon senki.
Mert azok szeretik csak a setétséget,
Kik az ördögökkel kötnek szövetséget.
Az ördögre pedig csak ugy ismerhetünk,
Ha kormos képére napvilágot vetünk.
Jertek ide tehát, ti szegény Magyarok!
Szentirás az, amit mondani akarok.
Mert én, ki magam is a népből születtem,
Veletek örültem, veletek szenvedtem,
Kinek a szabadság volt legszentebb gondom,
Igazat beszélek, higyjétek, ha mondom. —

Harmadik Lehelet.

Magyar felelös miniszterek.

Ingyen sem felejtènk semmit el, Királyom!
— Mond Kossuth — a kormányt mind elöszámlálom.
Mert a miniszterek ki vannak már tüzve,
Im itt van a nevök koszoruba füzve.
Batthyányi Lajos lett miniszterelnökké,
Mert a szabadságot pártolta örökké.
Helyén vagyon nála a sziv mint az elme,
Tetteit vezeti a haza szerelme.
A népért áldozni ő semmit sem átal,
Pedig sokat veszt az uj szabadság által.
Ő a jobb érzésü nagy uraknak feje,
Dukál hát neki a kormány első helye.
A külső ügyeknek elaggott létére
Eszterházy herceg jutott az élére.
A nagy világ sora tudva van előtte,
Mert egész életét külföldön töltötte.
S valamint a pisztoly otthon van a tokban,
Otthonos ő minden udvari titokban.
Minden jóval biztat a politikája,
Ha bajusza volna, többet adnánk rája.
A belső bajoknak elintézésére
Szemere az, a kit Battyányi megkére.
Borsod nagy fiának aranyos a szája,
Arany dolgokat ir jól készült pennája.

Országismerőink hiszen vannak vannak,
De nyomába egy sem hághat Bertalannak. *)
A nép közt forogván, érti hol a bibe,
Segithet a bajon emberül sebtibe.
Nehéz munka nincsen e dolgos embernek,
S épen ilyen kellett belügyminiszternek.

Vallás és oktatás bölcs sáfárt kivántak,
Tehát ily sáfárnak egy kis bárót szántak.
Az apró Eötvösnek nagy hirü a neve,
Melyet ragyogóvá a könyvirás teve.
Jó vallásos ember, szelid, mint muzsája, —
Ezt a nagy tarisznyát azért bizták rája.

Van a talján földön egy jeles vezérünk,
Kire a reménység két szemével nézünk.
Radeczky jobb keze, a neve Mészáros,
Esze, kardja éles, tempója huszáros.
Nem nagy a választás még Magyarországban
A kormányra termett tudós katonában.
Mert eddig a magyar szerencsének hitte,
Ha kapitányságig a dolgát felvitte;
Generalis pedig csak ugy lett belőle,
Ha kófic ember volt s nem tarthattak tőle.
Mészáros azonban, ki ha megütközött,
Mindig félisten volt a bajnokok között,
Annyi babért gyüjtött vitéz homlokára,
Hogy nem is ügyelve magyar fajtájára,

*) Szemerének keresztneve.

— Bár a német tisztek szörnyen prüszkölének, —
Megtette Radeczky főezredesének.
Mivel pedig tudós ember is Mészáros,
Ott meg, a hol most van, vitézsége káros,
Már csak nevére is kezd a magyar hinni:
Legjobbnak hitték a hadügyet rábizni.
Felségedtől pedig megvárja a haza,
Hogy Mészárost nyomban parancsolja haza.
Minden rendes háznál kell lenni gazdának,
Hogy ne kellene hát gazda egy hazának?
De a gazdálkodás és kereskedelem
Ha ros szul intézik, merő veszedelem.
Hogy tehát a magyar sok mindent termeszszen,
S szűk időben a nép éhhel el ne veszszen,
S a kereskedésnek annyi csinja, binja,
Ne legyen a kalmár tönkre zuzó kinja:
Ezen két dolognak országos kormánya
Klauzál Gábornak hű kezét kivánja.
Hogy embernyi ember ez a lelkes Gábor,
Jól tudja Babarczy s a pecsovics tábor,
Kik Csongrádmegyében becsületnek tarták,
Hogy őt a kortes nép szivéből kimarták.
Pedig már azelőtt e dicső barátom,
Két országgyülésen ember volt a gáton,
Ő legjobban érti az idő járását
S a környülállások bölcs felszámitását.
Nem ismeri más ugy az ország erejét,
Mint ő, ki már ezen rég töri a fejét.

Minap is csak azért járt Angolországban,
Hogy okulást nyerjen ott a gazdaságban.
Aztán mivel hires gazda volt a bátyja,
Sokat tanult tőle, most már hasznát látja.
Hogy utaink roszak vizen és szárazon,
Eddig nem lehetett csodálkozni azon,
Mert a töltéseket csak a paraszt ásta,
Az ur meg nagy ingyen végig kocsikázta,
S hogy a viz elbirjon bárminő nagy bárkát,
Előbb szabályozni kell a folyók árkát.
Gróf Széchenyi már ezt rég szivére vette,
S az ország több utját járhatóvá tette.
A Dunát és Tiszát addig szabályozta,
Mig a gőzhajózást oly divatba hozta,
Hogy már több országgal van közlekedésünk,
S külföldön kapóssá lett minden termésünk.
Gróf Széchenyi tehát a nemzet javára
Utaink kormányát vállalta magára.
Az igazság fontja Deákot illeti,
Mert ő a mit teszen, mindig latba veti,
A vétekhez méri a büntetés fokát,
Egy igét sem ejt ki, hogy ne adná okát.
Esze, melylyel az ügy mélységét kutatja,
Nagy gondolatoknak összetartó csatja.
Kis ujjában van az országnak törvénye,
Az út, melyet követ, szabadság ösvénye.
Szavával lerázza bármely szív lakatját,
Mert tenyéren hordja minden indulatját.

Járja be Felséged az egész világot,
Nem talál emberben annyi igazságot,
Mint a mennyi lakik ezen nagy Deákban,
Ki még soha macskát nem árult a zsákban.
Ujjal mutat reá Magyarország népe,
Hogy ez az emberség talált leghübb képe.
Az igazság dolgát méltán bizták rája:
Ötvenkét megyének volt táblabirája.

Végre Felségedtől bocsánatot kérek,
Ha mindezek folytán magamra áttérek.
Hogy Kossuthnak hivnak, nem is kell mondanom,
Hisz az én nevemet őrli minden malom.
Soká szabadkoztam, de bizony hiába, —
Engem is bevontak a kormány sorába.
Elhagyott az erőm, mert sokat dolgoztam,
Még egész pokollal a népért birkoztam;
Annyi szenvedésen mentem már keresztül,
Hogy belefáradtam testestül lelkestül,
Most már nyugalomra lett volna szükségem,
S inyemre valóban nincs miniszterségem.
De mert az a haza parancsol énvelem,
Melynek szerelmében hamvad el kebelem;
Hogy átkot a magyar siromra ne hintsen,
Kinek mindene van, csupán pénze nincsen:
Mindezeket vévén szivem szerint latra —
Felkapaszkodtam a bérces gondolatra,
Hogy Magyarországnak pénzügyét intézzem,
S a lelki jóllétet testivel tetézzem.

Való, hogy szabadság szül dicsö nemzetet,
De szabad a nemzet pénz nélkül nem lehet;
Kell, hogy legyen elég ezüstje, aranyja;
Ló elli a csikót, de abrak az anyja.
Én pedig reménylem, hogy pénzünk lesz elég;
Becsületes népnek ád a jóságos ég.
S ha nem lesz az égben, akkor én Királyom!
Körmömmel a pokol mélyéből kivájom.
De fogadom azt is, hogy aranyunk holmi
Idegen zsebekbe nem fog vándorolni.
S ha szükség lesz reá, bankót is csinálok,
Lesz elég értéke, — már azért jót állok. —
Ezek lennének hát az uj miniszterek,
Láthatja Felséged, mind magyar emberek,
S készek intézkedni az ország sorsáról,
Ha hozzá Felséged akaratja járul."
„Nékem nincs ellenük semmi kifogásom,
Vegyék — mond a király — atyai áldásom.
Soha ki nem adok oly parancsolatot,
Mely előbb általok alá nem iratott.
Mészárosért még ma elindul a posta,
Ugyis visszamegyen, a ki hirül hozta,
Hogy mindig ebül áll a sor Olaszhonban . . .
Magam pedig holnap benn termek Pozsonyban.
Ott lesz velem minden királyi cselédem,
Magammal viszem a legnagyobb pecsétem.
S az uj törvényeket — legyetek békével —
Megpecsételem a királyok eskével."

Ugy is tett Ferdinánd, a mint megigérte,
Mert alig, hogy Pozsony városát elérte:
Felszállott a király fényes trónusára,
S ekképen esküdött világ hallatára.
„Magyarok! ujjamat feltartom az égre
S esküszöm nektek az élő istenségre;
Esküszöm, a mi szent előttem, mindenre,
Esküszöm, fogadom királyi hitemre:
Hogy ezen törvények, melyeket hoztatok,
Miket aláirtam s most felolvastatok,
Melyekben ezuttal ismét kimondtátok,
Hogy Bécstől független legyen szép hazátok,
Annyival is inkább tetszésemre vannak,
Mert azok a népnek szabadságot adnak,
S mert nem enyém a föld, hanem a tiétek,
Melynek a jobbágyot urává tettétek.
Én tehát azokat kedveseknek vallom,
Öszvesen s egyenkint helyeslem, javallom,
S biztositom a hü Karokat, Rendeket,
Hogy szentül megtartom e bölcs törvényeket,
S változhatatlan és erős akaratom:
Hogy azokat mindenkivel megtartatom.
Megtartom s tartatom, isten ugy segéljen!"
A Karok és Rendek rámondották: ‚éljen!'

Nyolcadik Lehelet.

A huszár.

A huszár név onnan ragadt a huszárra,
Hogy : egy halálának mindig husz az ára.
A vasas is azért tartja tiszteletben,
Mert hol egy huszár van, huszat lát az egyben,
Ki, ha leapritja már a maga huszát,
Rangosan kipedri szép pörge bajuszát.
Hej! gyöngy is a huszár, ha felül lovára,
Még a ló is szebb, ha huszár ül hátára,
Sőt ha paripáját büszkén táncoltatja,
Büszkévé válik még a ló is alatta.
Az idegen népek bámulva hirdetik,
Hogy a magyar huszár lóháton születik,
Ki, ha le nem pattan saját jó kedvéből,
Mennykö legyen, ami kicsapja nyergéből.
Ha vágtat : a villám pironkodva kéri,
Hogy lassabban menjen, mert utól nem éri;
S a szél, midőn lovát jól megsarkantyuzza,
Sirva jár utána, azt hinnéd, hogy nyuzza.
Nyeregkápájáról lóg a miatyánkja,
Ha szomjazik, onnan gyakran előrántja.
Egyébkor nem igen tekint fel az égre,
Csak midőn ihatik egy kis dicsőségre.
Ha iszik, rendesen emberül megfizet,
De csizmaszárában sem türi a vizet:

Mert bor és dicsőség szive tápláléka, —
Jól teszi, a vizet igya meg a béka!
A huszárnak azért villámlik a kardja,
Mert égő szivéhez nagyon közel tartja,
S innen a huszárnak minden kardcsapása
A tüzes menykőnek egy mestervágása.
Történt, hogy a huszár talált egy gyermeket,
Ki az ellenségtől a harctérre rekedt,
S mig a gyermek apját halálra koncolta,
Magát a gyermeket megszánta, csókolta.
S egy-két öreg cseppet hullatván szeméből,
Kivitte a halál sürü örvényéből.
Mert a huszár szive olyan, mint a kardja,
Addig hajlik, a mig ő maga akarja.
De meghajoltában, bár kinok gyötörik, —
Valmint a jó kard — soha el nem törik.
Csak a vitézségnek van nála kelete,
De kegyetlenkedni már nem természete.
Az ellen ágyuja haraggal mormogja,
Hogy az öreg huszárt a golyó sem fogja,
Sőt, ha elesnék is, nem hal meg egészen,
Mert az örök élet áll számára készen.
Ki vérrel deritett hajnalt hazájára,
Feljegyzi e nemzet aranytáblájára,
S ki az igazságért harcol mindhalálig —
Holta után tüstént egy csillaggá válik. *)

*) Effélét mondott már elöttem Szemere,
Mint kinek a huszár szinte nagy embere.

Látnád a huszárt, ha leveti mentéjét,
Végig imádkozván száz teremtettéjét,
S szivét az imádság oly nagy lángra gyujtja,
Hogy neki gyürközvén, két kezét kinyujtja —
Mentéjét pediglen a szél hátrafujja
S utána csak ugy száll a mente két ujja.
Látnád, oh ha látnád, hogy reszket az ellen,
Ki azt hiszi, hogy ez egy négykezü szellem.
S a barát kardjának még szele sem éri,
Már megadta magát és a pardont kéri.
De agyoncsapja a huszár az álnokot,
Mert pardont sem adni, sem kérni nem szokott.
Mikor a huszárok csatába indulnak,
Az isten szeméből örömkönyek hullnak,
S innen lehet aztán azt kimagyarázni,
Mért szokott a huszár oly gyakran megázni?
Ha én isten volnék, csak azt vinném végbe,
Hogy lóháton menne a huszár az égbe.
Menyecske, ha feléd huszár nyujtja száját:
Csókold meg a világ első katonáját!

Kilencedik Lehelet.

Országgyülés. — Jellacsics.

Mig az alvidékről a rácok s illyrek,
Győzelméről egymást váltják a rosz hirek,
Mig özönnel foly a szegény magyar vére,
Boszuért kiáltván az egek egére,

Mig osztrák tisztjei magyar seregünknek
Titkos árulással ártanak ügyünknek,
S népünket mindenütt oly helyre vezetik,
Hol azt a vad rácok semmivé tehetik;
Mig az osztrák hadak, melyek itt maradtak,
S hazánknak hűséget esküvel fogadtak,
Elébb alattomban kétfelé sántitnak,
Később minden fegyvert ellenünk forditnak.
Mig Bechtold seregünk ujdonsült vezére,
Kinek tengernépet biztunk a kezére,
Mert azt vallá róla Mészárosnak szája,
Hogy alig lehetne a lába kapcája –
Szent Tamás ostromát oly .... intézi,
Hogy önkéntes hadunk legbátrabb vitézi
Egymás keze által halomra lövetnek,
S alig van sikere egy pár ütközetnek:
Azalatt julius második napjára
Felgyül már az ország Pesten diétára.
Pesten országgyülés! beh régen várt dolog!
Hol a magyar, kinek keble fel nem dobog?
Pesten, az országnak szive közepében!
Megörül az ember lelke örömében! ...
Nem ülnek itt most már egyedül nemesek,
Mert a nép választá, a kik érdemesek.
Nos nemde atyafi! mi küldtünk követet?
Urat és nem urat, már a mint lehetett.
Korántsem akartuk az urat kizárni,
Hol sokat lehetett nagy eszétől várni,

Jól tudván, hogy puszta becsület nem elég,
De a követséghez egy kis ész is kell még.
Pedig csak valljuk meg, hisz nem a mi vétkünk,
Eddig a tudomány nem volt a mi étkünk;
Hanem már ezentul mi is neki fekszünk
S a hol jóravaló fökkel majd dicsekszünk
Küldünk több Szivákot s Antal Mihályokat
Segitse az isten ott nagyra dolgokat!
Aztán atyafiak! tudjátok mit jelent,
Hogy a diétán már Erdély is megjelent?
Mi két testvér valánk két börtönbe zárva,
Egy .... által kinozott két árva.
Egy fal választá el testvéri szivünket,
Melyen át közöltük tenger keservünket,
Mi kettős magzati egy közös anyának,
A majdan oly dicső s egy magyar hazának.
Egyikünk a zárnak hatalmába jutott
S kiszabadultával testvéréhez futott.
Bezuzta annak is fogháza ajtaját,
Hogy többé a falak ne hallgassák jaját.
Az anya pedig, mely a két testvért szülte,
Már egyesülésök napját is megülte.
Tudniillik Erdély s Magyarhon békója
Lehullván — meglett a két föld uniója.
E szónak ! unió gyöngy a jelentése,
Gyöngy nekünk Erdélynek várt egyesülése.
Most már szabadságban lesz közös a sorsunk,
Közös lesz kenyerünk, közös savunk, borsunk,

Aranyunk, katonánk, életünk, mindenünk,
S ha istenünk is egy, ki győzhet ellenünk?
Azért látsz Erdélyből itt képviselőket
Atyafi! szivedből üdvözöld hát őket!
Közöttök vannak a jó székely követek,
Erős lelkük miatt nagy a becsületek.
Velök együtt jöttek az álorcás szászok,
— — — — — — — —
— — — — — — — —
Külön Szászországot alkotni akarnak.
Egyedül Róth Illés maradt itt irmagnak
Mert nincs rá hatása a bécsi maszlagnak.
Az oláh részről is jöttek képviselők;
Annyit mondhatok, hogy nem kitünő velők.
A krónika rólok csak akkor fog szólni,
Ha majd a diéta haza fog oszolni.
Pázmándy e gyülés főelülülője,
Sok jónak és rosznak lesz majd a szülője.
Jónak szép eszével, gonosznak azáltal,
Hogyha kapcánk szorul, fordul hozzánk háttal.
Másik elnök Pálffy, csak aztán ugy ülne,
Hogy székéről gyáván alá ne szédülne!
Holott mikor birja az elnöklés terét:
Azt hiszi ő hajtja a göncöl szekerét.
Harmadik elnök a lelkes Almásy Pál,
Ki, mint a szinarany, minden próbát kiáll;
Ha társai gyöngék, mint az oláh ecet,
Ő elfogja nyerni az arany perecet.

Törhetlen lelkével tud türni, remélni,
A haza halálát nem fogja tulélni.
Tettben, áldozatban soh' sem marad hátul,
Aztán meg sem ijed saját halálától.
Szükség esetében még Palóczy László
Hü kezét illeti az elnöki zászló.
Esze, emlékei törvényinkben élnek,
De mit szóljak én ott, hol tettek beszélnek?
Atyafi! ha ez ősz urat meglátjátok,
Süvegeiteket tüstént lekapjátok!
Tiszteljétek ennek minden hajaszálát,
S minden hajaszálnak adjatok egy hálát.
Kivánjatok neki friss erőt, szerencsét,
Szerette hazáját mindig — meg a lencsét.

Ezek vezetik a beszédek fonalát,
Melyek hangoztatják az alsóház falát,
Hol az első padon miniszterek ülnek,
Mert számadás alá legelől kerülnek.
Oldalt és megettük minden pad megtelik
Követekkel, kik a népet képviselik,
Kiknek száma négyszáz negyvenhatot tenne,
Ha Horvátország is képviselve lenne.

Külön házban ülnek a grófok és bárók.
Beh kevesek köztök a jó uton járók!
Velök a főpapok és uj főispányok;
A szabad nép előtt többé nem bálványok.
Csak ennyiből áll a felsőház táblája,
Elnökük Majláth György, az ország birája.

Ezek együttvéve megszállván most Pestet,
Teszik az uj magyar törvényhozó testet,
S lelkes ezen testnek kisujja, hüvelyke,
Mert az égből küldött nagy Kossuth a lelke,
Ki most szónak eredt szive fájdalmából,
Hogy könyet facsarjon, ha kell a sziklából,
S lefestvén a haza szörnyü veszedelmét,
Ugy végig villámlott minden szivet, elmét,
Hogy az országgyülés egy mennydörgő szóban,
Százmilliót tüstént megajánlt bankóban,
S ajánlt kétszázezer honvéd állitását,
Minőnek a világ nem szemlélné mását.
S mig állott az ország, mely ekkép buzdula:
Kossuth a ház előtt mélyen leborula.

Bém.

Ezalatt Bém táti végezte munkáját,
Mert ki nem állhatta Puchner a bombáját,
Csucsán, Szelindeken, N.-Szebennél, Pisken
Székely seregével harcolt, mint egy isten.
Pisken Kemény Farkas volt a napnak hőse,
S mit Hunyadiért tett Simon nevü őse, —
Farkas is Bém helyett szint azt cselekedte;
Bém nevét felvette, hogy haljon érette.
Itt lőtték el Bémnek a középső ujját.
Levágatta tüstént s most nem érzi sulyát.

Mienk lett Kolozsvár, Vásárhely, N.-Szeben:
Kiadott Bém táti minden.....
Urbánt és Gedeont pokolba kergette,
Puchnert és a muszkát mind nyulakká tette,
S igy visszaszerezvén volt Erdélyországot,
Kivivta előttünk az első nagyságot.
Atyafi! ha ezt a nagy katonát látnád,
Engem ugy segéljen! szemed, szád eltátnád!
Mert ha Erdély hegyét mind egymásra raknák,
S az igy készült hegyet mind angyalok laknák,
S annak legtetején Bém dicsőségének
Az ég angyalai szobrot emelnének,
Melyre felállitnák Bém tátit is magát,
Hogy kézzel szedhetné az egek csillagát,
Sőt a diszjelek helyt, miket tőlünk kapott,
Mellére tűzhetné a ragyogó napot,
Az ur isten pedig a bombák helyébe,
Saját menyköveit juttatná kezébe,
Mikkel addig löne minden királyságot,
Mig ki nem mondaná a köztársaságot:
Csak akkoron lenne Bém nagyobb magánál,
Minden fővezérünk vezér csillagánál! —

Damjanics bucsut vett immár a rácoktól,
Megtisztitván széles földet a .... tól,
Az ördög hidjánál és Tomasováczon,
Egy csepp becsületet sem hagyott a rácon.

Hej tudom! Lágersdorf a mig csak teheti,
A Damjanics nevét jól megemlegeti, —
Tudom Karlováczon és Alibunáron
Magát is eladnák egy kopott krajcáron.
Öröm hát a rácnak Damjanics bucsúja,
Mig meg nem érkezik Perczellel a búja.

Perczel.

Mert hol a rác ellen Perczel harcol elől,
A magyar győzelme harsog mindenfelől; —
Csodával határos az ő vitézsége,
A hová csak fordul, a bajnak ott vége.
Ki csatáit látta, mindarról dicséri,
Hogy Perczel az éket jól a görcshöz méri.
Elfoglalá már a római sáncokat,
Szétverte, leölte bennök a rácokat.
Mokrinnál húszezer volt a vajda népe
S annak a hős Perczelt mind torkára lépe.
Másnap a harc után még alig reggellett,
Ujra szép csatát nyert N.-Kikinda mellett.
Azt az elszántságot ne is keresd másnál,
Mely égig emelte Perczet, Sz.-Tamásnál.
Bevehetetlennek hirdették azt mások,
S most napfényre derült ocsmány árulások;
Mert a bevehetlent Perczel lám bevette,
Sáncait a földdel egyenlővé tette.

Igy győzött Uzdinnál s egész Bácsmegyében,
Hol folynak a dolgok már maguk rendében.
Igy hozott a rácra szégyent és bánatot,
S győztes fegyverével Pancsováig hatott.
Ha végig fonhatod koszorúdat Perczel!
Az örök életet túléled egy perczel!....

Damjanics.

A Tiszához érvén Damjanics serege,
Kezdődött a harcok véres fergetege.
Körmönfont gyerekek a veres sapkások,
Kiknek retirálni sohasem szokások.
A harmadik zászló és a kilencedik,
Ott leng, hol a babért véres kézzel szedik.
E két zászlóaljnak Damjanics az apja,
Damjanics meg létét viszont tőlök kapja,
Mely dicső tábornok temérdek nagy legény,
Mintha hizott volna szalonnán, csöregén.
Hegy ő, melynek immár kopasz a teteje,
Szakálla pedig a hegy sürü erdeje.
Sziklák a vállai, patak izzadása, —
Csak edzi őt a sok mennykőnek hullása.
Atyafi! ily vitéz s magyar lelkü rácot
A hetvenhetedik nagyapád sem látott!
Két annyi népével áll szemben a német,
De nem látnak benne Damjanicsék rémet.

S itt keresd atyafi! a valódi okot,
Hogy szuronyszegezve beveszik Szolnokot,
Hogy Kápolnán étket vágtunk a hollónak,
Megadván béllését az Aba-posztónak,
Hogy egy ezred vasas elhullt Kövesd mellett,
S e csata számunkra több ágyut is ellett.
S hogy Görgey Schlikket megverte Hatvannál
— Nincs pusztitóbb mennykő a magyar rohamnál! —
Igy győztek rohammal az osztrák seregen —
Vitéz honvédeink Bicskén, Isaszegen.
Pedig az osztráknak régi katonája
A mennydörgős mennykő tüzét is kiállja.
Jól kitanult sereg állott velünk szemben,
Mig mi gatyáskodtunk nem rég Debrecenben.
De szabad itt a nép, mig ott a had szolga —
S e miatt megy ebül a . . . . . dolga,
Windischgrätz, Jellacsics és Schlickk majd megőrül
Ugy viszi a német irhát Gödöllőrül.
Győz Asbóth ezredes a Rákosmezején,
Harsányi halált üt a vezér . . . fején,
— Aulich tábornok meg szólván a részünkre —
Pest, a főváros is kerül a kezünkre.
S Görgey, Damjanics és a vitéz Klapka,
Kit méltán illet a tábornoki sapka —
Kergetik a Pesttől elzárt ellenséget,
Mely csak Vácon vet a szaladásnak véget.
De Damjanics nyomban megrohanja Vácot,
A harmadik zászló a vértől nem látszott.

Kitüntette magát itt dicsőn Földváry,
De nem az a vásárhitü Eszékvári,
S Vácot elfoglalván, folyt a német vére —
S ott találta sirját Göcz nevü vezére.
Bécs felé futnak a megrémült osztrákok —
Megfordult a kocka — most már ők a rákok! —
Windischgrätz kiszökik szépen alattomban
S ránk gránátosokkal küldi Veldent nyomban.
Mert N.-Sarlón, Szőnyön legjavának lába
Útközött a halál magyar sarlójába.
S emberi fül még oly kudarcot nem hallott,
Minőt ..... Windischgrätztzel vallott.
S emberi szem még oly nagy szájat nem látott,
Minőt mindezekre a ..... tátott! ....

Utolsó Lehelet.

Mit kell tennünk.

Elmondottam tehát mindent, a mit tudtam,
S ugy áldjon meg isten, amint nem hazudtam!
Legalább rosz tükör lenni nem akartam,
Mert az igazság volt, miről himet varrtam.
Most már azt hinnétek, hogy eddig a nóta, —
Mivel már a német kerekét megoldta,
Ezzel átestünk az ebek harmincadán, —
Hej, pedig a sor csak most van még a nagyján!

Biz ugy atyámfia! kevés van még téve,
A levágott nádból kötve lesz csak kéve!
Most jön még a pokol tüzes hármas tánca,
Mert hisz az a dolog természetes lánca,
Hogy marjon a kigyó, mig szerét teheti, —
Ha farka vágását el nem felejtheti.
Igy állván a dolgok, kérdés: mit kell tennünk?
Nem szabad atyafi! mindaddig pihennünk,
Meg kell törni végkép a . . . kigyó fejét!
Jól behorpasztottuk már is a tetejét. —
Veszedelemben van életünk, vallásunk,
Nemzetünk és hozzá független állásunk.
Magyarország népe! kelj fel mind egy szálig,
Hitedért s hazádért harcolj mind halálig!
Kossuth ötvenezer katonát kér tőlünk:
Mi tagadás benne, sok elhullt belőlünk —
Felséges magyar nép állitsd ki gyermeked,
Tagadd meg magadtól, hadd hozzon diszt neked.
Soha szentebb ügyért nem omlott még vére,
Szabadság, dicsőség, boldogság lesz bére.
Mi pedig mindnyájan edződvén boszúra,
Készüljünk keresztes, véres háborúra!
Tisztelendő atyák! ugy illik hozzátok,
Hogy a szent keresztet most megragadjátok!
Álljatok legelől a népnek élére —
S vezessétek dicsőn a harc mezejére —
Megsegit az isten! s hogyne segitene?
Hisz ő a szabadság s magyarok istene!

Ott volt ő eddig is velünk a csatában,
Az ő haragja volt a huszár kardjában,
Az ő szent lelke volt vezérünk fejében,
Az ő mennyköve szállt a bombák reptében,
A honvéd szuronyát ő maga vezette,
Szent gondviseléssel lebegvén felette, —
Nem, vitéz magyar nép, el nem hagy istened,
Keljen bár az egész világ fel ellened!
Csak kötelességét tegye meg mindenki,
S otthon a kuckóban ne maradjon senki,
Hogy mikor ütni fog a veszély órája
S harsog a szabadság hivó trombitája, —
Minden ember álljon bátran és merészen,
Ha kell, a halállal szembeszállni készen.
Megmentjük atyafi! megmentjük a hazát!
Leverjük, kiirtjuk annak minden . . .
Felkelünk ugyebár? oly temérdek számmal —
— Ott leszek magam is „arany trombitám"-mal.
Felkelünk megannyi bottal és rudakkal,
Hogy még az orosz sem fogja győzni nyakkal! —
S ha tisztába hozzuk az egész országot,
Nyomban ki kiáltjuk a köztársaságot! —
Addig is, hogy épen ne essünk hibába,
Ajánlom kenteket isten óltalmába! . . .

Szász Károly.

Hallgass el most gyáva ének!

Hallgass el most gyáva ének,
Szakadj meg zengő ideg!
Ugy is elfojtaná gyenge
Hangodat a fergeteg.

Nyugot felől mi hallatszik?
— Keletkező zivatar,
Vagy a bitor ellenséggel
Végharcot küzd a magyar?

Éjszakánkint mi villámlik,
Istennek haragja tán?
Vagy a magyar fegyvereknek
Égő lángja a csatán?

Akár egyik akár másik
Mindegy nemzetem neked,
Az égben is isten viraszt,
Itt is isten van veled.

Nincsen is most az istennek
Egyéb dolga ide lenn,
Mint a szabadság szent harcát
Vezérelni szüntelen.

A világ is elhallgatott,
Az egész föld ide néz,
Még a tenger zugása is
Csendes bámulásba vész!

Érzed-e oh magyar nemzet,
Minden szem, hogy néz reád?
Hogy küzdesz a szabadságért
Élet és halál csatát!

Homlokodon méltóság ül,
Kezedben véres a kard;
— A ki elfeledte, ujra
Ismerje meg a magyart!

Halljátok az ágyudörgést,
Látjátok a lángokat?
Buda fölött terhes a lég,
Alig, hogy meg nem szakad.

Még a Duna is kicsapott
A föld reszketésétől;
Sötét hullámokat verdes
A meredek partra fel.

Szent harangszó, harc harangja,
A nemzet reád figyel,
Nincs is más hang a hazában
Alig dobog a kebel.

Ki figyel most dalra, midőn
A végcsata indult meg?
— Hallgass el hát gyáva ének,
Szakadj meg zengő ideg!

Az elesettek álmait virasztom . . .

Az elesettek álmait virasztom
A harcmezőn, véres füvek felett,
Ha nem a költő, ki gyujthatna nekik
Halotti fáklyát, gyászszövétneket?
Meggyujtom az emlékezet világát,
Az elvérzettek sirjára ülök —
S mig a szent árnyak lengenek körültem,
Csapongó lelkem beszélget velök.

Vérfelhők közt kél a szabadság napja,
Biborrá véretek festette meg.
De ha feljött a nap a láthatárra,
A felhők aranyszinben fénylenek.

Igy lesz! ha kisüt még borus egünkre
A szabadságnak napja fényesen —
— A dicsőségnek ékes aranyától
Véres nevetek ragyogó lészen!

Ha elközelg az ünnep szent órája,
És zsibongó templommá lesz a hon:
Buzgó imádságban lesz emlegetve
A ti nevetek minden ajkakon.
A várak homlokára fel lesz irva,
Kik küzdtek és vérben kik estek el?
Buzgó hálával tekint minden ember,
Ez egyszerü, de szép emlékre fel.

De oh! mi haszna, hogy az egész ország
Hálás örömtől ég ez ünnepen,
Ha ti, kik a szabadságért vivátok,
Szép ünnepén nem lehettek jelen,
A requiem felhangzik, hymnusoktól
Magasztos hanggal megrezzen a lég —
Ti lenn a sirnak setétén alusztok,
Hol nem zeng dal, hol napvilág nem ég.

De hogyha vesztünk, jó hogy elbukátok,
Mert sirotokba szép remény kisért:
— Hogy véretek nem omlott el hiába
Szegény hazátok szabadságaért.

Ez a remény volt halotti fáklyátok,
Ez viditá fel végórátokat —
Mig mi e fáklyát hamuba dölni látjuk,
S nekünk csak füstje, fátyola marad.

Nem, nem lehet! vagy nincs örök igazság,
S vitézséged csak rege oh magyar!
Vagy élned kell, mig egy sziv ver e honban,
Mig lesz egy csepp vér, lesz egy férfikar.
Mit az elestek vérrel jelölének:
A szabadságot ki kell vivni már —
Ha nem egyébért, értök, hogy e napból
Dicső nevökre legyen fénysugár.

Hallom dalaidat . . . .

(Petőfihez.)

Hallom dalaidat még visszazengeni,
Vérem még háborog, még reszket kebelem.
Jól tudom, hogy lantod összetört, és még is
Szilaj énekeit el nem feledhetem.
Mikor elhuzódik a mennydörgés zaja
Még soká viszhangzik bánatos moraja.

Hallom még lantodnak legelső hangjait
A szelid bánatban epedő hangokat.
Mikor félve kellett kisérni szavaid —
Hogy Etelka sirján szív és hur megszakad.
Rég elhangzott a dal a füves sirhalmon,
De bús zokogását én még egyre hallom.

Látom szerelmednek ragyogó képeit,
Átmennek előttem, mint egy panoráma.
A nap s hold sugarát mikép szötted össze
Az ábrándozásnak szép szivárványába . . .
S e szivárvány hidján a csillagok mellett
Fényes tüzszekérben, hogy szállt végig lelked!

Szerettél, a mint még nem szeretett senki
Szerettél ábrándos őrült szerelemmel,
Mint az álomjáró szereti a holdat
S függ rajt kinos kéjjel, édes gyötrelemmel.
Mint a fényes csillag a tengert szereti
Lehull s magát hullám-karjaiba veti.

Hallom a szabadság szilaj énekeit,
Mik tul harsogták a forradalom szavát,
Melyek megindíták a veszteglő rónát,
S forró lángba hozták a Karpátok havát.
A vész elszégyenült erőtlen hangjában,
S a fene vad állat felsirt barlangjában.

Oh nem! nem is volt az egy lantnak zenéje,
Egész tábor hangszer volt abba foglalva.
Kardoknak csengése, harsogó trombiták,
S megperdülő dobok összes riadalma.
S e szilaj zenére egy örökös refrain:
A pusztító ágyuk iszonyun dörögvén.

Mentünk, ki maradt vón otthon vesztegelve,
Mikor elkiáltád te a: „Talpra magyar"-t!
Eljött a végveszély, ott valánk mindnyájan.
Minden lant hallgatott, megcsendült minden kard,
Hallám a véghangot: kardoddal metszéd át
Egyetlen csapással lantod minden hurját.

Szegény lant! El kellett némulnod örökre,
Mint szétszakadt rongyok, szállongnak a dalok.
Összeszedegetem a mint elreszketnek,
Hallgatom s most is megrendülök általok.
— Aztán eszembe jut: a széttört lant után
Mikép törött ketté a kard is a csatán.

Csendes éjszakában, mikor a búbánat
Édesen szunnyadoz, és a gond elalszik,
Mikor a holdsugár álmodoz a lombon,
S csak a patak csendes mormolása hallszik,
Én még ébren vagyok, s halvány kisértetek,
Szállongnak körül: a futó magyar sereg!

S a vesztett csatának sivalkodásában
Egy halavány árnyék tünik fel előttem.
Ijesztő kisértet rémes éjszakában,
S mégis ugy tetszik, hogy mint élőt ismerem.
A véres homlokon, szétzilált fürtökben
A te visszajáró lelked áll előttem.

Egyik kezedben még a lant töredéki,
Rajta mint őrültnek ugy tétováz kezed.
A másik kezedben a ketté törött kard,
Setét markolatán nehéz vércsepp rezeg.
Fejeden koszoru, de töviseinek
Nyomán homlokodból az aludt vér csepeg . .

Hallom még dalaid elhaló viszhangját,
Nem tudom feledni hatalmas éneked.
Mire emlékeznék még a sziv a multból,
Ha dalodat s vele téged is elfeled?
Dalodon merengve a sziv visszagondol —
S mint idéző szóra, te kikelsz sirodból.

Végig hallgattam . . .

Végig hallgattam . . . Ugy-e vége van már
De még ugy tetszik, mintha hallanám,
Ezer viszhangja támad föl lelkemben,
Zsibongva kelnek föl egymásután.

És a sirástól elszokott szememben
Minden hangra egyegy könyü fakad . . .
Oh huzd még egyszer, huzd csak azt a nótát,
Hogy sirjak és sirjam ki magamat! . . .

Egykor csatákban, ha „Előre“ zengett,
Hallottam volt e lelkes éneket,
A dob pergése s a trombita hangja
Lelkünkben zugott s mélyen reszketett.
S most — egy kocsmának asztalára dölve
Hallgatom végig e szent hangokat . . .
Oh huzd még egyszer, huzd csak azt a nótát,
Hogy sirjak és sirjam ki magamat! . . . .

Ez volt a nóta, melynek riadását
Reszketve hallák ellenségeink;
Ez, mely örömdal volt a diadalban,
És felvidítá veszteségeink!
Ez lesz a nóta, mely az eltiportnak
Dicsetlen éjén még, még lelket ad! . . . .
Oh huzd még egyszer, huzd csak azt a nótát,
Hogy sirjak és sirjam ki magamat! . . . .

Bort a pohárba! Teljen és ürüljön!
Magyar mulatság a bor és a zene.
Jertek leányok, mert hogy a mulatság
Teljes legyen, táncolni kellene.

Én is táncolnék, hanem nem tudok már,
Mert ellőtték az egyik lábamat.
Oh huzd még egyszer, huzd csak azt a nótát,
Hogy sirjak és sirjam ki magamat! . . . .

Bort a pohárba! Édesebbet adj már,
Mert az a másik oly keserű volt!
Igaz hogy sirtam, és a két szememnek
Hosszan leomló könye bele folyt.
Vigabb valék, mikor e zene mellett
A gyors golyó elvitte lábamat.
Oh huzd még egyszer, huzd mind ezt a nótát,
Hogy sirjak és sirjam ki magamat! . . . .

Kifogyunk-e a búból valahára?
Lesz-e e nóta ujra, mint vala.
A szent zászlónál küzdő magyaroknak
Csatába hivó szilaj szép dala?
Oh istenem! . . . Csak búra van ez ének,
S nem zeng már többé diadalmakat.
Ha világ-végig húzod is e nótát,
Még sem tudom kisirni magamat! . . . .

A rab.

. . . Ül a rab egyedül börtön éjszakában,
Sorsának keservét forgatja magában,
Szenvedni kell, bár tudja, hogy ártatlan,
Vigasz is, de kin is van e gondolatban.

Éj van a börtönben, pedig künn a hajnal
Fénylik égen földön tündökletes arccal.
Hideg, nedves ősz van a börtön fenekén,
Pedig künn a tavasz mosolyg a vidéken.

Szegény rab, szegény rab! miről gondolkozol?
Nehéz cseppek hullnak szemed pilláiról.
Setét gondolatok, mint rémséges árnyak
Lelkedet gyötörni körülötted járnak.

Látod özvegy búban szegény feleséged,
Hosszu gyászruhában mikép sirat téged.
Látod gyermekeidet, s szived majd megszakad —
Éltedben árvákul kell hagynod azokat!

. . . A rab keservétől a kő is megindul,
Nedves tömlöcfalnak könyc csepegve hull,
Ez egyhangu moraj hangzik csak feléje,
Azonkivül csendes a börtönnek éje.

De mi ez? mi hangok? . . . Oh bizony csalódás!
Álomnál, ábrándnál mi se lehetne más?
Felnéz a rab s hallgat . . . örömében remeg;
A börtön ablakán . . . egy kis madár cseveg!

„Mit akarsz kis madár? mit keressz te itten?
Lombok lágy ernyője nincsen a börtönben,
A setét ablakhoz nem hat a napsugár —
— Hogy tudtál te ide eljutni kis madár?“

— Nem vagyok én madár, ekép felel amaz,
Minőt a tél elüz, visszahoz a tavasz,
Nem, a mely csak ott jár, a hol a nap ragyog,
Én siró kedvesid üdvözlete vagyok.

Szárnyakat öltöttem, hogy keresselek fel,
Jövök megterhelve forró szerelmökkel —
Hozok neked tőlök szeretetet, vigaszt,
— Nyisd fel ablakodat, szegény rab, nyisd fel azt!

Felel a rab busan : „Zárva van az ablak,
Kis madár, magamhoz be nem bocsáthatlak.
Nehéz is nagyon a börtön levegője,
Szabadsághoz szokván, megfuladnál tőle.

De azért csak beszélj. . . Zárva bár az ablak,
Mellé letérdelek s áhitva hallgatlak,
Beszélj kedvesimről, szivök bánatáról,
És a mi legdrágább — a szegény hazáról . . .“

És felel a madár — és a rab hallgatja . . .
Kiderül, fényes lesz halvány arculatja.
Oh de azt leirni, mit mondott a madár —
Csak meg is próbálni, hasztalan volna már.

Nem beszélt ő szóval, a szó szegény lenne
Annyi vigasztalást befoglalni benne,
Hangot, a mely sohajt, könyezik s vigasztal,
Biztat és felemel, enyhit s felmagasztal! . . .

„Ne menj el még tőlem, oh ne, ne hagyj el már,
(Igy szólt a rab, látván, hogy készül a madár.)
Maradj még, beszélj még, lásd mily boldog vagyok,
Nem érzem a halált, szemem fénytől ragyog.“

Megyek már, — igy felelt szeliden a madár —
Küldöimhez vissza kell, hogy repüljek már,
Maradnék szivesen, de lásd, éltem nem más,
Egy rövid üdvözlet, egy röpke sohajtás. . . .

És most el kell szállnom. . . Látom, távol, távol,
Messze a börtöntől, messze a hazától —
Fel s le jár a király, egy kert fái alatt,
Oda repülök én, mint sebes gondolat.

Felszállok a fára, mely alatt megpihen,
És dalolni fogok bánatos szeliden —
Mind addig dalolok börtön kinairul,
Mig a rabok sorsán a szive megindul.

És ha meg nem indul . . . . . .
— — — — — — — — — — —

. . . És a rab felébred. Csak álmodott szegény,
Most is setét éj van börtöne fenekén.
Most is halvány arcát hosszan végigfutja
Kiapadatlanul két szeme patakja.

Felesége most is még gyászruhát visel,
Busan, halványan jár árva gyermekivel.
. . . . . nincs kegyelem szava,
Most is láncokon nyög az elesett haza.

Székács Pál.

Honvéd-dal.

Országos hadi nemzetőr a nevem,
Ezt a nevet becsülettel viselem;
Fizetésem nyolc karajcár ezüst pénz,
Uri mód megél ebből a közvitéz.

Nem kell nekem „Rekcum kerdáj, abmasir,“
Ha ezt hallom, a lelkem is csak ugy sir;
Mondja meg csak magyarul, hogy mit akar,
Meg is érti, meg is teszi a magyar.

Csak ugy önkényt álltam a zászló alá,
Kedves hazám szeretete vett reá,
Bár a golyó, mint a zápor — ugy esik
El nem hagyom utolsó csepp véremig.

Egy istenem, egy életem, egy hazám!
Országom a félvilágért nem adnám;
Ezt is veszi azt el tőlünk semmi rác,
Tisz, ilyr, sokacz, holmi Suplikác.

A hazának, a királynak esküvénk,
Cudar ember, ki megszegi esküjét,
Jó ember a mi királyunk Ferdinánd,
Magát, trónját, védelmezzük egyiránt!

Azt beszélik odakint és odalent,
Hogy a magyar napja már nyugodni ment,
Rajta aki lelketek van, rajta hát,
Majd megválik, ki issza meg a torát.

Kinek vétett ez a mi jó nemzetünk,
Hogy annyian törekednek ellenünk!
Áll Buda még, él a magyar istene,
Ellenségünk megpukkadhat mérgibe.

Seregünknek apraja, mind örege
Azon szent fogadást vette szivibe,
Mig az isten erőt, egészséget ád,
Ránk ugyan nem vet — de senki — rabigát.

I-sö honvéd-zászlóalj dala.

Fel, vigan csengjen a pohár!
Ki tudja, holnap mi sors vár?
Tán körülünk a zord halál
A csatában sivitva jár?

Üssünk össze a hazáért!
Igyék, ki velünk egyetért,
Éljen ami jó örnagyunk,
Vele élünk, vele halunk.

Nem honvéd az, silány ember!
Ki a honért küzdni nem mer,
Kinek első ágyuszóra,
Inába száll bátorsága.

Nem honvéd az, tüzfavitéz:
Ki ellenére háttal néz,
Anyámasszony katonája,
A ki remeg a csatába.

Ős apáink hajdanában
Hont szereztek száz csatában;
S hol fegyvereik villogtak,
Ugy folyt a vér, mint a patak.

Hont szereztek ősapáink,
Megvédették unokáik,
Verje meg a honnak átka,
Ki eladja mostanába.

Átélt a hon nyolc századot:
Látott derüt, borus napot,
Most is megvédi istene
S a honfiak vitézsége.

Rajta tehát honfitársak!
Mutassuk meg a világnak,
Nem fajult el ősi vérünk.
Nem üres szó harci hirünk.

Első a mi zászlóaljunk,
Szép nevére gúnyt ne hozzunk:
Elsők leszünk a csatában,
Elsők, ha kell, a halálban.

Honvéd vigyázz! zászlódra nézz,
Mint vihar zúg a harci vész,
Honvéd vigyázz! honvéd vigyázz!
Zászlód s neved meg ne gyalázd!

Célt! az ellen melle a cél,
Hova golyónk sivitva kél;
Honvéd vigyázz! honvéd vigyázz!
Esküd, neved meg ne gyalázd!

Főcél a hon szent érdeke.
Megesküvénk védelmére.
Honvéd vigyázz! honvéd vigyázz!
Hogy e szent célt el ne hibázd!

Székely József.

Kárpáti kürt.

I.

Minő erős hang?!...
Észak felől riad,
Mint rémes csata-zaj.
Midőn a sziklabércek leomlanak
Ilyen lehet
A csörtető moraj.
Vagy ilyen a szó,
Melyet a felhő villámnyelve zeng,
Midőn belé a cedrus-erdő
Magas sudara összereng.....
Talán csatára hí?!.....
A kürt nem hí csatára!
Lenyúgodott a harc,
A sas Kárpát tövében
Miként lenyugszik éjszakára.
Csak szárnya csattog a halálmadárnak:
Talán a hang: a szárnyak recsegése?!...
Nem... ott a Visztula mentében
Nép sirja készül, s a hang:
A haldokló nép végső nyögése.

II.

Mi lelte ott azt a folyót?!...
Ugy nyulik a lengyel földön keresztül,
Mint verbe mártott pántlika.
Oh! a földnek is érző szive van,
S a mint egy vad kéz bele döfte kardját,
Az erőszaknak vad keze,
Vér serkedett nyomán,
Minden csöppjét beitta a folyó
S az ittas Visztula
Hullám arcára vérfolt feketült.

III.

Sobieski népe!
Igy kell-e látnom tégedet?
A szél zilálja szét
Véredtől ázott fürtidet.
Ott áll a letarolt mező; —
Halvány — mint a bú képe —
Minden virág, mely rajta nő.
S te ott fekszel a letarolt mezőben,
Mint hős dicsően fekszel ott,
A seb helyét, a véres foltokat
Mit sirók könye le nem moshatott,
Borostyánod takarja el.
Ott vannak a trophaeumok,
A csonka kard, a tört sisak,

A dárda-nyél, pajzsod felett
A zászló szárnya még lobog.
Csak szemeidben nincsen az élet,
És ereidben nem mozog a vér. . . .
Ha kikelet a nép szabadsága:
A te tavaszod vissza mikor tér?! . . .
Annyi erő, oly sok nemes érzés
Veszhet-e igy el nyomtalanul? . . .
Vagy csak a végben van különbség?! . . .
És mig a gyáván úr a halál
A hős előtt szolgaként porba borul,
Hogy a testet megölvén,
A szellemnek szabadabb életet adjon? . . .

SZELESTEY LÁSZLÓ.

Vasárnapon.

Szép vasárnap délelőtt van,
Utca hosszat sürg a nép —
Mondhatatlan életkedve,
Minden gondját elfeledve
A kis szentegyházba lép.

Istenem! mily boldog álom
Öntudatlan élete,
Nemtudás ad boldogságot,
Bár vezérli a világot;
Te, a szivnek érzete!

És belépek köztük én is:
Végig száll pillantatom —
Könyek égnek kék szememben,
Hogy mit érzek most szivemben?
Én azt meg nem mondhatom!

És imába mélyed a nép,
Összefonvák a kezek.....
S elmerengvén áhitatban
Nem gondolja, hogy titokban
Én miatta könyezek.

Boldog, mig nem érzi sorsát;
De a kor meghívja őt:
A természet könyve tárva —
Isten, isten adj ez árva
Népnek addig észt, erőt.

II.

Szép vasárnap délután van,
Utca hosszat sürg a nép —
Mondhatatlan életkedve,
Minden gondját elfeledve
A kis szentegyházba lép.

S hozzád sohajt buzgalommal
Igazságnak istene!
S megbocsátván büneinket,
Testvérének mond bennünket,
Kik vétettünk ellene!

A nép ügyében.

Sok gögös ur él fény és pompa közt
Kéjben, örömben mindig gazdagon,
S mint bábbal játszik vele a szokás,
Nyakában titkos rabkötél vagyon.

Előitélet hálózá be rég
Szük észvilága keskeny ablakát:
Dicső szabadság, a miről beszél,
S a koldusoktól őrzi fénylakát.

Szabadság hősnek tolja fel magát!
S lelkén hiuság titkos vágya ég —
Kegyosztás ha a nép közé tekint:
— Az elhagyott nép mit várhatna még.

.... Nincs ott szabadság, hol a gőg fiával
A büszke önzés egy pólyán hever,
Hol a közös jog fényes bajnokához
A porszülött csak felsóhajtni mer.

— Ti dús próféták a nép szent ügyében!
Hamis portékát ne áruljatok —
Ne hir legyen rugója tettetöknek,
Midőn szabadságot kér ajkatok.

A népszabadság megszentelt ügyéhez
Mocskos kezekkel nyulni nem szabad:
Az önző, a ki lelkét megtagadta
E tettről egykor véres számot ad....

Ki hű szivedbe felvevéd a népet,
Ne restelj hozzá porba szállani:
Megtört hitének szétszórt omladékát
Tettel lehet csak feltámasztani.

Ha a szokások rabja fogsz maradni,
Mézes beszéded csak tor á l d o m á s,
Csalóka kép, mit álmaidban kergetsz
Szabadságábránd és .... és semmi más.

Szemere Miklós.

Ritkaságok.

(1847.)

Ritkaságok ritkasága!
Van a földnek oly országa,
Hol bármint fáznak reszketnek,
Csak szalmatüzzel tüzelnek.
De a tüzoltók gyors nyája
Arany esőt önt reája:
Merre csak ez eső pereg,
Megfordul minden köpenyeg.

Ritkaságok ritkasága!
Van a földnek oly országa,
Hol az éltető levegőt,
Ez ezer bimbaju emlőt
Száz csecsszopó ingyen szopja,
De sok száz csak pénzért szívja
S mig amazok szarvat kapnak,
Ezek majd bornyuk maradnak.

Ritkaságok ritkasága!
Van a földnek oly országa,
Melynek cifra bár esküje,
Máshol még sincsen hitele,
Hol a zsidó kabátjában
Zsebkendő helyett nagy úr van;
S hol semmi mások sincsenek
Halhatlanok, csak a perek.

Ritkaságok ritkasága!
Van a földnek oly országa,
Benne óriási asztal
Alsó és felső táblával,
Három évben egyszer tesznek
Ételt rá, s akkor sem esznek,
Mert itt lenn bár mit tálalnak,
Ott fenn mindent földhöz csapnak.

Ritkaságok ritkasága!
Van a földnek egy országa,
Takarója rongyos mente,
Ezer szabó ragad bele,
Egyik rész összeférceli,
A másik meg szétrepeszti,
S hebehurgya balga módra
Tiz lyuk támad minden foltra.

Ritkaságok ritkasága!
Van a földnek oly országa,
Hol a falak is hallanak,
Az éjnek szemei vannak,
Hol legdúsabban tenyésznek
A lopva nősző növények
S egyéb állatok kihalnak,
Csak csuszómászók maradnak.

Ritkaságok ritkasága!
Van a földnek oly országa,
Hol sólyom gyanánt a nemzet
Koplalással szelidül meg.
S torzalakká vált: a lába
Vékony mint a cérna szála,
Kiaszott csontváz a melle,
De hordónyi nagy a feje.

Ritkaságok ritkasága!
Van a földnek egy országa,
S ez ország bir oly halommal,
Hogy ki csak ormára nyargal
Mind elfelejti esküjét.
Különös domb! tán tetejét
Seprütánc közt zordon éjjel
Boszorkányok büvölték el.

A lukai pap.

Bodrogközön ragyog Luka,
Minden ó és uj krónika
Csak róla s papjáról ir,
Nem tud a világ Budáról,
Zemplén s Bodrogköz honáról,
Csak .... Lukáról zeng a hir.

S im a hirneves Lukában,
Szárcsa, lud, vöcsök honában
Zengedez repedt harang,
Zeng József császár nevére,
Nagy nevének ünnepére,
Nagy rekedten csincsalang.

Őrkakas a tetejében,
Vékony nyárstorony kevélyen
Fitogtatja termetét;
Négy szögében négy toronyka,
Mintha négy csirke közül a
Kotlós nyujtná fel fejét.

Gyül a nép, tarisznya vállán,
Bocskor sásmetszette lábán,
Már templomban a sereg,
Zeng zsoltári magyarének,
A magyarok istenének
Luka vig hálát rebeg.

Végzi .... összetett kezekkel,
Félig hunyt kegyes szemekkel
A pap im székében áll.
Jámbor ősz, mint bibliája,
Rá hallgat Luka s csudálja
Ötven évek óta már.

„Küldj esőt a völgy s tetőre,
Küldj a szomjazó mezőre
Fellegedből oh atyánk!
Isten! őre a magyarnak,
Boszulója kontyos tarnak,
Add áldásodat reánk.“

S mint ha szél viharja tör ki,
Minden száj utána dörgi:
„Küldd esődet oh atyánk!
Isten! őre a magyarnak,
Boszulója kontyos tarnak,
Add áldásodat reánk.

És ki ünnepére itten
Összegyültünk, áld meg isten,
Áld meg a magyar királyt!
Ne nézd uram, hogy ő német,
Oh ne nézd azt, kérünk téged,
Mert őt is te alkotád.“

S mint ha szél viharja tör ki,
Minden száj utána dörgi:
Áld meg a magyar királyt!
Ne nézd uram, hogy ő német!
Oh ne nézd azt, kérünk téged,
Mert őt is te alkotád.

Csak a ludas értsen róla.

A magyarnak ősi példaszava így szól:
„Fogadd be a tótot, kiver a házadból . . . .“
Mig a magyar karját és vérét ajánlja
Lengyel szomszédjának, azalatt rokonja,
Korcsrokonja a hös, a nemes lengyelnek,
A . . . tót, irigy tört fen a magyar szivének.

Hálátlan nép! mondd meg, mi bajod van velünk?
Ha multadra vizsga szemekkel tekintünk:
Csaknem az egész föld rabszolgája voltál,
Hunyászkodva kezet, lábakat csókoltál;
Az egy magyar . . . a ki szabaddá fölkene,
S te, éretlen dölyffel, pártot ütsz ellene!

Dühöngve rivallott gunydalaitokra
Gunydallal felelnem hogyha méltó volna:

Elmondanám . . . a görög, aljas tettetek
Miatt, mint korbácsolt vérig benneteket.
Szólnék Túrról és favágó szolgáiról,
Sándor boszujáról s az akasztófáról.

De hallgatok! most nem tollat forgat keze
Népemnek, olajág s kard mostan fegyvere:
Olajág, hogy békés frigyesének nyujtsa;
Torló acél, hogy a pártütőre sujtsa.
Csak névben rokon nép nemes Zrinyiekkel,
Országunkra vásik fogad? . . . jere vedd el!

TOMPA MIHÁLY.

Nagyjaink.

Mi voltál mindeddig szülő honom?
Asztal, mely állt teritve gazdagon;
Áldásaid: bor és kenyér;
Arany pohárban sárga tüzborod,
Kenyered, mint a hó, fehér.

S gazdagságodban isten megvere,
Mert csak nehány kiváltságos here
Emészté dus áldásaidat;
Mig millió koplalva dolgozott
Kapván csontot s kenyérhajat.

Nagyok! tán az ördög volt veletek,
Hogy tálba nyulni nem engedtetek
A népnek, mely igás barom
Volt a békén, s elhullt nem tudva, hogy
Kiért? miért? a harcokon?

Apáitok példája vont talán?
— Járván a néphóhérok nyomdokán —
Ti nem mérkőzhettek velek!
Mint a bősz villám pusztitottak ők,
De legalább f é n y l e t t e n e k!

Igen, fény és dics, melyben jártanak,
Jól rájok illett, mint páncél, sisak;
Erőtlen lőre magzatok,
Sisak, páncél, ez ősi hagyomány,
Rongygyal volt tömve rajtatok!

S jött a nagy óra — s ti nem vesztek el!
Sőt megifjultok a nép ezrivel,
Mert immár elrémültetek,
A csillogó csecsebecsék után
Négy-kézláb mászva mint gyerek.

Kértünk, hogy önkezetek rontsa szét
A kiváltságok vén épületét;
Kértünk, de mindig hasztalan!
S jött a földrengés, megingott a ház,
S a rozzant fal ledőlve van!

Az egész erdő számatokra nőtt,
Hiába kértünk egy kis tüzelőt,
Hogy a nép fázik, didereg . . . .
S dördült az ég . . . s nyájas meleg tüzet
Nekünk a villám gyujta meg!

Hanem hiszen már minden rendben van!
Oh nézzetek e népre nyájasan,
Szegény, ez mindent elfeled!
S oly szivesen kiállja véletek:
Csend, egyetértés, a szeretet!

1848.

Betük és ajkak fennen hirdetik,
Hogy a világ órjásilag halad,
Mondják : az ember, az erkölcsi lény,
Tökélyesebb lesz minden perc alatt.

Az uj időknek nagy története
E fontos tanból szép leckét adott;
És megtanita: hogy nincsen nagy ok
Lenézni az oktalan állatot.

Az állatok közt önszülötteit
Csak a legalábbvaló falja fel;
És a világ órjásilag halad:
Mert most ezt a királyok kezdik el!

* * *

Különös, hogy a ki egy magzatját megölt:
Elvesz pallossal vagy kötélen;
A ki pedig vadul legyilkol százakat:
Halál helyett ezt hallja: éljen!

* * *

A bársony szine tart sok éveken,
De végre a bársony is kimegyen.

Rosz festék az a honfivér, királyok!
Midőn kiömlik, még piros, piros . . .
Ha megszárad : sötét lesz mint az átok,
S nincs idő, mely ily szenyfoltot kimos.

Pali története.

Jó félórányira itt a szomszéd völgyön,
Van a többek közt egy régi ismerösöm;
Egész helyes ember, jól áll gazdasága
De minden öröme van csak a fiába.

No de nem is csuda, hogy azt ugy szereti,
Mivelhogy se kisebb, se nagyobb nincs neki,
Aztán a fiu jó, pedig a gyerekbe,
A ki rosz is kedves, hát még a jó, hogy ne!

Hogy a föld népének kijött a szabadság,
S ellenségeink a hazát háborgatták,
Katonának irták a fiatalságot,
Palit is, ki épen huszadikba hágott.

Majd kétségbeesett a Pál öcsém anyja
Fel s alá futkosott erösen jajgatva,
Aztán a fiuval, hogy mit, nem csinált,
De az is kegyetlen megvetette magát.

Még ám az apjoknak sem tetszett a dolog,
Semmit sem szólt, hanem mindig gondolkodott,
Elment ide oda, templomba, gyülésre,
Minden szót meghallott s megfontolt elméje.

„Már anyjok soh se ríjj, szólott végre fennen,
Ha már annyiba tölt, a fiu hadd menjen!
Kinéztem minden sort, s bölcsen általlátom:
Hogy segitni kell a szegény, jó hazánkon!“

„Jaj dehogy eresztem — az anya kiálta —
Inkább két háromszáz forintunk megbánja.“
„Asszony most azt mondom, hogy fogd be a szádat,
Kellett a szabadság? s nem kell a szolgálat?

Köz a haza, benne ur paraszt egyenlő,
Amikor hát bántják, védjük azt egyenlőn,
Lánchordtát! ugy rontsd a fiu kedvét asszony,
Magam is beállok még, ha megharagszom!“

Egy szó se volt többé. De ha az asszonyról
Azt hiszed, megnyugszik, a mikor már nem szól,
Oh akkor hibázol rettenetesképpen;
Pali anyjának is más járt az eszében.

A fiu eltünik a háztól hirtelen, —
Fütől-fától kérdik, nem látta senki sem?
Apja boszankodik, anyja sir, ri, busul,
De titkon tyukot süt, s vajas pogácsát gyur.

Pali megfogadván édes anyja szavát,
Az erdőnek vette szépségesen magát;
Ott kullog, ott bujkál, háttal megy utána
Minden nap a sült tyuk, a kalács, pogácsa.

Palinak az erdőn igen hosszu a nap,
Nagyot nagyot alszik, meg fel s alá ballag,
Unalom az élet, pedig csak ötödik
Napja mulott még el, hogy ott börtönködik.

Egyszer, hogy ledőlött egy tölgyfa tövében,
Sokáig mélázván a kékellő égen:
Egy furcsa jelenés ötlött a szemébe,
S Pali a jelenést mozdulatlan nézte.

Hangyazsombék állt a fa tövén, s iránta
Két araszszal fellebb egy lyuk volt a fába,
Lent apró fekete hangyasereg lakott,
A lyukba is, csakhogy veresek meg nagyok.

Egy kabócalábat hoztak a feketék,
Százan is megfogták, ugy vonszolták elébb:
Egyszer csak leszalad sok veres a fáról,
S elveszi a prédát a gyengébb hangyáktól.

S alig, hogy bevitték fent a faoduba:
Husz vagy harmincannyin visszajöttek ujra,
És megtámadván a fekete hangyákat:
A zsombéknál szörnyü veszekedés támadt.

Belé csimbajkodott mérgesen egymásba,
Csikart a lábával, harapott a szája,
Néhol pedig tiz is egy csomóba ragadt,
S hömpölygött fel s alá, mint egy kis gombolyag.

Ha a feketét a veres megkaphatta:
Vékony derekában kétfelé harapta.
S a fekete, ha már nincsen is hátulja,
Fejét a veresnek oldalába furja.

Van nagy zavar. Egyik birkozik, a másik
Futva viszi féltett kis fehér tojásit;
A győzelem ide, meg amoda hajlik,
Alig hogy a lárma, jajgatás nem hallik.

Nézi Pali, nézi . . . a nagyobb erőnek
Enged a fekete, a veresek győznek.
Nézi Pali, nézi . . . egyszer csak felpattan
Teringettét! hát már mind megölni hagyjam?!

Ezzel a kezébe kap egy kórószárat,
S a földhöz nyomkodván véle a hangyákat:
Ugyancsak öldösi, de a vereseket,
El-elmondogatván: nesze, nesze neked!

Ezeket mivelvén: már régen megette
Állt egy öreg ember, de észre nem vette,
Erdőkerülő volt talán vagy valami . . .
S ekkép szólitá meg: „Mit csinálsz te, Pali?“

Pali hátranézett s megszégyenlé magát,
S az öreg folytatá: „Fiam, Pali, no látd!“
Minek öldösöd te itten a hangyákat?
Hát nincs ellensége elég a hazádnak?

Látod a példából, a hangya csak hangya,
Mégis a tanyáját egykönnyen nem hagyja,
Ott döglik meg inkább, — pedig neki semmi
Más zsombékot turni, s ujabb tanyát lelni.

Fiam tudd meg, neked nincs több egy hazádnál,
Ezentul mindenütt koldus gyanánt járnál,
Hazafi, polgár vagy! s mint ilyennek szégyen
Fegyvert nem ragadni hazád szent ügyében!

Ki nyert szabadságát meg nem védelmezi:
Ugy veri meg isten, hogy ujra elveszi.
Fel hát édes fiam! fogj kezedbe kardot,
Ha a kis hangyánál magad feljebb tartod!“

Az öreg folytatná tovább a beszédet,
— Melyből nemcsak Pali, de sok ember érthet —
Hanem már a fiu tul-jár ungon-berken,
Ugyan fogott-e a szép szó rajta vagy sem?

* * *

Pálékhoz az öreg később befordula:
Nem látta a fiut, kérdést tett hát róla,
S elmondták, hogy biz a se hallott se kérdett,
Csak felszedte magát s becsapott honvédnek.

M. NEMZ. MUZEUM

Történet.

Magyarországon történt a dolog
— Vagy ha még nem, de megtörténni fog —
Az ellenség egy vármegyére üt
Szörnyen pusztitva, dulva mindenütt.

nemzetőrség számra oly keves,
És a mi több, még az sem fegyveres.
Fut, őrjöng, sir az istenadta nép....
Hisz már a harmadik helység is ég!

Az alispán a vett hirek nyomán,
Rendkivüli gyülést tart szaporán;
S most hivatlan is ugy tolonganak
A megyeházhoz a tanácsurak.

„Tekintetes .... vagy polgártársaim,
Nagy a veszély megyénk határain,
Mihez fogjunk most? rabság vagy halál,
Mi ránk a jövő pillanatba vár!“

És a gyülés vitatkozik, zajog,
Nyelv akármennyi, de kar nem mozog;
S egy elkiáltja magát hangosan.
Már a szomszéd helység is lángba van!

Egyik egyet, a másik mást akar,
S ez irtóztató rémület s zavar
Közt, mintha a mennyből hullt vón oda,
Vágtatva jö egy ezred katona.

S a milyen hirtelen jött a segély:
Ép oly közel van immár a veszély;
És az ezredes szóval beüzen:
A ki csak bir fegyverre hirtelen!

És: ‚kardra! kardra!‘ felrivalt a nép;
De egy rakás öreg ur közbeszólt:
„Nem nem! az ezredes urhoz elébb
Küldjünk tisztelgő deputációt!“

Az özvegy és fiai.

‚Szegény árva vagyok, az isten is látja,
Bus özvegységemnek egyetlen istápja
Szerelmes gyermekem!
A mikor látom, hogy katonának készülsz,
Majd kétségbe esem!‘

„Isten az özvegyek és az árvák atyja,
Kigyelmedet édes szülém! el nem hagyja
De nékem menni kell...!“
S könyhullatások közt nyakába borulva
Az özvegy igy felel:

„Tiz esztendeje mult, hogy szegény bátyádat
Olaszország felé vitték katonának.
Azóta oda van!
Most meg te is elmégy, te is oda maradsz,
S nem lesz nekem fiam!“

„Ne féljen! még meg sem álmodja azt kelmed:
Hófehér paripán mikor itthon termek
Bátyámmal mint a szél . . . !
Aztán megbecsüljük: szárazzal, meleggel
Eltartjuk, mig csak él!“

Könybe s imádságba merül a jó özvegy,
Mig éjjel a fiu a tábortűzhöz megy: —
„Jó estét vitézek!“
Jól megtermett legény . . . . az öreg katonák
Mind szemébe néznek.

Adjon isten! mondják — egy pedig rákiált:
Mit keresel öcsém? „Kardot és paripát!“
Katonás a válasz.
Ember vagy atyafi, akárhol termettél,
Lesz minden, csak válaszsz!

Másnap, mikor szépen meghasadt a hajnal,
Bátor legényünk a huszárok közt nyargal;
S felette lobogván
A háromszin zászló: szeme lángol, — mellén
Megszükül a dolmány.

Ért azután harcot, ért viszontagságot,
Soha meg nem szaladt, sok embert levágott;
S mihelyt kardot ránta:
Olyan lett kezében mindjárt, mint a fürész,
Már a kard nem állta.

Ha zászlót látott a bevett város tornyán,
Mely nem háromszin volt... kiáltott mogorván
A harangozónak:
Bevedd azt a ponyvát! mert mindjárt kirántom
A tornyot alólad!

Szerették pajtási, ha busult is néha,
Mert máskor mindig kész volt nála a tréfa,
S hol kvártélyba szállott:
Három négy nap mulva, midőn elbúcsuzott,
Már megsiratták ott.

De im a Dunánál nagy ütközet készül,
Hatalmas erő áll szemközt mindkét részrül,
S a császári hadban
Az Olaszországban megedzett vitézek
Egy része is ott van.

Itt a bátor huszár, kardjával kezében,
S az iszonyu honvéd rohamra van készen;
Még csendesen állnak, —
De látszik szemökből, hogy dus aratása
Lesz ma a halálnak.

Azonban az ágyú egy részről megszólal,
Mennydörögve felel rá a másik oldal;
Közelébb! közelébb!
Melegszik a csata, szurja vágja egymást
A harcedzette nép.

Most lelte meg a mi legényünk is párját,
Ő is lovas, az is, egymást jól bevárják
Akkor összevágnak.
Már mindkettő lankad, — de még egy sebbel sem
Árthatott egymásnak.

Eddig a kard vivott, most már kezd a harag.
Egymásra szikrázó szemmel pillantanak.
Egy percig szótlanul
Küzdenek, — és akkor mindkettő lovárul
Halálsebben lehull .....

.... És most egymás felé nyulnak ki kezeik....
A halálnak révén egymást megismerik
Az édes testvérek.....
Ah sors! lábad alatt a szegény halandó
Olyan, mint a féreg!

És a szegény özvegy? a mikor csak ráér,
Buzgón imádkozik két kedves fiáér....
Várja őket, — s boldog.
Azonközben egy nap roszul lesz hirtelen,
S félrebeszél rólok.

Éjfélkor felkiált: ah!... fiaim jönek,
Fehér paripája van mindakettőnek,
Nézzétek csak ... amott ...
Azzal lehanyatlik kiterjesztett karja:
Megnémul, és — halott!

Ne félj szegény asszony! két kedves gyermeked,
Kikért ugy fájt szived, kiket ugy szeretett,
Mindjárt feltalálja ...
Hozzád sietnek ők .... viszi a halálnak
Fehér paripája.

Jön a muszka.

Jön a muszka, halljátok-e emberek?
De nem azért mondom ezt, hogy féljetek;
Félig győzött, a ki bátor, — azt pedig
A ki fél, már jó előre megverik.

Jön a muszka! csak hadd jöjön nem baj a
Magyar ember kész beteg, ha nincs baja.
Mit csinálna a magyar had s Görgei,
Ütni verni ha senki nem vón neki!?

Ott lehet az embernek az ereje,
Ha nem csapott földhöz még senkit vele;
Mit érne, hogy van jó kardunk, meg karunk:
Hogyha avval senkit orrba nem csapunk.

A magyar, már azt se tudták ki fia?
Megösmer most német, anglus, franczia;
Majd ha egy-két muszka tábort megverünk:
Egész világ barátságot köt velünk.

Annyi pedig, hogy megverjük, bizonyos,
Nem kell annak csak vasvilla, meg fokos;
Már hogy kéne? hisz nem rég a lengyelek,
Kaszával levágtak egy nagy sereget.

Tartóztatni kell a magyar katonát,
Mint a jó ló ugy rohan, ha tüzet lát;
S a muszkának meg nem mozdul a lába:
Ha más nem lő, szúr a horgas inába.

Sokan vannak az igaz mint a sáska,
Semmi baj, még jobban dülnek rakásra;
Hisz ha vastag, ha kövér a rét füve,
A kasza ugy ont jó rendet belöle.

Nő az árviz, mentül jobban nő, rajta
Annál fentebb emelkedik a sajka;
Sok a bajunk, szerencse még, ha baj van,
Emelkedünk, erösödünk a bajban.

Hibás ki fél a muszkától; — hibás, ha
Ügyet se vet rá, a bajt csak fitymálva.
Mikor jön vagy mennyi jön, majd megválik.
Mi csak bátran, készen legyünk halálig!

Készen legyünk halljátok-e emberek!
Jön a muszka, de azért ne féljetek!
Félig győzött, a ki bátor, azt pedig,
A ki fél, már jő előre — megverik.

A gólyához.

1850.

Megenyhült a lég, vidul a határ,
S te ujra itt vagy, jó gólya-madár!
Az ócska fészket megigazgatod,
Hogy ott kikölthesd pelyhes magzatod.

Csak vissza, vissza! nincs itt kikelet,
Csalárd napsugár és siró patak!
Csak vissza, vissza! nincs itt kikelet,
Az élet fagyva van s megdermedett.

Ne járj a mezőn, temető van ott;
Ne menj a tóba, vértől áradott!
Toronytetőkön nézvén nyughelyet,
Tüzes üszökbe léphetsz, ugy lehet.

Házamról jobb ha elhurcolkodol,
De melyiken tudsz fészket rakni, hol
Kétségbesést ne hallanál alól,
S nem félhetnél az ég villámától?

Csak vissza, vissza! dél szigetje vár,
Te boldogabb vagy, mint mi, jó madár
Neked két hazát adott végzeted,
Nekünk csak egy — volt, az is elveszett.

Repülj, repülj! és délen valahol
A bujdosókkal ha találkozol:
Mondd meg nekik, hogy pusztulunk, veszünk;
Mint oldott kéve, széthull nemzetünk . . .!

Sokra sír, sokra vak börtön borul,
Kik élünk, járunk búsan, szótlanul;
Van a ki felkél és sirván megyen
Uj hont keresni túl a tengeren.

A menyasszony meddőségért eped.
Szüle nem zokog holt magzat felett.
Örömmel az agg' lelke eltelik:
Hogy nem kell élni már sok ideig.

Beszéld el, ah . . . hogy . . . gyalázat reánk!
Nem elég, hogy mint tölgy kivágatánk:
A kidült fában őrlő szú lakik . . .
Honfira honfi, ki vádoskodik.

Testvért testvér, apát fiu elad . . .
Mégis, ne szóljon erről ajakad,
Nehogy, ki távol sír e nemzeten:
Megutálni is kénytelen legyen!

TÓTH ENDRE.

Éjjeli képek.

(Az őrjáraton.)

I.

Az egész természet mély hallgatás leve,
Mint a legvalódibb szerelemnek nyelve....
Suttogva beszélget egymással a szellet,
Ajkán titkos virág-sohajtást lebegtet.
Csak a szabad berkek költőjének dala
Hangozik, hogy szinte reng az éj sátora.
És én jövök megyek még őrjáratomon —
S szivemben is dal kel fölötted szép honom!

II.

Vizi-malom mellett viszen el járásom,
Megállok egy percig, zugását hallgatom...
Miként a világnak zajongó tengere,
Fel s alá zuhan nagy forgó kereke.
Eszembe jut a sors, nemzeteknek sorsa,
Mely az egyiket fel amazt lesodorja.

Oh, ha megtudhatnám e forgó kerékbe
Melyik pontra vagyon nemzetem letéve?!
Merész karjaimmal akkor állitnám meg —
Midőn a pont legis legfelső helyt lebeg....

III.

Vállamon nyugoszik nagy, nehéz fegyverem,
Ki háborogni mer, villámkint leverem;
Itt egy szegény család kapujában állok —
Nem zavarják-e föl garázda zsiványok?
Mint egy hamvas galamb szeliden takarja
Csillagos szárnyával az éj édes álma;
Ki rabolhatná el, ami oda ben van? —
Szabadság, szerelem kis szalmakunybóban.

IV.

Északra nézek. Lelkem messze száll..,
Bolyong a Visztulának partinál....
Ott ül, miként az őrült gondolat,
Egy sas.... a száraz fa alatt....
Mit ő örömben szokott körüllengeni —
Elhulltak a fa gazdag lombjai...!
Nem mer fölnézni; lelke sincs vele —
Reményleni szállt a nagy világba le.
Borrongva várja hogy leomoljon
Az ág,.... mely fészkét tartá egykoron!!!

V.

Olykor föltekintek a csillagos égre,
Mely gyémánt szemekkel mosolyog a földre.
Itt a göncöl szekér .... amott a fiastyúk .....
Él-él amoda meg, egy hosszu országut.....
Itt Orion ragyog .... amott a korona,
S látom gyöngyeiből egy szem most lefuta ....
Valjon mikor hullnak egyig le gyöngyei —
Mondjátok meg bolygó-csillagok ezrei?!

VI.

Olyan egyszerü vagy, mint az éj fuvalma,
S oly gazdag, mint a föld virág-birodalma.
Olyan halovány vagy, miként a fuvatag.
S szemedben egy villám a szó, a gondolat....
Ki vagy, a sötét éj alvó éjfelében? —
Te vagy egyetlenem: a szabadság képe!

VII.

Eszményvilágodban reménytelen szivem,
Hát te mit őrzöttél a hosszu éjjelen?
... Vesztett szerelmednek hamvadó őrhelyét —
Magát a fenjáró fájdalomnak lelkét! — —

VIII.

A temető csendét meg ne zavarjátok,
Ti hazaárulók, ti kereszt-zsiványok .....
Kétszáz esztendeig háborgott a sirba
Elhunyt és elhullott nemzetemnek jobbja.
Halljátok, az éjnek ünnepélyes csendje,
Hogy ring a szabadság szellőbölcsőjébe? ....
Ne moccanjon senki .... senki fel ne költse ....
Hadd nyugodjék Zrinyi és Rákóczi keble!

Az év utolsó napján.

Ezüstarcával a havas vidék
A nap aranyképében andalog,
A haldokló nap bucsufénye a
Nap és föld szinén visszamosolyg.
Ismerd meg őt, ki még nem ismeréd,
Ez év, mely tőled fényben távozik:
Setét napoknak tündér tükre . . . az
Ezernyolcszáz negyvenkilencedik.

Vörös az ég kelet s nyugat felé,
Az év talán megszúrta önszivét . .
Méltó akart lenni multjához, mely
Véráradatból hordá öltönyét.

A történetben egy levél leszen,
Ez év, mely bibor arccal áldozik:
Véres betükkel lesz beirva . . . az
Ezernyolcszáz negyvenkilencedik.

Itt áll előttem a nyomoruság,
Ott szent céljával az emberiség,
Mellette leng a fehér igazság,
Ki annyiszor arcul veretteték!
S jós ihletéssel, melyet kijelel,
S büvös ujakkal mutat mindegyik:
Ez év, mely itéletét várja . . . az
Ezernyolcszáz negyvenkilencedik.

Kinn rónán, völgyön sürü sirhalom . . .
Avagy nem is halom, csak sirgödör . . .
Mért hulltak ők el? Van-e, a kit egy
Megfejthetetlen kérdés nem gyötör?
Ha nincs, legyen fölöttük sirhalom,
— Mely századokon tul emelkedik —
Aludtvéres arcával ez év . . . az
Ezernyolcszáz negyvenkilencedik.

A hir s dicsőség éve haldokol!
Van, ki gyönyörrel andalog reá . .
Leforditott fáklyával a magyar
Arcát előtte gyászszal takará.

Ezeresztendős életednek ma
Utolsó fénysugára elhunyik . . .
Ne feledd! E balsorssal telt év . . . az
Ezernyolcszáz negyvenkilencedik.

Ki vagy te?!

..... Rom, ember képiben.
Egy történetbetű;
Szélvészben lenyilalt
Szárnyatlan keselyű.

Egy sziklán összetört
Zugó vihardarab,
Melynek véghangjait
Elnyeldesé a hab.

Egy tölgyön fenmaradt
Utolsó kis level,
Melyhez hozzá suhint,
Minden hitvány lehel...

Hazám a mult idő.
Hajlékom a szabad.
Az embert kerülöm,
Mint a sebesült vad.

S ha vágyod tudni tán,
Hová lön balkezem? —
Tekints el Bánátnak
Vérázott mentiben....

S ott, honnan dicsőség
Sugárzik vissza rám:
Nagy-Sarló völgyein —
Jobb lábam ott hagyám.

Emlékim: a csaták
Vér-seb-virágai;
Elárult sziv s kebel
Örök fájdalmai — —

Tekintsd e föveget,
Emlékezz és zokogj....
Én a kilencedik
Zászló rongya vagyok! —

Egy hadastyán sirján.

Harcra kelt ő a veszélyben
Nem volt vénsége erőtlen.
Ossián.

Borulj el, borulj el, buzavirágszin ég,
Melyen a nagy isten orcája : a nap ég!
Öltözz gyászpalástba, fekete felhőbe,
Fergeteghárfával zivatar kezedbe . . .
Ird be villámdallal a levegő éget,
Hogy megrázkódtassa sarkában a földet.
Alaktalan éjfél legyen repülésed,
Szélvész vad nyögése tompa éneklésed.
Vegyits hangjaidba golyók fütyülését,
Olykor olykor ágyuk döbbentő dörgését . . .
Rohanj át földön, bércen, rónaságon,
Hol kopott avar leng kisült pusztaságon.
És a hol meglátod halovány arcámat,
Keblemre csapkodván fürteimet szárnyad:
Kettőztesd meg szilaj mennydörgő éneked
Én is, én is, én is énekelek veled . . .
Mert e jegytelen hely hősnek temetője —
Én meg a temetőországnak költője.

* * *

Megkondult Magyarhon félrevert harangja,
Ifjut aggot gyüjtött össze rémes hangja,

Aggodt férfiak közt miként egy szálas cser,
Mit égi háboru megtép, de le nem ver,
Ezüst hajszálakkal, fuvatag szakállal,
Egy hatvan éves hös bajlódik kardjával.
Vélnéd ha rá nézesz piros orcájára,
Piros orcájáról öszült bajuszára —
Vélnéd, hogy egy szikla, s hó van esve rája . . .
Melyet pirosra fest az alkony sugára. —
Körülötte vidám ifjak serege,
Merengnek reája félve és örülve,
Örülve, hogy ott van, félve, hogy elesik . . .
Mert öreg emberrel az könnyen megesik.
De az öreg cserfa, ha zivatar támad
S látja körülötte a csemete fákat:
Nehogy társait a veszély megalázza —
Odafenn magasan lombos fejét rázza.
A hatvanéves hös is imigy cselekszik,
Hasztalan van sziv, mely rajta megesik.
Öreg felesége mint egy téli este,
Mely a holdvilágtól bágyadtra van festve,
Virágzó ifju, szép, szerető lánya,
Téli napjainak egyetlen rózsája:
Hasztalan marasztják, hasztalan esdeklik,
Az öreg leventét lovára segitik . . .
Hogyne mennék, hogyne — ilyenképen szólott —
Ha baj hí hazádért, édes anyád szól ott.
S harcos vitézek közt méne mendegéle,
Könybe lábadt szemmel vissza-vissza néze . . .

Mégegyszer érinté gránátszin csákóját,
Ringatta a szellő rengő bokrétáját . . .
S intett bucsuzóul végsőt jobb kezével,
Lelkét küldvén vissza fehér kendőjével.
Aztán elfödé a messzeségnek szárnya,
Sohajtott agg nője, siratta leánya.

* * *

Hol volt a nemzetnek legelső csatája?
Felelj meg reája Bánát sik határa!
És te süvöltő vész e jegyetlen siron,
Kitől elkapkodott hangjaimat irom:
Beszéld el röviden, rövid dicsőségét —
Itt aratá hősöm első győzedelmét.
Mint egy parlagi sas csendesen csatázott,
De karjai előtt senki meg nem állott,
S ha nehéz munkáját emberül végezte,
Csendesen szó nélkül társaihoz tére.
Ilyen a valódi nagyságnak szokása
Ritkán ha zajos is, de sohsem lármás a.
Eltöltött egy nyarat, eltöltött egy telet,
Számos csatáiban sohasem volt szünet.
Nem tudni melyik volt számosabb: sebe-e
Vagy melyet aratott, koszoru levele?
Koszorui számát soha sem mutatta,
Sebeinek helyét mindig eltakarta.
Egyszerüségéből csak akkor tüne ki,
Ha a harctüzében láthatá valaki.

Ismét megérkezett a lombos kikelet,
Bátor szellőivel elüzé a telet.
Virágot a földnek, füvet az avarnak,
Fényes győzelmeket hozott a magyarnak,
A bajnok hadastyán érzett nagy örömet,
Örömet a közös örömből meritett . . .
Mint egy csergő patak kullogó folyása,
Melynek agg sziklából vagyon áradása,
Megeredt szemének rég nem folyt könyüje . . .
S hálákat rebegett ritkán szóló nyelve.
Gondolt öregére, gondolt leányára . . .
Meglátom, meglátom — mondván — nem sokára,
Végső győzedelme közelg nemzetemnek — —
Hadd éljek azután kedves enyéimnek!
. . . Ilyenkép merengett támaszkodva kardján,
Hamar lova mellett a küzdő hadastyán,
S érte nemsokára fülét trombitaszó,
Villámra, csatára a hadnak jelt adó.
Csatázott az öreg mint egy tölgyfa-erdő
Melyre szélszárnyakon bömbölő vihar jő . . .
Csatáján dicsőség, kardján vér sugárzott,
Negyvenkilencedik izben most csatázott.

Változik a világ, változik magába . . .
S ennek változni kell szüntelen dolgába.
De néked is napod magyarok hazája!
Változott csakhamar setét éjszakára.

Éjszaki ellenség sáska seregével
Összecsatlakozván magyar hűtlenséggel,
Dicstelen halállal kelletett elesned,
Sirba szállott veled hősi becsületed.
— A hadastyán szive nagy baj hallatára
Kettőztetett lánggal égett a csatára.
Dicsőség vagy halál, előtte két ut van,
S ezekre biztatá társait untalan.
De reményi lombját csalódása férge
Csakhamar lefosztá, hamar lemetélte.
Hallván Világosnak hitvány történetét
Tengerharag önté el széles kebelét.
Felállt, mint egy gránit, mit az oceán ver,
Azt véled, ha nézed, tüzoszlop, nem ember,
Felállt és csatázott száz helyt egy nap alatt,
Gyakorta eldöntött egymaga félhadat.
Kereste a halált gondolván sorsára:
Rabláncokról nézzen elnyomott honára?
Ment mint az üstökös, ment mint a vészmadár,
Mely orkán palástban rettentő uton jár . . .
S előtte pusztulat, halál minden nyomon,
Kivel még csatázhat csak egy élő vagyon.
Ezt is megpillantja, egyetlen reménye,
Ki által enyhülhet égő érzeménye,
S ingerli csatára, vágtat felé, vágtat,
Fordit hasztalanul ellensége hátat . . .
Elejébe nyargal csörgve mint a zápor
Biztatja bajfelét: küzdjél és légy bátor!

Fölemelt szablyával, kinyitott kebellel,
Játszik ellenével, mint egy galylevellel,
És nyer csapásokat . . . bátorodik társa . . .
A hatvanéves hős készti bajvivásra . . .
Foly a tusakodás . . . Gondol a hadastyán . . .
S végig pillant karján, aztán szép hazáján:
Hagyja fedetlenül szánt szándékkal keblét
S keresztül döfeti legnemesebb szivét.

* * *

Hol vagy ősz hadastyán pünkösdi rózsája,
Ifju szép teremtés, virágzó leánya?
Hol vagy öreg nője elfogyott könyeddel?
Ti is itt nyugosztok már a dicső hőssel!
Itt a jeltelen sir setét országában,
Hová gyakran eljár lelkem bánatában,
Eljár megtekintni; puszta-e még a sir?
S lesem, ha nem nő-e szomoru fűz rajta,
Melyet feleséged s lánykád keble hajta?
Nő-e borostyánod, hogy a fára fusson . . .
Melyből utódidnak egy levelke jusson!

Tóth Kálmán.

A szerezsán.

I.

A horvát táborba vagy husz duda morog,
Az egész zsivány-faj szenvedélylyel mozog.
Talán csatát nyertek s diadaltort ülnek,
Hogy mint a lovak, oly nagyokat nyeritnek?
Oh nem! ma a vajda névünnepe vagyon,
Azért mulatnak itt olyan szörnyü nagyon.
Bográcsokba krumpli s zsiros kásák főnek,
Vége hossza nincs e nemzeti étkeknek . . .
Melyek felett, mint őr, áll egy-egy granicsár,
Lábok olyan, mint a krajcáros pipaszár.
Mig az étkek főnek, nagyokat ugrálnak,
S hogy mit dudáljanak, arra votizálnak!
Most dudálják épen a közkivánatot
Nyert dalt, az „isten kedves májkomárót.“
Mint eszeveszettek, annyira táncolnak,
S közbe-közbe roppant „zsiviót“ harsognak.
Ugyan ki érdemli e roppant zsiviót?
Hoho! itt vegyük le előbb a kalapot!
Már hajdonfővel tudhatjuk kicsoda,
Ez a dicsőséges, fenséges vajvoda!!!

Most még egynéhányszor zsivió hallatszik,
S csend van... csak a kása sustorgása zajlik:
Most ekkép nyilnak meg a vajda hangjai:
„Kralevics Márkónak dicső utódjai!
Örül lelkem, hogy itt látlak benneteket,
Kivált, hogy látom e nemzeti ünnepet!
(Ekkor a vajvoda a gyomrára gondolt,
A mely alkalmasint soprán hangon kongott)
Tudom és köszönöm, a mi jót kivántok,
De én is tőletek ma egyet kivánok.
Fenhordozzák fejök a magyar huszárok,
Azt gondolják, hogy nincs jobb katona nálok.
Azért ezen mai dicső s nagy ünnepen
Boszum kitölteni kedvem lenne egyen.
Azért tehát lépjen ki az, a ki vitéz,
Ki egy magyar lovast ide elhozni kész.“
A ronda nép erre szájtátva hallgatott,
Minden bátorságuk az inukba szállott,
Csak egy horvát lovast bánt a nagyravágyás,
Horvát lovas! ez a szerezsán és nem más.
Nyirott kopasz fején veres sapka vagyon,
Melyből nagy fülei kilátszanak nagyon;
A nadrága vörös, a derék-öve kék,
Pofája is vörös, mely a dicsvágytól ég.
S miként más lovasnak, nincsen sarkantyuja,
Horvát táborban nincs divatban a csizma!
Döfi hát lovának csontteljes derekát,
Hogy miként „Elmenő“ bemutassa magát,

Hétforintos lova lassan kidöcögött,
Hogy szaladt volna? hisz nem rég lisztet őrlött!
Roppant zsiviók közt elhagyja a tanyát,
Mert egy ötlet furta a kujonnak agyát.
Ugyanis jól tudta, hogy a Dráva partján,
Kis kunyhóba lakik egy magyar halászlány.
Továbbá, hogy szép e magyar halászleány
S huszár a kedvese; tudta a szerezsán.
„Hátha ez a magyar huszár most ott vagyon,
A leánynál: akkor könnyen elfoghatom!“
A kujon szerezsán ekként gondolkodott,
S lova tüstént a kis lak felé ballagott.

II.

Lement a nap. Feljött az esteli csillag,
Mely körül többen is halványan kibujnak.
Be szépen ragyognak az égi csillagok,
De szebb csillag, mely ott a kis lakban ragyog!
Ez a csillag a kis magyar halászleány,
Épen most korsó lóg gömbölyü kis karján.
Zerge gyorsaságu lépésekkel siet
A mezei kutból meriteni vizet.
Szép este van . . . a hold a mezőre tekint
Talán bámulni jött a kis lány szépségit?
A gémes kut vize ragyog . . . de hogy mitül,
Nem tudni a holdtul, vagy e lány szemétül.
Behajol a kutba, megtölti a vödröt,
Fel akarja huzni . . . de mi az, mi csörgött?

Visszanéz az ijedt, elhalványult leány,
S mely csoda: előtte állott a szerezsán.
A jó szemü horvát, mint erre lovagolt,
Meglátta a lánykát, s rá vérszemet kapott,
De a lány se vette tréfának a dolgot,
A kut széle körül ennek szembe állott.
Kergette őt soká a tüzes szerezsán,
De sokkal gyorsabb volt a kis halászleány . .
A kut körül vagy egy fertályig cikáztak . . .
Kergetőztek . . s ismét egy kicsint megálltak.
Félvén a szerezsán, hogy elszalad lova,
Ha soká cikázik, . . . felült tehát rája . . .
Kérte . . . fenyegette a kis halászleányt,
De ez kinevette a mérges szerezsánt.
Igy szólt: „királyné lész, jersze a táborba!“
Annyi volt ez, mintha nem is szólott volna.
„Van énnekem, ugy szólt a lány, egy huszárom,
Abban találom fel királyom s országom,
Most is ott van nálunk a halászkunyhóba,
Neki viszek vizet e kicsiny korsóba.“
„Tehát most is ott van a halászkunyhóba.
Igy szól a szerezsán: ő jön a táborba!
Mert ha nem jön, meghal, levágja őt kardom.
Megemlegeti tom vitéz horvát karom!“
De ezt az uristen másképen akarta,
Mert a virgonc kis lány magát feltalálta.
Ugyanis a horvát igazgatván lovát,
Ép a vödörtartó fenyőfa alatt állt;

Ekkor a lány gyorsan a vödröt felrántá,
S igy a fenyőt gyors leesésre inditá . .
A kővel megterhelt fenyőfának vége
Rázuhant a horvát lenyirott fejére;
És e sulyos jószág ugy fejére esett,
Hogy bőgőnek nézte a csillagos eget.
Lova is érezvén a fenyőfa sulyát,
Futni kényszerité sohse szaladt lábát.
Vitte véres terhét, vitte ide s tova,
Mig valahogy belebotlott a táborba.
Ezalatt a lányka sietve hazament,
Kedves huszárjának elbeszéle mindent . . .
Mire a huszár a korsót elhajitá
S égő szomját a lány csókjaival ontá.

III.

A horvát táborba csak egyre dudálnak,
Vége hossza nincsen a szerb kóló-táncnak.
Düledeznek többen pikósan jobb- s balra,
De ugy egy sincs oda, mint a kedves vajda.
Mert biz szereti a borocskát szegényke,
Érzé e szokását sok drávai pince.
Türmetlen várják már az érkező huszárt,
S mit látnak helyette??? a vérző szerezsánt!
Megjött tehát végre, vagyis lova hozta,
S miután kalandját százszor elátkozta,

Hebegve mondá el, ami vele történt.
Hebegve bizony, mert elharapta nyelvét ....
S miután már mindent pontosan elmondott,
Vajdájához mintegy végezőleg igy szólt:
„Dejszen ne bántsd uram soha ott a huszárt,
Hol egy lány megkerget egy vitéz szerezsánt.“

Honvéd testvérek.

Mint az alkonyult nap
Elhaló sugára:
Véres egy halavány
Honvédnek orcája.

Mozdulatlan fekszik
A sik csatatéren.....
Altisztbotja piros,
Megfürdött vérében....

A hős haldoklónak
Egyetlen testvére
Nézi... miként folyik
Kis öcsének vére.

Segitene rajta;
De már mind hiába!
Majd megszakad szive
Éles fájdalmába!....

Felnéz a haldokló
S testvérét meglátva,
Töredezve igy szól
Hozzá utoljára:

„Mit bámészkodol itt?
Mért vagy olyan gyáva?
Nem látod, hogy rác van
Még abba a sáncba?“...

Honvéd sirja.

Falu végén egy dombtető,
Rajta nyugszik a temető....
Lágy fakereszt igen alant.
Alantabb az egyszerü hant.

Sok lány kijár a falubul,
S a kedves sirján leborul,
Csak egy barna szomoru lány
Nem térdel senki sirhantján.

Haloványan egyedül áll,
Mint a letört liliomszál,
Vagy mint magános sirhalom,
Melyet emelt a fájdalom.

„Letört virág! gyönyörü lány,
Látom, hogy a kebeled fáj.
Keress irt szüz fájdalmára,
Borulj kedvesed sirjára.“

Leborulnék, de nem lehet.
A sors neki sirt nem emelt.
Mert a honvéd, kit szerettem
Ott maradt az ütközetben.“

A huszár panasza.

Világos környékén
A felkelő huszárt,
Méltó fájdalmára
Bakának beosztják...

S midőn fixum fertig
Ott áll a glédában,
Káromkodva ekkép
Morog ő magában:

„Ej az arkangyalát!
Minő állat lettem!
Már ezt teremtucsse
Meg nem érdemeltem!

Kivetköztetének
Huszáros gunyámból,
Pokolba löktek a
Boldog mennyországból.

Bojtos csákó helyett
— Mi illett rám nagyon —
Lenyirott fejemen
Fehér sipka vagyon!

Fehér az angyalát!
Kék szinü a préme,
Hogy maradt vóna a
Pokol fenekébe!

Dolmányom és mentém
Vállamról lekapták,
S helyébe e hitvány
Kecskefarkot adták!

Istenem, istenem!
Mi lesz most belőlem
Hogy ha dolmányom is
Elvették már tőlem!

Ha szeretőm látna
Ebbe a gunyába,
Rá se ismerhetne
Régi mátkájára!

Sujtásos nadrágom
Is lehuzták rólam,
Melyben széles kedvvel
Annyit lovagoltam!

S rám adatták ezt az
Ördög-adta manót,
Nem emberre, hanem
Cinegére valót!

Hát ezüst csengésü
Sarkantyus csizmámnak
Kárpótolására
Ugyan mit adának?

Olyan csizmát adtak
Hogy lábam nem türi,
Miként kényes dámát,
Mindennap kell füzni!

Csörögő acél kard
S cifra tarsoly helyett
Egy átkozott szijra
Gyiklesőt tettenek!

Mely egy hitvány szijon
Ugy csügg lóg nyakamba,
Miként a zsidónak
Tiz parancsolatja.

S mind ez hagyján lenne!
Ha lovam megvóna,
S nyeritezve hozzám
Vigasztalva szólna.

De azt is elvették!
S hátam közepére
Bornyubőrt adtanak
Lovamnak helyébe!

És ezt a bornyubőrt
A ki megteremti!
Mintha én lennék ló,
Rajtam kell cipelni!

Ej az ark angyalát!
Minő állat lettem!
Már ezt teremtucscse
Meg nem érdemeltem!!!“

VAHOT SÁNDOR.

Garai „Kont“ cimü balladájára.

A költői varázs fölkelté Kontot . . . Amott megy
Ime Budára a hős bajnoki társaival.
A várban trónján ül Zsigmond — és körülötte
Zordonan és büszkén áll meg a hősi csapat,
Harmincegy nemes érc-szobor áll sulyteljesen ottan,
Hogy hajtnának ezek térdet a zsarnok előtt.

Kont késö utódai.

A sok tisztelgés, gyakor ünnep, szolgai csuszás,
Hivatalos bókok s tudja az ég! mi egyéb —
Ugy meggyöngíték a nemes fajt térdeiben, hogy
Vajmi szerencse, ha még lábain állani bir!

VAJDA JÁNOS.

A honárulókhoz.

A ki nem az, ne vegye magára.

I.

Mikor nyugosznak már békén, mikor
Az ezeréves sirok szentjei?
Mikor nem bántják örök álmait
Az unokák garázda vétkei?
Oh! az igaz magyar hazafinak
Nemcsak éltében kell lakolnia!

S nincs a haragos égnek mennyköve,
Mely megüsse az ily gyalázatot?
Mennykö, villám! — Hova is gondolék,
Hisz már az is megvásároltatott!
Vagy a nap és csillagok ura
A napot rájok sütni engedi?
Hát mit csináljon? Hisz maguknak ök
Napot aranyból tudnak önteni!

Vagy a gaz mellett nincs többé virág?
A tengerben többé gyöngy nem terem?
Végkép kiélte már magát a föld,
S arany nincs többé meddő méhiben?
Örök boruban állott meg a nap,
Hogy fény az árnyék mellé nem szökel,
S a földet örök éj árnyéktalan
Egy alaku boruja födi el?

Nem, nem! Ne higyjük, van még a mezőn
Tán a gyomnál is sokkal több virág;
Tengerfenéken sok szép gyöngy terem.
S az árnyék mellett több a napvilág.
Oh csak a földön emberek között
Gazok mellé dicsők nem termenek,
Mert isten számol a sors vétkivel,
De árulót ember büntetne meg!

Tél van fölöttünk meglehet, midőn
Vékony sugár mosolyg a hon egén;
De egy virága van a télnek is,
S ez egy virág az örökzöld remény.
Remény! . . . Oh most hallgatnom hagyjatok,
Mert könyet tán, de szót nem ejthetek . . .
Csak egyet kérek : hogy ha jő a nyár,
A mennykövek közt én is ott legyek!

II.

Ti siron élődő hyenák,
Ti koporsónak éhes férgei,
A szabadság futó vadjainak
Szivtelen üldöző vérebei . . .
Nem könyörgök már nektek ezután,
A kérelem nem fog tirajtatok . . .
Átokra hivom fel anyátokat
A hazát, kit ti — elárultatok! . .

Tudjátok hát, hogy e hon tetszhalott,
Mert a méreg nem jól kevertetett;
Nem halt ő meg s fel fog támadni még . . .
Sirjában jól felismert titeket.
Ti éhesen oda rohantatok
Utolsó ékeit elorzani . . .
De jaj nektek! a gyalázat kevés
Megtorlásul vér fog patakzani! . .

És bünhödéstek oly kicsiny leszen;
Csak ami kint és szenvedéseket
Egy élet elbir és ész kitalál
Csak ily itélet lesz fölöttetek . . .
Potomság! — Kebletek csak egy pokol,
S a sziv elkárhozott lélek leszen,
Mely saját véretek lángjainál
Égni fog és kinlódni szüntelen! . .

De bünhödéstek oly kicsiny leszen . . . .
Vagy mondjátok csak: mi volt bünötök?
Egy nyelv megrontott egy nagy nemzetet,
És a dij érte: percnyi örömök.
S a nemzet milliója szenvedett
Át nem csak egy — tiz emberéleten . . .
Egy cudarnak órányi kéjeért . . .
Hah! . . . bünhödéstek oly csekély leszen! . . .

De emberektől ne irtózzatok,
Mind tiszták itt a többi emberek,
S ki volna az, ki bünhödéstekért
Hóhértokká lenne — fekélyesek!
Nektek való ez, végezzétek el:
Elárulva majd egy a másikat
Kész lesz büntársát elhóhérlani . . . .
— S a végrehajtó lesz az — öntudat!

A rab halála.

Kopogtatnak ajtómon . . . lelkemre
Sejtelmek rózsás felhője száll;
Azt suttogja egy sötét lakója
Szenvedő lelkemnek: ‚a halál!'
Kedves vendég . . . de hadd imádkozzam,
Várj kevéssé, majd ajtót nyitok . . .
— Zsarnokok! — egy percnyi szabadságot,
Csak egy percnyit, a mig meghalok!

Mi a börtön sötét éjszakája?
Itten éltem át egy életet;
Ifju voltam, szellemem szikrája
Világitott nekem nap helyett.
De a mit nem vehetett el ember,
Elrablák azt az évek, napok.
— Zsarnokok! — egy percnyi szabadságot
Csak egy percnyit, a mig meghalok!

Szabadságért éltem én örökké,
— De ki éli kedvén életét?
Rabbá lettem s e kemény falak közt
Összezuztam lelkem erejét!
Testvéremmé nött már itten a lánc,
Nélküle tán menni se tudok;
De azért egy percnyi szabadságot,
Csak egy percnyit, a mig meghalok!

Börtönömnek legelső vendége
Jöjj be hozzám jószivü halál,
Megadod te, a mit emberek közt
A nagy lélek soha se talál.
Jöjj be hozzám zarándok csuhádban
Te közös igénytelen barát.
— Zsarnokok! — egy percnyi rabságot még,
Itt már az, ki szabadságot ád!

Adjon isten!

Adjon isten, a mi jó nincs,
Vegye el azt, a mi rosz!“
Verje meg, ki a hazának
Veszedelmet, kárt okoz!
Én édes atyámfiai,
Szólanék egy keveset,
S ha nem igaz szóm, az isten
Ugy verjen meg engemet.

Azt pedig ne is csudáljuk
A mostani napokban,
Hogyha az igaz magyarnak
Oly nagy mondhatnékja van!
Mert eddig a szegény magyar
Ha valami baj akadt,
Panaszkodhatott magának
Szólani sem volt szabad!

Hej mert nem csak karjainkon
Volt az átkozott bilincs,
Kötve volt nyelvünkön a szó,
A beszéd, e drága kincs!
Csak magával tépelődött,
A ki valamit tudott,
Betörött a feje, a ki
Igazat mondogatott.

Hej ha tudnák ugy, miként én
Még a régiebbeket,
Igazmondásért milyen sok
Jó magyar megszenvedett!
Majd ezt rendre elbeszéli
Az igaz istória,
Én ha most elmondanám, tán
Szivem is meghasadna.

Elég az hozzá, hogy jóra
Fordult sorsunk kereke,
Áldassék is, de ezerszer
A magyarok istene!
Kimondjuk most a dolognak
Igaziját, velejét;
S a kinek nem kell igazság
Mi törjük be majd fejét!

Nem volt eddig a szegénynek
Egyebe az ég alatt
Subájánál, mely véletlen
Nyakacsigáján maradt,
Lopott, rabolt s a szegényt is
Rabolták idegenek,
No de már ezt mindeniknek
Az isten bocsássa meg!

Jövendőben gyönyörüség
Lesz már a mi életünk
Kiszenvedtük büneinket,
Már többet nem szenvedünk!
Gazdag már most a szegény is,
Mert egyenlő és szabad;
A ki most is sopánkodik
Vigye el a muszka had!

Szép lesz, majd ha minden ember
A hazáért kardra kél,
S a magyarok istenére
Tanitja azt, ki nem fél.
Ha valaki szabadságát
Meg akarja sérteni,
A multakra emlékezik,
És meg fogja védeni.

Háborukat is viselhet,
De nem a más javáért,
Saját jó magyar hazája,
Szabadság és törvényért.
Majd a hadi sátrak alatt
Együtt áldomásozunk,
Mind szabadok, mind egyenlők,
S össze is csókolkozunk.

Akkor aztán rohanjon ránk
Az a szolga muszka nép,
Fogadom, hogy sirva szalad
Hazájába, a ki ép.
Akkor aztán majd vigadva
Hazafelé indulunk,
S azon a jó magyar földön,
Széles rendet aratunk.

Ha délfelé jár az idő
A kepébe beülünk,
Hogy mi hir van a hazában,
Az ujságba tekintünk,
S mig jószágaink legelnek,
Gyermekeink olvassák,
Minő nagy és hatalmas lett
A szegény Magyarország!

Nem hiába emlegettük,
Hogy megvirad valaha,
Most ugyan betölt csordultig
Kivánságunk pohara.
Igyuk ki most a hazáért
Ezt a teli poharat, —
Adjon isten a hazának
Sok jó hazafiakat!

Ki bánt?

Ki bántja a magyar hazát,
Ki a magyart? — Jaj neki!
Jaj ti néktek, ti hazánknak
Ujabb ellenségei!
Tudjátok meg, hogy magyart még
Egy ember sem bitorolt?
Büntetőnk nem földi ember,
A magunk istene volt!

Régen volt ez, körülbelül
Háromszáz esztendeje,
Mikor a magyart Mohácsnál
Elátkozta istene.
Elátkozta s megfogadta
Hogy mindaddig bünteti:
Mig saját javára meg nem
Tanul egyetérteni.

Régi dolog, hogy a magyar
Soha egyet nem értett,
Hej! sokat köszönhet ennek
A török, cseh és német.
Ezért adta istenünk a
Háromszázas láncokat,
S holmi szedett-vedett néppel
Veregette sorsunkat.

De azonban egyet gondol
Az uristen odafen:
„Tud-e már egyetérteni
Az én magyar nemzetem?“
S ugyanazon hóhérokkal *)
Verette le láncait,
Kikkel oly soká büntette
A magyarnép vétkeit.

Feláll most a szabad magyar
S lenézvén hóhérait,
Megmegrázogatja olykor
Zsibbadt izmos karjait.
És azt feleli kevélyen:
„Veletek nem harcolok!
Béres hajduim igen — de
Uraim nem voltatok!

A ki rabságomban engem
Bántani mert — gyáva volt:
Az elég szemem fényétől
Mint napsugártól a folt.
De meg lesz tanitva — ki most
Szabadon megtámadott,
A magyarok istenére,
A ki felszabaditott!“

*) P. o. Metternich.

Igy beszél a magyar ember,
Ki habár nem ölt, kiált,
Miként szájas ellensége,
De a harcra készen áll.
És azt kérdi: ki bánt, hazám?
Hány ellenség háborgat.
Van még egy pár csöpp magyar vér,
Élni fogsz, mig benne tart!

Körültünk vagy tiz ellenség.

Körültünk vagy tiz ellenség, . . .
Hát hiszen csak hadd legyen!
Megint te lész a legelső
A népek közt -- nemzetem!
Dicső leszesz és hatalmas
Ugy, mint ezer év előtt,
Mikor Árpád ős apánk tiz
Ellenséget megtörött.

Ne mondjátok, hogy elhagyott
Volna a mi istenünk;
Tudja ő már — ő ne tudná?! —
Hogy mi a természetünk!

Tudja, hogy oda se nézünk
Egy kutyának, minek is;
El se kezdjük, mig ellenség
Minden ujjunkon egy nincs.

Ránk küldé a mult tavaszszal
A bolondos rác hadat;
Akkor nem mertük bevenni,
Azokat a sáncokat.
Jó mulatóhelyünk volt az
A néhai Szenttamás,
Ha ott rögtön elromboljuk,
Akkor mi lett volna más?

Ekkor nem lett vón dicsőség,
Elszégyeltük vón magunk,
S a kis verésért utóbb nagy
Ajándékot is adunk.
S annyira megszánjuk őket,
Hogy ujra fölneveljük,
S hizlaljuk csak, hogy erősben
Fordulhasson ellenünk!..,.

Soha jobbkor! most javában
Zsivioztak, mulattak,
Ezrivel raktak ministert,
S választák vajdáikat.

S egyszer a mi Percelünk csak,
Mint a mennykő ott terem,
S megmutatja, hogy mi nálunk
Ezután nincs kegyelem!

A hüséges mócok is már
Kimulatták magukat;
Ne panaszolkodjanak, hogy
Zavartuk farsangjukat.
Ott is jókor ütött szélyel
A jó öreg Bem apánk,
Mert a mit ő osztogatott,
Az nem volt farsangi fánk!

A szászok is eljátszották
A hurrah komédiát,
Magyarosan megfizettük
A bemenetel diját.
De minek is tartanánk itt
A föld e szétszórjait,
Ezek lesznek majd utóbb jó
Udvari bolondjaink ....

Tavaszodik már valóban,
Jól dolgoznak a szelek;
Megindulnak a felhők, és
A vándorló legények

Majd ha melegebb lesz, egyet
Gondol ez a német is,
S egy szép reggel megindulnak
Windischgrätz a Jellacsics.

Ide jöttek kitelelni
A hazátlan jámborok;
Mit tehetünk róla, mindig
Voltak s lesznek koldusok! . . . ,
Hanem már nekünk elég volt,
Adjon már most más nekik,
— A magyar vendégelést csak
Tudom megemlegetik.

Azért is csak hadd legyen tiz
Ellenségünk, hadd legyen!
Büszke vagy most, de dicső lészsz
És hatalmas nemzetem!
Téged csodának teremte,
S ostorának istened:
A kinek mértéke megtelt,
Azt forditja ellened.

Istentől elrugaszkodott
Gézengúz nép, mit akarsz?
Hogy mi eddig le nem győztünk
Tudod-e, hogy mért van az?

Isten akarja, hogy ha majd
Mienk lesz a győzelem,
Ne legyen már sziveinkben
Számotokra kegyelem! . . . .

Franciaországnak.

Oh napnyugot hazája! mily hamar
Keresztül élted a fényes delet!
Mely előbb imádód volt, a föld
Most kinevet és szánja estedet.
Elvész a hir és dicsőség, a mit
A szabadságnál jobban szeretél;
Meggyülölt a szabadság istene,
S halállal büntet e rut vétkedért . . .

Nézz mi ránk, kiket te nem ismerél,
Mert nagyravágyó és kevély valál,
Hisz sasod a völgy ibolyáinak
Bokraihoz csak ragadozni száll.
Nézz ránk, kik küzdünk egyedül csak a
Szabadságért, s piruljon el hired.
. . . Meghalhatunk, de halálunk dicső
S nem gyalázatos lesz mint a tied!

Oh nagyszerüen nevetségesek,
Oh szent szabadság arszlán-hősei!
A kiknél csak divatnak mondhatók
Az emberiség szent küzdelmei.
Csak gunyoljátok hát magatokat,
— Hisz külszin az, mi nektek élvet ad —
De ne mondjátok a világnak azt,
Hogy honotok most is köztársaság!

Te hatalom, hir és dicsőség után
Sohajtozol örökön s nem tudod,
Hogy a szabadság legtöbb hatalom,
S legszebb dicsőség . . . s ez ölő bajod . . .
Szabad lész majd, de büntetésedül
Épen dicsőség nélkül lész szabad,
Egy ösmeretlen nép ajándokul
Adandja vissza szabadságodat!

Oh nemzetem, magyar nép! küzdj, remélj!
Szemem könyez, midőn rád gondolok.
Látom jövődet, hidd el — oly nagy az,
Hogy bámulásától nem szólhatok.
Oh franciák országa, te neked
Volt szánva e jövő . . . sirasd, sirasd . .
— Ha szenvedél, felejtsd el nemzetem —
Mert istened tenéked szánta azt!

A vörös sipkás.

A régiekből ide hozzám,
Kik éve együtt harcolunk:
Miért alunnók át az éjt,
Ha nem virul több hajnalunk?
Ma még igyunk . . . jó bort ide,
Éltessük a magyar hazát!
Hadd mondja holnap a világ:
Voltak; hős volt mindegyike!

Jer zászlóaljunk bokrétája,
Jer közelebb szép hadleány.
Mindössze nem sokan vagyunk,
Hadd járja csók a bor után.
Pár óra még s e hült ajak
Hazám földjét csókolja meg,
— Kiáltsatok majd többiek
Helyettünk: Éljen a haza!

Mit ér az, a mit eddig éltem?
Mi hozzá e pár pillanat?
Halhatnék csak még egyszer igy,
Elhagynám mennyországomat!
Élet, kibékülök veled,
Kibékülök halálomért,
Áldlak hazám e szavadért:
Volt! nagyobb hőst nem szülhetek!

Virad, föl, föl! Mi haszna várnók,
A fejlődő nap sugarát;
A csatatér hozandja meg
Hazánk éjének hajnalát!
És napja lesz vérünk tava,
Sugári összes sebeink,
Hadd mondják el testvéreink:
Ők voltak és él a haza!

VÁRFOKI.

Ne higyj magyar!

Őszhó 3-án 1848.

Ne higyj magyar! csalóka szép reménynek,
Mely kába tétlenségbe fogva tart,
Ne higyj a tündefényü eredménynek,
Lidérctüz az: közelg az örvénypart.
Elszánva légy a nagyszerü tusára;
Tett az, mi most védhet, menthet hazát.
Multadban a jövő győzhetlen vára:
Saját erőd a leghivebb barát.
S ki mást beszél, mindazt nézd ellenednek,
Ne higyj, csupán saját jó fegyverednek!

Ne higyj magyar az eskü szép szavának,
Oh mert csalattatásod hallatlan!
Orozva ki vészt készit e hazának,
Csak ugy igér, ha megszorulva van.
És mintha részegült fővel dadogná:
Igéret, — eskü, — puszta, csába hang;
És mintha gyáva gyermekhad csacsogná:
Játékszerül használja a bitang.
Dőrék, kik cifra szóra lelkesednek,
Ne higyj, csupán saját jó fegyverednek!

Ne higyj magyar, midőn a becsülettel
Kinál meg ellenséged zálogul;
Arcán irigység sárgasága fészkel,
Lelkére árulási éj borul.
Csak jelre vár a cinkosok merénye,
S pehel gyanánt repül a becsület.
Csak alkalomra les bakói fénye,
S pehel gyanánt funá el életed.
Azért legelső pontja őshitednek,
Ne higyj, csupán saját jó fegyverednek!

Ne higyj, ne higyj az átkozott kigyónak,
Ezernyi cselszövénynyel fon körül,
Az ördögöt választja meg birónak
Közötted s közte s veszteden örül.
Száz karral szór a .....-ármány
Hazádra s rád pallost és lángokat,
Üldözve mérgez, mint mirigyes járvány,
S frigytársakul hí gyilkos latrokat.
S bár ajakán szent imaszók rebegnek,
Ne higyj, csupán saját jó fegyverednek!

Ne higyj, ne bizzál idegen segélyben,
Számodra üdv csak kebledben terem.
Nincs menedék, csak bátorság — s erélyben!
Külbiztatás álnok farkasverem.
Nézd a magyarnak ozmánnali harcát,
Ott van Velence, Német- s Frankhona,

Igéret és mosoly kendőzi arcát,
És végre mégis mind mind megcsala.
Azért, ha hive vagy ős nemzetednek,
Ne higyj, csupán saját jó fegyverednek!

S ne higyj, ne higyj egy-egy kis győzelemnek,
Hollót vet ezzel a gaz pártütő.
Minden nyomon uj ellenid teremnek,
S fő ellened, ha késel, az idő.
Gyorsan tipord fejét a lázadásnak,
S ha győzesz, állj talpon minduntalan.
Milano is kezdetben a vivásnak
Dicső mezője volt, s most — veszve van.
S ne higyj, ha békülést sug, tenszivednek,
Ne higyj, csupán boszuló fegyverednek!

Vecsey Sándor.

Levél testvéremnek.

Ki vagy a magyarnép harcos táborában,
A magasra nyuló Kárpátok aljában,
Édes jó testvérem,
A tábori élet vig s bus napjaiban,
Eszedbe jutok-e, emlékszel-e rólam?
Rólad én emlékszem . . .

Még most is érezem kezed szoritását
A bucsupillanat reszketö hatását,
És fáj az érzelem . . .
Ki mindig mellettem, ki csak velem voltál,
A ki mindenem vagy, mostan elszakadtál,
S tán örökre tölem! —

Megszólalt az anya, szeretett közanyánk,
Gyilkosai ellen hogy sikra szállanánk,
Fiaihoz szólott;
S fiai az édes, szeretett anyának
Fölkeltek és mentek, nem gondolkozának,
Mind, mind sikra szállott.

S mentve lőn az anya — de csak egy időre,
Mert megint más fogott gyilkot hű szivére,
Atya az anyára;
Ámde az anyának háza ajtajánál
A szeretett gyermek éjjel nappal őrt áll,
Készen a csatára . . .

Ott vagy te is, édes, kedves, jó testvérem,
Utosó csepp vérig az anyáért készen,
Őrt állsz te is ottan;
Virrasztod a roncsolt betegnek álmait,
S vigyázod a szivnek szent dobbanásait
Kétes óráiban.

Vigyázz testvér, vigyázz! állj őrt anyánk felett,
A kit az áruló vérpadra fektetett,
De bárdja nem talált;
És él még az anya, terhelt bár sebekkel,
Önálló és erős szabad gyermekekkel —
— Vigyázz! az őr kiált.

És ha tán bérszolgák, lelketlen zsoldosok,
Szentségtelen kezén el kellend hullnotok:
Végszód legyen: v á l t s f e l!
És felvált a testvér; igy tőnek apáink,
És igy teszünk mi most, s tesznek unokáink,
— S hazánk nem veszhet el!

VÖRÖSMARTY MIHÁLY.

Forget not the field.

(Szabad fordítás Moore Tamás után.)

El ne feledd a mezőt, a hol ők elhulltanak, a hűk,
És a legvégsők a haza jobbjaiból.
Mind oda vesztenek, és oda van nagy fényü reményünk,
Melyet tápláltunk: sirba merüle velök.
Vajha ama szíveket a haláltól visszavehetnők
Teljes erőben ugy, mint dobogának előbb,
Még egyszer vérharcaidat megvíni, szabadság!
A magas istennek színe, világa előtt.
Vajha e lánc egy pillanatig meg tudna szakadni,
Melyet a zsarnokság vas keze fűze reánk.
Oh sem az ég, sem a föld nem képes tenni, hogy azt a
Zsarnok még egyszer visszacsatolja reánk.
De meg van. S ámbár győzőnk neve büszke nyomokban
A történetirás lapjain égve ragyog,
Átok ül a szabadok sziveit gázolta dicsőség
Hadjárása fölött, átok örökre s boszu.
Sokkal drágább a sir, a börtön, melybe világot,
Eltapodottan bár, önt el a honfi neve,
Mint minden diadaljeleik, kik hirre jutottak
Ősi szabadságunk gyászteli romja felett.

Jóslat.

Ki mondja meg, mit ád az ég?
Harag, káromlás volt elég;
Gyülöltünk mint kuruc tatár,
Bánkodtunk mint a puszta vár;
Ügyünk azért,
Sikert nem ért,
Pedig neked virulnod kell, oh hon,
Lelkünk kihalna hervadásodon.

Hát félre bú és gyülölet!
Vagy bár gyülöljünk szellemet,
Azt, mely közöttünk lakozott,
És egygyé lenni nem hagyott.
E gyülölet
A szeretet,
Mert még neked virulnod kell, oh hon,
Tul és innen sok késő századon.

A gyülöletnél jobb a tett,
Kezdjünk egy ujabb életet.
Legyen minden magyar utód
Különb ember, mint apja volt.
Ily áldozat
Mindig szabad.
Mert még neked virulnod kell, oh hon,
Vagy szégyen rögzik minden fiadon.

Mi tilt jobbakká válnotok?
Ha eddig pazaroltatok,
S idő, ész, pénz elszóratott
Megvenni a gyalázatot:
Elég az ok
Javulnotok.
Mert még neked virulnod kell, oh hon,
Bár büneink felhőznek arcodon.

A verseny nyilt, a nemzet él,
Ha egy jobb tagja sem henyél,
Jut ember és kéz, munka, vér;
Mi volna az, mit el nem ér?
S legyen dicsőbb,
Ki tettre főbb.
Mert még neked virulnod kell, oh hon,
Ragyogva hirben, büszkén, szabadon.

Itt még e föld, mely sirjaiból
Az elhunyt ősök lelke szól.
Munkát reá s szabad kezet:
Dicső kert lesz a sir felett.
Zöldelni fog
Bérc és homok.
Mert még neked virulnod kell, oh hon,
Miért volnál az éggel oly rokon?

Mit a művészet, tudomány
Csodásat, üdvöst hagy nyomán,
Adjuk meg e hazának azt
A hervadatlan szép tavaszt.
Mult és jövő
Igy egybe nő.
Mert még neked virulnod kell, oh hon,
Fölül időn és minden sorsokon.

Vagy nincs erőnk? Az nem lehet:
Ártunk egymásnak eleget.
Lesz költő, szónok és vezér,
És tudomány, mely eget ér:
De tisztelet
A gúny helyett!
Mert még neked virulnod kell, oh hon,
A szellemek kincsével gazdagon.

Fut, fárad a sok idegen,
Miért? hogy tápja meglegyen,
S mi tőlök várjuk a csodát
Fölékesitni e hazát?
E jog nekünk
Szent örökünk.
És még neked virulnod kell, oh hon,
Vérünknek lángja ég oltárodon.

Kié e hon, ha nem miénk?
Ha érte mindent megtevénk,
Ha tiszta kézzel áldozánk,
S lettünk: mi eddig nem valánk!
Nincs hatalom,
Mely visszanyom.
És még neked virulnod kell, oh hon,
Mert isten, ember virraszt pártodon.

Szabad sajtó.

Kelj fel rab-ágyad kópárnáiról
Beteg megzsibbant gondolat,
Kiálts fel érzés! mely nyögöl
Elfojtott, vérző sziv alatt.

Oh jöjjetek ki, láncravert rabok,
Lássátok a boldog dicső napot,
S a honra, mely soká türt veletek,
Derüt, vigaszt s áldást hozzatok!

Emlékkönyvbe.

Setét eszmék boritják eszemet,
Szivemben istenkáromlás lakik,
Kivánságom : veszszen ki a világ
S e földi nép a legvégső fajig.
Mi a világ nekem, ha nincs hazám?
Elkárhozott lélekkel hasztalan
Kiáltozom be a nagy végtelent:
Miért én éltem, az már dulva van.
Ily férfitől, nemes hölgy, mit kivánsz
Emléklapodra ? Inkább adj nekem
Hitet, sejtelmet, egy reménysugárt,
Hogy el nem vész, hogy él még nemzetem.
Koldulni járnék ily remény- s hitért,
Megvenném azt velőm- és véremen.
Imádkozzál — te meghallgattatol —
Az tán segithet ily vert emberen.

Előszó.

Midőn ezt irtam, tiszta volt az ég.
Zöld ág viritott a föld ormain.
Munkában élt az ember mint a hangya:
Küzdött a kéz, a szellem müködött,
Lángolt a gondos ész, a sziv remélt,

S a béke izzadt homlokát törölvén
Meghozni készült a legszebb jutalmat,
Az emberüdvöt, melyért fáradott.
Ünnepre fordult a természet, a mi
Szép és jeles volt benne megjelent.

Öröm- s reménytől reszketett a lég,
Megszülni vágyván a szent szózatot,
Mely által a világot mint egy uj,
Dicsőbb teremtés hangján üdvözölje;
Hallottuk a szót. Mélység és magasság
Viszhangozák azt. S a nagy egyetem
Megszünt forogni egy pillanatig.
Mély csend lőn, mint szokott a vész előtt.
A vész kitört. Vérfagylaló keze
Emberfejekkel labdázott az égre,
Ember szivekben dultak lábai.
Lélekzetétől meghervadt az élet,
A szellemek világa kialudt,
S az elsötétült égnek arcain
Vad fénynyel a villámok rajzolák le
Az ellenséges istenek haragját.
És folyton folyvást orditott a vész,
Mint egy veszetté bőszült szörnyeteg.
A merre járt, irtóztató nyomában
Szétszaggatott népeknek átkai
Sohajtanak fel csonthalmok közől,
És a nyomor gyámoltalan fejét

Elhamvadt városokra fekteti.
Most tél van és csend és hó és halál.
A föld megőszült;
Nem hajszálankint, mint a boldog ember,
Egyszerre őszült az meg, mint az isten,
Ki megteremtvén a világot, embert,
A félig istent, félig állatot,
Elborzadott a zordon mű felett
És bánatában ősz lett és öreg.

Majd eljön a hajfodrász, a tavasz,
S az agg föld tán vendéghajat veszen,
Virágok bársonyába öltözik.
Üveg szemén a fagy fölengedend,
S illattal elkendőzött arcain
Jó kedvet és ifjuságot hazud.
Kérdjétek akkor azt a vén kacért,
Hova tevé boldogtalan fiait?

ZALÁR.

Hadi-lant.

Éjjeli elöörsön.

Mikor, mikor imádják már a népek
A szent szabadság édes istenét?
Mikor csókolják testvérek gyanánt, nem
Judás lélekkel egymást — szerteszét?

Meddig kell még gyilkolni a szabadság
Nevében mint öldöklő tigrisek?
Oh emberség ragyogtasd már fölöttünk
Napod, szörnyük e vadon éjjelek!

A lélek szellemednek része, isten!
Te mindent látsz, s őt vaknak engeded;
Egy intés tőled és megismered, s a
Világ szabad lesz, mint teremtetett.

De mostan öljünk, hogy mint a korányból,
Vérből keljen ki szebb kor nappala;
S bár fájjon a sziv, szentebb a szabadság,
Hogysem ne kelljen érte fájnia.

Az éj sötét; én fényes fegyveremmel
Őrt állok itt az ellenhez közel,
Ki észre sem veszi .... a szelleméjben
A legdrágább szó ekkép hangzik el.

‚Állj meg, ki vagy?' „Barát!" ‚Jó ugy mehetsz, de
Ha ellen volnál halnod kellene!
Ki a szabadságnak ellensége, annak
Minden magyar halálos ellene.'

De im kivirradt .... fölváltnak .... Viradj föl
Te is vakságnak átkos éjjele!
S mint engem más őr, a vakságot is más
Szelidebb mentő váltsa föl vele!

A lengyel és a honvéd.

Bátor gyerekek voltak ők mindnyájan,
Vérökből már ivott a Visztula ....,
S keblökben hordván Osztrolenka kinját ....
Nem jött kezökből kegyelem soha.

Meg is becsülték őket a vezérek
Oda állitván, — hol a hir terem,
A hol legforróbb a harcnak dagálya,
S legdrágább a vér és a győzelem.

És megfeleltek emberül nevöknek . . . . .
Büszkék is voltak rá, hogy lengyelek,
S önérzetökben elmondák gyakorta:
— Honvédek, ily vitézek legyetek!

. . . . Vácot viják a magyarok haraggal . . .
Az erős hidfőt ostromolni kell.
S elkapva zászlajukat vak Földváry.
— Fel, lengyel, — igy szól — a hidfőre fel!

Előre száguld a vezér, s az ellen
Makacs sorához már közelre van . . . .
De a lengyel had nem mozdul . . . . s morogja:
— Ott mind elhullunk, mind, mind — hasztalan!

És száguld a vezér, s vissza sem néz . . .
A kikbe bizott — bajnok hadfiak . . .
Jó hogy kilőtték a lovat alóla,
Különben még mélyebbre behalad.

De visszatérve bosszus haragában
Földhöz csapá a zászlót mérgesen . . .
— Jobb katonákat kell — mondá — keresnem,
Fel a hidfőre, honvédek, velem!

És mentek ők . . . a harmadik zászlóalj
Fekete képpel, mint a förgeteg . . . .
A vezér ménét ujra ellövék, sok
Honvéd elhullt, de végre győztenek.

Bátor volt a lengyelhad ezután is,
És büszkék voltak rá, hogy lengyelek,
De többé nem hallotta senki tölök:
— Honvédek, ily vitézek legyetek!

S. Gyulához.

1849.

. . . . Hol vagy? Kiáltom im neved ezerszer,
De vissza nem felel, se bérc, se tér . . . .
Tán itt már a sziklák is megrepedtek
S csak haldokló jajt hord a téli szél?

Ott messze, messze, hol már nem hon a föld,
Egy uj Rodostó, Balkán völgye van.
Sok ismerösöm vándorolt e völgybe . . .
Szives völgy oh légy üdvöz általam!

A lélek gyakran elszáll e vidékre,
Keresni téged s lantod szép dalát.
De nem találok . . . a kiket találok
Mind harcba vágyó ifju katonák.

Hol vagy? — Hiába hasztalan kereslek,
Avagy te sem találsz magadra már?
Eloltá tán lelked fényét magával
A kialudt végső reménysugár . . .?

Kerestük őseinknek temetőjét.

Kerestük őseinknek temetőjét,
Szent hamvokat vágyván imádani;
De a feledés éjjelébe tüntek
A nagy, dicső, hős lelkek sirjai,
Nem emlékkő, egy korhadott fa, egy hant
Sem mondja, hogy ez s ez itt nyugoszik . . .
Még a regének is kiment eszéből,
Már nem tudom, szól, későn kérdezik.

De a dalnok hatalmas lantbeszéden
Elénekelte tetteik sorát,
S minden hangjába egy sugár szövődött, —
Igy láthatók az ősök csillagát.
Fényesb, ragyogóbb csillagot ki látott?
Napnak gondoltuk éjnek idején;
De hisz a csillag is tündökletes nap
Sugárival birt hajdanunk egén.

A hősök — és nagyoknak temetőjét
Ki háborgatja annyi év után?
Mi síri zugás reszket át a légen?
Megnépesültek a sírok talán? . . .
Megy az enyészet szelleme kevélyen,
S busan száll a dicsőség angyala . . .
Jelen van még e temetési pompán
Egy gyászos özvegyanya — a haza.

És a dalnok hatalmas lantbeszéden
Énekli-é hát tetteik sorát?
A dalnok érez, sir, s epedve hallgat . . .
S hallgatva zengi legforróbb dalát.
Siralommá olvad kezében a lant,
De végig nem megy siró énekén;
Hisz a hazának szeme könyben úszik,
S még sem gyógyul a fájó seb szivén.

De eljő a jövő, — és véle annyi
Szűz érzés közt a mult kegyelete,
S majd, mint mi, kérdezik, hogy ennek s ennek
Hol hamvadozik drága teteme? . . . .
A dalnok hallgat most . . . . s titokban andalg
Hiven jegyezteti a sirokat . . . .
Hogy a hiv kereső föllelje őket,
S megimádhassa szent poraikat.

Bozzay Pál.

Kelet könyvei.

I.

Legyünk ébredők a hajnallal, munkálkodók a nappal és eszmélkedők az éjszakával.

Mert az idők közelegnek.

Üdv annak, a ki ébred, munkálkodik és eszmél a hazaért!!

Látám a napot Keleten sugáraiban tündöklőt, mint az ifju erő, és Nyugaton sugáraiban lankadottat.

Látám az orkánt a Meotis habjainál támadottat elenyészni az adriai partokon.

Csillagokat láttam lehullani s eszembe jutottál nemzetem.

Volt pedig neked valaha egy sivatag hazád, de fiaidnak keble nem vala sivatag, s megtermékenyité országodat a népek legszebb jóságaival.

Voltak neked fiaid erősek, mint a támadó nap, leányaid kedvesek, mint a hajnal, s öregeid, mint a nyugalomra hivó alkonyat.

És ezek fölkerekedének és menének vándorolni, követvén a napnak futását Keletről Nyugotra.

És voltak éveik derűsek mint a nyári hajnal, ragyogók mint a déli napsugár, és véresek mint az alkonyat.

És eljövének a nyomornak esztendei, a sötétségnek és balitéletnek és szolgaságnak esztendei — és látánk könyeket és vért.

És midőn leforgának az évek ezrei, visszatekintének a késő unokák a multba és látának ott egy ezred éves szenvedést.

Egy ezredéves szenvedés azonban az örökké valóságnak egy éje, melyre bekövetkezendő leszen a hajnal.

Legyetek bizalommal és meglátandjátok e hajnalt.

Hunyjátok be szemeteket s tekintsetek magatokba. Ha lelketekben nem látjátok támadni az erő napját, akkor essetek kétségbe.

Mert azt soha többé nem lesztek meglátandók e világon.

II.

Nektek senki sem ellenségtek. Ti vagytok magatoknak ellenségei.

Megkövezitek igaz prófétáitokat és hallgattok azokra, kik hamis próféták.

Megveritek azt, a ki a ti nyelveteken beszél, magatokhoz hasonlónak gondolván, és tisztelitek az idegent, vélvén azt magatoknál föntebb való lénynek.

Midőn eljött hozzátok az Igaz, ti nem ismerétek őt meg, mert nem vala fekete ruhája és fehér inge.

Ti elfordulátok tőle és mondátok: Ez nem a mi prófétánk, mert nincs neki fekete ruhája és fehér inge.

Ki tanitott titeket mindezekre? Ki mondá meg nektek, hogy az Erény és Igazság minő ruhában járnak?

Az Erénynek és Igazságnak nincs palástja, melyet amaz gyengeségeinek, ez hiányainak elfedésére szükségelne. Van palástja a ti királyaitoknak, a ti biráitoknak és minden földi isteneiteknek.

Midőn a ti hamis prófétáitok előttetek az Erényt festik, hunyjátok be szemeiteket; s midőn az Igazságról beszélnek; zárjátok be füleiteket. Nyissátok fel azokat akkor, midőn az Erényt és Igazságot cselekszik.

Vannak, a kik igy szólnak hozzátok: Ti sok munkával megrakott emberek vagytok, elég, ha viszitek munkátokat, azért ne gondoljatok egyébre; lesznek mások, kik érttetek gondoskodnak.

Ne higyjetek az ilyeneknek, mert ti már nem vagytok gyermekek, hogy más gondoskodjék érttetek.

A kik azt mondják: Te földmivelő vagy, szánts, vess és arass; te csizmadia vagy, menj a kaptafához, te fegyvermüves vagy, élesits acélt, menjetek dolgotokra s ne gondolkozzatok egyébről.

Ne higyjetek az ilyeneknek, mert ti nemcsak földmivesek, csizmadiák és fegyvermüvesek vagytok, hanem emberek és polgárok.

Vannak ismét, a kik mondják: Türj és szenvedj és üdvözölsz a más világon.

Ne hallgassatok az ilyenekre, mert ők olyat igérnek, a mit nincsen hatalmokban megadni.

Járjatok az Igazság és Erény utjain, emeljetek oltárt a Jogosságnak és Szabadságnak és üdvözülendetek még e világon!

III.

Van-e még valami, a mit magatokon kivül szeretni tudnátok?

A ti szivetek tele van magatokkal, azért ti magatok sehol sem vagytok.

A kinek neve Pál, annak istene is Pál, a kinek neve Péter, annak istene is Péter. Önzők vagytok.

Pénzt kértek a megbukottól, életet a haldoklótól, szerencsét a sorsnak áldozatjától. Ne kérjetek, hanem adjatok.

Minek hagyjátok annyira eltörpülni szivetekben a szeretetet, hogy azt csak egyedül önmagatokra vesztegetitek? Mert valamint azon láng, melynek kevés tápláló anyaga van, nem fog fellobogni, ugy a szeretet is, melynek tárgyául mindenki önmagát tolja fel, nem fog hasonlitani ama lobogó lángjához a szeretetnek, mely világot is ad. Az egymás iránt való szeretet azon láng, melytől mind, a kinek benne része van, megmelegedhetik.

Midőn csak magatokat szeretitek, olyanok vagytok mint a pusztában lakó ember, senki sem szánakozik,

senki sem segit rajtatok. Vegyetek a ti szeretetekbe milliókat és megnépesül a ti házatok.

És midőn elkülditek a ti szereteteket fölkeresni a milliókat, a föltalált millióknak szeretete fog kölcsönképen hozzátok szállani.

Legyen a ti akaratotok mindeneknek akarata és mindeneknek akarata leszen a ti jóllétetek.

Eljutvátok addig, hogy mindnyájatoknak érdeke egy érdek legyen, megtaláltátok jövendő boldogságtoknak kulcsát.

Szeressétek a ti hazátok fiait és a századok óta hallgató néma emlékek meg fognak szólamlani hazátok földén titeket megáldandók. Szeressétek a ti hazátokat és eddig nem ismert áldás fog eláradni a ti síkjaitokon. Vessetek el szeretetet az őszszel és aratni fogtok jólétet a nyárban.

Szeressétek, — szeressétek! — — —

A hazaszeretet jótékony mint a meleg napsugár s áldással sikeritendi munkáitokat.

A hazájokat szerető népek halhatatlanok. Élni fognak azok, midőn már nem léteznek is, és példáikon utókorok lelkesülnek. Az ő emlékezetük egy nemes sugárt bocsát a késő maradékok lelkébe.

És ti népek, a kik hazátokat nem szeretitek, számüzöttek leendetek a kegyeletes emlékezetből. El fogtok feledtetni és a mi emléktekül fenmarad, az egy vegyitéke a megvetésnek, az undorral lészen az emberek szivében.

Az irás mondja: Tiszteljétek a ti apátokat és anyátokat, hogy hosszu éltetek legyen e földön. Alkalmazzátok ezt a hazára. Szeretvétek és tisztelvétek azt, hosszu életetek lészen e földön.

Mert a ti apátok a haza és a ti anyátok a haza.

Megmutatom nektek a haza oltárát; puszta mint a sivatag. Ott láthatjátok a haza nemtőjét élesztve lángot, a hazáért megtört szíveknek lángját, hullatva könyeket, a hazáért megtört szíveknek vérét.

Fölötte állanak vastag homályban tiz századnak törpe és kinövésekkel eltorzított alakjai. Ti ezeket nem ismerétek soha. Olvastatok róluk ferdén irt sorokat. Láttátok képeiket álszinekkel kifestve, de nem hallátok szavukat.

Nem rég időben mult, midőn az első zarándokok jövének hozzá.

Leborulának és mondának: Szentelj fel bajnokaidnak és mi küzdeni fogunk éretted a halálig.

És a Nemtő felele: Nem tudjátok, mit cselekesztek. Üldöztetni fogtok és nem lészen nyugalmatok.

És ők mondának: nem kivánunk addig nyugodalmat, míg a haza sorsa jobbra nem fordul.

Szerencsétlenek lesztek.

Az erény és dicsőség balsorsban tündöklik, mint az égnek csillaga az éjnek sötétében.

Gyanusitás mérgével hintve eendítek falatjaitokat.

Érdemetek nem lészen elismerve.

A dicsőség és emberiség utjainak ismeretéhez a törpe csak századok hosszu során juthat. Az emberiség az erényt csak a mese távolságában hiszi.

És a nemtő megáldá őket és mondá: Hiveim vagytok. Menjetek és az ige, mely ajkatoknak lészen gyermeke, váljék testté kelettől nyugotig! Igy legyen!

IV.

Midőn valaki idegen azt kérdi tőletek, hogy miféle állapotban éltek? ne azt feleljétek: Én ilyen állapotban élek, amaz olyan állapotban él. Hanem azt feleljétek: mi mindnyájan szabadságban élünk. És ekkor meg fognak titeket ismerni és kalapot fognak nektek emelni.

Mert a ti élteteknek a szabadság olyan, mint a halnak a víz, a madárnak a levegő, a vadnak a rengeteg.

Legyetek készebb inkább halni véle, mint élni nélküle.

Midőn mindenteket feláldozátok értte és a szabadságot megnyerétek, nem vesztétek semmit, hanem nyertetek mindent.

A szabadság ára nagy, nektek nincs annyi javatok, hogy képesek volnátok azt megvenni. Legyetek azonban képesek vele élni.

Midőn harcoltok mondjátok: mi a szabadságért harcolunk, és meg lesznek áldva a ti fegyvereitek.

Midőn imádkoztok mondjátok: mi a szabadságért imádkozunk, és meg lesznek hallva a ti szavaitok.

Vannak sokan, a kik a nyugodalomért, pénzért és kitüntetésekért eladják a maguk szabadságát.

Pedig a szabadság a népek nyugodalma, gazdagsága és kitüntetése.

A szabadság végtelen, minél több részekre van osztva, minél többen birják azt, annál hatalmasabb és minél hatalmasabb annál jótékonyabb, mert ő a maga hatalmával soha vissza nem él.

Szolgáljátok a szabadságot, hogy urai lehessetek önmagatoknak.

V.

Vagyok keletnek zarándoka.

Kezemben fegyvert, ajkamon igét hordok.

Halljátok szavamat. Keljetek fel, keljetek fel!

Van pedig nálatok hosszu és néma éj. Elnyugodván az élet, a csend határtalan lőn. Végtelen nagysága azon térnek, mit addig az éber léleknek munkálkodó ereje megnépesített, most egy dagályos alaktalan ür. Nincs semmi zaj. Csak a szivdobogás hallatszik, mely a felforralt vért kergeti az erekben. Az elszenderült élet magának uj világot nyit, tarkát és kedvest mint a zivatarkergető szivárvány.

Álmodjatok még egy keveset, mert a ti álmotok kedves. A ti álmotok megvesztegetője a ti ébredésteknek és teljesitője reményeiteknek. A ti kivánságtok ott vagyon, a hol a ti álmaitok vannak, és a ti álmaitok titeket oda vezetnek, a hova a ti vágyaitok kivánkoznak.

Végetlen sivatagoknak közepette fekszik ama boldog föld, hol a ti vágyaitok lakoznak. Virányos helyein pálma és rizs terem. Felhőtlen napjai és meleg csillagos éjszakái vannak. Gyönyörökre szólit fel a nap kelte és nem munkára, és az éj csak e gyönyöröknek folytatása.

Határait egy nagy tenger övedzi körül; ezen tenger a nyugalom tengere.

Ott a természet maga munkálkodik az emberkéz helyett.

Mi boldog föld!

Elfekvétek pedig a pálmák árnyékában, még gondolatotok sincs, a mi nyugalmatokat felzavarja, s bezárt szemhéjaitokon lanyha szellő boronál.

Hitben együgyüek bámuljátok a cedrust, hogy az magasabb, mint ti vagytok.

Csudáljátok a napot, hogy az korábban kelt fel, mint ti fölébredtetek.

És végre elhiszitek, hogy ti a napnak fiai vagytok, hogy minden érttetek van, ti pedig azért vagytok, hogy legyetek.

Boldog emberek!

Ott a gondolatoknak nincs viszálya, az eszmék csak kifejletlen embriói a tökéletlen léleknek. Gyengék és gyermekiesek arra, hogy a szivet lángra lobbantsák s megmozditsák a férfikart.

Ott nincsenek meg a rajongó léleknek ama bálványai, melyekért áldozni kell életet és vért.

Ott a borostyánért csak a szamarak fáradoznak, szolgálván az nekik eledelül.

Boldog szamarak! — mert ők elérhetik azt könnyen miért itt sokan hiába izzadnak.

A varázs megszünt, legyen a ti álmotoknak vége. Ébredjetek fel!

Láttátok-e már a nap keltét? — Akkor válik el az ég a földtől, mit egész éjen át ölelve tartott. A bucsucsókra az ifju szűz ég, arca kigyulad, a föld pedig harmatot sir.

Oh szép valami az a támadat! A teremtésnek műveit közelíti meg a természet, midőn a halál álmából életre szólit egy félvilágot.

Támadjatok fel ti is a ti lelkeitekben.

A ti égő napotok, a szabadság a láthatáron alul van. Segitsétek elüzni az éjt, hogy feljöhessen az nektek világával és melegével szolgálandó.

Midőn köröttetek minden mozog, mozogjatok ti is.

Ne legyetek hasonlók a tenger fenékhez, mely a zivatarban is nyugalmas.

Fölébredvén pedig emlékezzetek meg azon szörnyről, ki egykor éhen és szomjan jött hozzátok. Ti véreteknek egyik erét adátok neki táplálékul. Meghizván pedig a ti véretekből hálátlan fogakkal megharapott, hogy rajtatok egy uj véreret nyisson magának.

Emlékezzetek meg reá!

VI.

Én éjszakkeletről nyugatra vándorlok, meglátandó a napot.

Te nyugotról éjszakkeletre bujdosol, kerülvén a napot. Ki vagy te nyomorult?

A te alakod meghamisitója a te valóságodnak. Jámbornak mutatkozol, miként az alamizsna kérő koldus, pedig vannak neked éles fogaid a harapásra és éles körmeid a ragadozásra. Hasonlitasz azon csontvázhoz, kit karácson éjszakáján ástak ki a farkasok a sírból. Vállaid pedig, mintha egy világnak átkait hordanák olyannyira csüggedtek.

Olyan a te valóságod mint egy elkárhozott angyalé. Mondd meg nekem, ki vagy?

És az árnyék hozzám ekképen beszéle:

Vagyok a szolgalelkűek bálványa,

Vagyok a népek gyülölete,

Vagyok az isten ostora, ki az emberi nemzetnek vétkeit ördögök által büntetteté meg.

Hasznot csináltam magamnak az emberek vakságából.

Szolgáimmá tettem a gyülöletet, a nagyravágyást, az irigységet és a szivtelenséget.

És ezen sokféle egymás ellen küzdő lelki állapotból számukra egy valódi állapotot teremték, a szolgaság állapotát. És uralkodóvá lettem a földön.

Kezdetén uralkodásomnak magamhoz szólítám az irástudókat és a magas születésüeket és mondám nekik: álljatok mellém. És ők mellém állának.

Megvesztegetém a hitet és a hitnek szolgáit és a tudományt.

És a vallás azt mondá, a mit én akartam, és a tudomány azt mondá, a mit én akartam.

Megjutalmazó voltam a vétket és megbüntetém az erényt.

Béres kutyáim pedig megugaták a napot, holdat és csillagokat.

Megvakitám szemeit a látóknak, megmérgezém nyelveit a beszélőknek és megvesztegetém füleit a hallóknak.

Magassá emeltem a kicsinyt és megalázám a nagyot.

Istenekké tettem a fejedelmeket és állatokká a népet.

És midőn ekképen kiidomitám az emberek lelkeit, adék nekik egy bálványt, kinek neve rend vala, célja pedig megállandósitani az én intézményeimet.

És ezen bálvány megszentesité műveimet, ebben tisztelték a népek az én lelkemnek teremtményeit.

Ezen rend átövezé a népeket és börtöne volt azoknak.

Hasonló volt ez ama láncokhoz, melyek a rabnak tagjait lekötve tartván meggátolják annak mozgásait. Vagy pedig azon szellőtlen rekedt levegőhöz, mely az emberek mellcit nyomá és lélekzetét elfojtá.

Megállitá a folyamokat futásaikban s azokból tespedő mocsárt alakitott.

És mindenki kezdé tisztelni a bálványt, a gondolat nem vágyott korlátain tulrepülni, az állatok jól érzék magukat a kikörzött téren.

És mindenek fölött jól érzém magamat én, ki akkor nagy tiszteletben állottam.

Nevettem a csaták fogcsikorgató éjszakáin, kacagtam az elesteknek jajkiáltásain és biborrá festém palástomat a kifolyt vérből.

Mikor milliók éhezének, nekem mindig volt kenyerem és borom.

Jövének azonban a szükségnek esztendei, mikor a mostoha idő fösvénysége letiltá a bőkezü természet adományaitól.

És a népek látván az én bőségemet, zugolódni kezdének. Az éhség az ő ajkaikra oly szavakat adott, milyeneket eddig a lélek önérzete nem volt képes adni. Az éhség bátorságot adott nekik.

Az éhenhalók oldala mellől nők, apák, gyermekek kelének föl ellenem; ajkaik káromlással, kezeik kardokkal valának fölfegyverezve.

És én meghagyám a vallás szolgáinak, hogy cselekednének az én akaratom szerint.

És ők mondák a népnek: a türelem a legnagyobb erény, legyetek békességgel és türjétek, a mit isten rátok mért.

És a népek hivék és türtek és hallgattak.

Mikor pedig elmulának a szükség esztendei, mondaték vala a népnek : Ime ez jutalma a ti erényeiteknek. Az isten megjutalmazott titeket, mivelhogy ti nem kelétek föl az ellen, a ki a ti jóllétetek kutforrása.

És a népek leborulának az én csarnokom előtt, és megcsókolák annak köveit.

És emlékoszlopot emelének és megörökiték nevemet.

És én kiterjesztém kezeimet a sokaságon és mint egy félisten mondám áldásomat reájok.

És a sokaság nem ismert reám.

Pedig mindegyiknek fején meglátszott az én kezeimnek nyoma.

Azok az idők megváltozának.

A munkások mühelyein és a szegények kunyhójában ismeretlen hangok zendülének meg, mik elvevék éjeimnek nyugalmát. Csodás szellemek kergetének álmaimban. Elsápadtam és a boszu támadt fel bennem.

És fogám a kardot és követém a zajos hangokat, de midőn jobbra mentem, balról hallám azt, és midőn balra mentem, jobbról hallám azt.

Napnyugoton a folyamok indulának meg, elrombolák gátjaikat és veszedelmes örvényekbe ragadák az ellenséges elemeket.

És én iparkodám félrevezetni a folyamot, uj medret ásván neki, mely bevinné őt a mindent elnyelő tengerbe.

És megvesztegetém a levegőt hatalmam kinövéseinek mérges kipárolgásával, hogy a távolról jövő hangok hamisan jönnének az én népemnek fülébe.

Azonban az emberek összeveték fejöket és sugának érthetetlen, de félelmes hangon.

Nem emelék le kalapjaikat oszlopaim előtt, és megszünének csókolni köveit márvány-csarnokomnak.

Mikor pedig mondám nekik : Éj van gyermekeim, feküdjetek le és aludjatok. Ők azt felelék : Mi nem alszunk el, mi ébren akarunk lenni.

És mikor látván azt, hogy ők engem kerülnek, kérdezém tőlök : Miért féltek fiaim? Ők felelének rettentő hangon : Mi nem félünk, hanem utálunk tégedet!

És ők megismerének engem és irtózának tőlem. Valahányszor kezemet kebleikbe nyujtám, megérzék annak jéghidegségét, és valahányszor azt kebleikből elvevém, érezék ereikből a vért távozni.

Valahányszor tüzhelyeikhez ültem, érzék a lángnak melegségét elveszni és a szivnek dobogását lassudni.

És láták sorvadásukat az én leheletemtől.

Ujjaimnak egy érintése régen behegedt sebeket nyitott fel. Ajkamnak egy hangja régen elaltatott siralmakat ébresztett. Mosolygásomnak egy vonaglása rég a megengesztelődés sirjába temetett gyülöletnek lőn feltámasztója.

Palástomba ragaszkodának, mikor menni akarék, és lábaimra taposának, előttem elmenvén mikor állék.

Ők megismerének engemet.

Vala pedig egy zivataros éjszakán, mikor a népek föltámadának és lerombolák oszlopaimat és csarnokaimat, és azoknak széthulló köveit fejemhez dobálák.

És elkergetének.

Jelenben testvértelenül bujdosom.

Szivemnek nincs annyi melegsége, hogy megóvhatna a megfagyástól.

Senki iránt sem viseltetém melegséggel, most senki sem viseltetik irántam azzal.

Kutyáim, kik eddig kezemet nyalák, most megugatnak.

Ereimben a vér és csontjaimban a velő nem az enyémek, hanem a népeké, kikből azokat kiszittam, és most, midőn azok elhagyának, azon kölcsönzött erő nem tud fentartani lábaimon.

Sehol sem hajthatom le fejemet.

Ekképen bujdosom váró az itéletet, mely engem sujtandó leszen.

Nevem pedig az idegenek nyelvén absolutismus.

VII.

Bekövetkezének nehéz idők az emberi nemzetségre.

Határait egy ködös, felleges éjszaka boritá. És ezen éjszaka végetlen volt.

A sokáig tartó csendben néha földetrázó lépések hallatszának, miket áruló suttogások követének.

Annak utána pedig jajgatások, fogcsikorgatások hallatszának és a korbácsoknak csattogása.

És mindenki félt és remegett.

Az égen pedig három csillag ragyogott nagy fénynyel és sugáraiban a dicsőülésnek.

És az első csillag mondá: Én vagyok a szabadság csillaga, törjétek szét békóitokat és vegyetek engem közétek.

És a második csillag mondá: Én vagyok az egyenlőség csillaga, ne kívánjatok egymáson uralkodni, hanem adjátok meg mindenkinek a maga részét és bizonyosok lehettek benne, hogy a ti részetek sem fog hiányzani.

És a harmadik csillag mondá: Én vagyok a testvériség csillaga, szeressétek egymást, miként testvérek.

Akkor pedig a három csillag összeolvadt és alakitá ama nagy égi testet, kit mi napnak hivunk.

És a nap mondá: Én vagyok alakitva a szabadság, egyenlőség és testvériség elemeiből. Hozok nektek üdvöt és jóllétet. Üdvözöljétek e jóllétben az egyenlőséget, testvériséget és szabadságot.

És a nap feljövén a láthatárra, szétveré az éjt. Üdvözöljétek őt fiai a szabadságnak!

Ő az, a ki titeket másodszor is megteremtett, kiszólitván a szolgaságnak halálából a szabadságnak életére!

JÓKAI MÓR.

Délibáb.

Én nem tagadlak meg költészet istene!

Elpártolt mindenki tőled, fölkenteid, kiknek fejére magad tevéd föl a koszorút, ki hagyták aludni oltárodon a Veszta-lángot, elszórták lantjaikat és kardot ragadtak s arcodat elfeledék.

De én nem tagadlak meg soha.

Legkisebb vagyok azok között, kik templomod küszöbén beléptek, de legutolsó, ki azt elhagyandja.

Imádtalak a nyugalom óráiban; s te velem leendesz, ha küzdeni fogok, velem, ha meghalok.

Fel fogsz keresni engem, ha vándoruton járok, keresve számkiüzött feleimnek boldogabb hont, dicsőségesb sírt. S én elmondandom nekik: „nézzétek azt a fehér hattyút, mely a szabad égben oly szabadon repül melegebb táj felé. Nem a szülőföld, — a szabadság a haza. A hol szabadság van, ott van a mi hazánk. A börtön nem haza, ha arany rostély van is ablakán.

Jertek el innen, hadd omoljon össze az apai ház, hadd teremjen küszöbén vadvirág, hadd legeljenek utcáinkon nyájak, ne nézzetek vissza, töröljétek ki a könyet szemeitekből . . . .

Nagy a világ.

A sír még nagyobb.

Egyik vagy másik majd csak ad hazát.

Nézzétek, mint repül az a fehér hattyú! . . . . .“

Fel fogsz keresni engem, hol csaták viharai közt vértől pirult arccal, vértől pirult földön istenek és ördögök, emberek és rabszolgák küzdenek életre halálra, örök életre vagy örök halálra. S ha olykor a szél elkapja a fegyvercsattogást, ha a küzdők lankadtan elpihennek, hallatni fog a Bard vad éneke:

„Csatára, csatára!

Dalt, dalt a szabadság istenének.

Acélok énekét, halálhörgést, lovak nyeritését. Csatára!

A keleti párduc küzd az északi sassal, vérük festi a földet, körmeiket egymás csontjaikba vágják.

Ne hagy magad te keleti oroszlán, leharaptad egyik fejét a sasnak, harapd le a másikat is, hadd folyjon el a vére, a mi még el nem folyt. Csatára!

Reggeltől estig vittatok, piros volt a nap mikor felkölt, most a föld piros, a nap sápadtan megy fekünni, ki tudja feljön-e számunkra többet?

Ha lemegy a nap, majd feljön a hold, holdvilágnál fogunk tovább víni. Csatára, csatára! . . . . . .“

Fel fogsz keresni engem, ha szemem elborul, ha a zászló kiesik kezemből, s a szivemből kiömlő vér halaványan hagyja arcomat.

Lefekszem földedre, mit a te kezed virágokkal ültetett be, kérni fogom e virágokat: hogy véremtől ne száradjanak el, s ha jön uj tavasz, szép zöld fű alatt legyen álmom.

Megcsókolom a földet, mely megissza vérem és el fog feledni.

„Csatára, csatára!

„Ha futni akartok, hagyjátok mellettem kardomat és ezt a zászlót.

„Ha győzni akartok, vegyétek fel mellőlem, az én kezeim nem emelik meg őket többé.“

S majd eljőnek az erdő madarai és eltemetnek szépen.

Eljőnek a hegyek viharai és megsiratnak.

Eljön éjenkint a holdvilág, s elbeszéli, mik történnek naponta idefenn.

Te pedig örökké velem maradsz s nem hagyod virágtalanul síromat.

Ha valaki sírom fölé egykor házat épít, meg lesz átkozva küszöbe; — az a virág, mely szivemből szítta életét, kisarjadzik háza küszöbén és tuléli a ház urát.

Költészet istene, nem tagadlak meg tégedet soha!

Nőszabadság.

A szabadság órája ütött. A világ megváltozott!

Verjétek le a bilincseket, nyissátok meg a börtönöket, mondjátok meg a rabszolgáknak, hogy a szabadság órája ütött!

A világ uralkodó bálványainak oltárán kialudt a tüz, áldozzon mindenki saját keble istenének.

A lélek szabad, a gondolat kimenekült földalatti börtönéből, melyben a hazugság tisztelői fogva tarták s most repülni fog szabad ég alatt szabad szárnyaival s hirdetni fogja az igazságot.

Legyen világosság!

Jaj azoknak, kik most uralkodni akarnak, kik fejüket fölemelik, hogy mást lenézzenek, kik az isten arcát viselő lények közt különbséget akarnak tenni, kik az ártatlant üldözik!

A szellem fegyvere égő pallos, mely védelmére kel az üldözöttnek, pártfogása alá veszi a gyöngét s sujtani fogja az üldözőt, a bitort. A mindenható szellem!

Jaj azoknak, kik ellen fegyverét fölemeli.

De áldás azokra, kik szent zászlaja alá esküsznek s föllelkesülnek arca tündökléseitől. . .

Hazám hölgyei! polgártársnőim!

Uj időket élünk. Március tizenötödikén mindnyájan másodszor születtünk a világra.

Ebredjetek fel a szabadság reggelére ti is.

Mikor március tizenötödikén a szabadság első reggelén a küzdők mellére lelkesült nők tüzdelték fel az első kokárdát; mikor a szabadság első jelszavát nők szegezték ki ablakaikba s lobogóikon mutatták fel a szent nevet, melyért a nép küzdött; mikor a nép közé egy nő hozta le a fehér zászlót, melyért az élni és halni esküvék; mikor Petőfinek, a forradalom költőjének ifju neje a megforditó perc előtt ezt mondá férjének: *ha halni kell, ez lesz a legszebb halál', légy erős!* — akkor mutatták meg hölgyeink: hogy mi a nő hivatása?

Ha nő kezében a zászló, férfi kezében a kard, ott a győzelem bizonyos.

A nőkre ezentul nagy, fönséges hivatás vár.

Minden férfinak van egy védangyala, kinek nevétől föllelkesül, kinek emléke az élet utjain vezeti, ki élte s halála fölött határoz, ki őt jóvá vagy roszszá teheti.

E védangyal a nő, a gyermeknek anyja, az ifjunak kedvese, a férfinak neje.

Ha az anya azt mondaná fiának: „gyermekem, neked van hazád, kit istenként imádj, kik benne laknak testvéreid, s köztük sok van, ki éhezik, ki egész életén át nyomorog s jogot nem talál; ha ilyet találsz, kelj oltalmára, mert testvéred ő“ nem lenne a hazaszeretet oly mesés érzelem, minőt csak a mythologia mutogat.

Ha az anya mondaná fiának: „légy becsületes ember, csak a becsületes független, lelked erejét senki-

nek el ne add, érezz nemesen, s ha lesz, ki megérti érzelmedet, azt szeresd, légy hozzá hű, érzelmed szentségét semmiért el ne add!“ — nem lenne a becsületesség fehér holló.

Ha az anya mondaná fiának: „tanulj nélkülözni; ki senkire sem szorul, annak mindene van, hajolj le ahhoz, ki alattad van, de ne az előtt, a ki fölötted áll“, nem támadnának legioi a gyávaság ördögének.

A spartai anya, midőn felköté fia baljára a paizst, e szókkal bocsátá a csatába: „vagy ezzel vagy ezen.“ Ki elesett, azt paizsára téve vitték a sirba társai; ki elfutott, az elveté magától a vértet; s a spartai nő inkább akarta fiát halva, mint meggyalázva látni!

Itt az idő, melyben a nők kötelessége a szellem lángjait szítani.

Együtt meghalni dicsően inkább, mint együtt élni gyalázatosan.

Föl a tett mezejére, polgártársnőim!

A hazának minden erejére szüksége van, hogy az isten áldása foganatos legyen rajta.

Vétkezik a haza oltárai ellen, ki most visszavonulni akar.

Ha vannak fiaitok, kik lelkeitek büszkeségei, tűzzétek fel kebleikre a szabadság és honvédelem rózsáját.

Ha vannak férjeitek, kiknek élte és halála a ti éltetek, a ti halálotok, öröme és fájdalma a ti örömetek, a ti fájdalmatok, tűzzétek fel kebleikre a szabadság háromszinü rózsáját.

Ha van, kinek nevére ifju szivetek fönndobog kinek nemes tetteire arcotok szent lángtól pirul el, ha van kedvesetek, tűzzétek föl keblére a nemzeti cocárdát s istenemre míg ott leszen az, nem fog kezeikből a kard kihullani.

A ti szavaitok fogják őket csodadolgok kivitelére lelkesiteni, mint a keresztyénség első hirdetőit a szent lélek szava.

Szégyen a gyávára, ki hazája védelmére föl nem ébred. Ne legyen nő, ki őt szeretni tudja.

Átok az árulóra, kinek önérdeke előbb jut eszébe, mint a haza boldogsága. Ne legyen nő, ki őt szeretni tudja.

De legyen áldás azon, ki a hon boldogitásában elfáradott; női kezek töröljék le homloka izzadságát.

Legyen áldás a férfin, ki sebeit a haza védelmében nyerte. Női kezek kössék be sebeit.

Legyen áldva a sír, hova a szabadság bajnokait temetik. Nők kezei ültessenek reá virágokat, nők könyei legyenek az édes harmat e virágokon.

Adjátok kezeiteket .... Mondjatok áldást fegyvereinkre .... Kössétek fel a szalagot kalpagunkra .... Könyet, de örömkönyet lássunk szemeitekben ..... Halljuk a jelszót édes ajkaitokról: — Szabadság! Dicsőség! Honszeretet!

S aztán .....

Isten velünk ..... Éljen a haza!

Az utolsó fejedelem.

Háromszor látta lelkem arcodat.

Nem a sírból idéztelek föl, a mennyből idéztelek alá.

Kivüled egy csillag sem ragyogott az égen, te voltál az utolsó. A többi lehullt, vagy kialudt.

Fejed körül az idvezület gloriája fénylett, e tündöklő töviskoszorú, mit a martyrok hordanak. — Arcodon a megdicsőülés szomorú mosolyával, szent bánatodban jelentél meg előttem, mint egy könyező seraph. — Értettelek, értettelek. —

Napsugarakkal kellene irnom a fekete égre, ha ugy akarnám festeni arcodat, minőnek lelkem látta azt, s még akkor is kezem nem birná visszaadni e ragyogványt.

Emléktelenül hamvadsz el sírodban. Ha az utókor mind azon köveket, mik emberi kebelben szív helyett feküdtek, egy halomra gyüjti, pyramidot emelhetett volna azokból emlékedre. Most reszketeg szó, elrepülő lélek néma tisztelete, melyben neved áldott emléke él.

Hagyd e szerény Mausoleum oltárára fölirni képedet! — Minket kicsinyeknek hagyott a törpe kor, — dicsőségünk futó csillag fénye, minő egy nyári éjszakán száz lefut az égről; — de azért nem vagyunk reád méltatlanok, — egy istent ismerünk, a kit te ismertél, egy

istent imádunk, a kit te imádtál: — a szent szabadságot!

Hagyd ez oltárlapra fölirnom nevedet . . . .

Kezem ne reszkess . . . .

I.

Világtalan, kietlen éjszaka. . . .

Az élet hallgat és a sírok megszólamlanak. . . .

Nem olyan éj, minő volt, mielőtt nap és csillagok lőnek teremtve; hanem olyan, minő volt a keresztrefeszítés golgothai éje, — midőn nem az ég világitá a földet, hanem a föld lángjai világiták a sötétséges eget s a megfeketült napból vér folyott a földre.

A nap fenn van az égen, de fénye nincs. Mozdulatlan lomha felhők sötét tömegei fogták el világát, miken át sem napsugár, sem ember szeme nem hat. . . . Dél van és éj.

Olykor a távol láthatáron percnyi villanás ütközik fel; más országban járó fergeteg hangtalan villámlobbanása. A pillanatnyi fény sötétkék derüjében föltünik a néma, a fekete világ. Sötét hegytömegek, sötétlő templomok magas tornyaikkal, hallgatag komor kerített városok, fekete erdők, fekete sík mezők s a rajtok keresztül kigyózó fekete folyam.

Majd, mintha álmodnék a vidék s álmaiban kezdene neszezni . . . . nehéz, nyögő sohaj vonul végig a hallgatag világon, minő egy börtönbe ásott nép kínfo-

hászkodása . . . tompa döngés, mintha nedves hant hullana üres koporsó födelére, fojtott, enyészetes harangszó ringása . . . . zúgó énekhangok, messze, messze vidékről, zárt ajtaju templom ablakain keresztül s a lejáró folyam egyhangu zugása.

Oly fojtottak, oly temetettek e hangok, mintha tenger fenekéről jönnének ez álmatlan hallgatás közepett.

Mindig több harang kezd szólani, — a fagyasztó templomi ének mindég zugóbb lesz, csengetyü hangok szólanak bele s láncok csörrenései, csak a fájdalom és a szentelt kétségbeesés hosszú, hidegen égető sóhaja marad oly reszketeg!

Hirtelen, — mintha a pokol nyitná meg kapuját, vagy mintha meggyult tűzokádó szakitaná fel rejtett craterét, vakitó tűz fény gyulad ki a földön, lázzadó világával vérnapot gyujtva az égnek, — száz máglya lobogó ragyogványában. Az egész csillagtalan világ, mint egyetlen vérrel festett kép áll elő, erdők és templomok, hegyek és fellegek. Vér az égen, vér a földön! —

Hosanna, hosanna! dicsőség istennek! ordítja milliom ajk, — dicsőség istennek a magas mennyben!

Kiáltó harsonák, vad dobzörej, bömbölő harangok pokoli zenéje kiséri ez istendicséretet, mely mintha vadult erőszakkal akarna utat törni magának a fellegeken keresztül, vagy el akarná fojtani a martyrerény reszketeg imáját, hogy meg ne hallhassa azt isten.

— Hosanna, hosanna! Kiáltja a rabszolga nép, ki láncának szemein számlálgatja le imádságadóját.

Az ég pedig fellegekkel van elzárva a földtől.

Nem akarja az ég látni a földet. Nem akarja imádságait hallani az isten.

Bocsánat és engesztelés azoknak, kik őt tévelygéseikben nem ismerék; — bocsánat és engesztelés azoknak, kik őt a kisértet óráiban megtagadták; — de jaj és kárhozot azoknak, kik nevében a népre láncaikat rakták, kik hirdették a hazugságot s az oltár háta mögött kacagtak, kik vérrel áldoztak — isten dicsőségére!

Ezeknek imádságait nincs ki meghallgassa!

. . . De számlálva vannak a könyek, miket az üldözött erény titokban kihullat, föl van irva minden fohász, mi a szabadság vértanuinak ajkait elhagyja, s eljöend a minden adósságok visszafizetésének napja, melyben lészen a kevélység megaláztatása!

Erőtlen gyönge hangok alig hallható éneke zeng e szent ordítás közé, — fájdalmasan nyugodt, szelid, magasztos ének . . . ott a máglyák fölött fehérbe öltözött sápadt alakok égnek, hátrafont kezeikkel egymáshoz kötözve; — a lángok arcaikat csókolják, a nép köveket hajigál fejökre és ők imádkoznak hóhéraikért s égnek emelt arccal állják ki a lánghalált e szóért „szabadság!“

Milyen fehér ott a láng, a hol az ő szent testeik égnek, mint világit az emberek arcaiba, azokéba, kik ott körül állanak, vad, tomboló tömeg, fanaticus rabszolga- képeikkel, középlények ördögök és vadállatok között, s azokéba, kik messze bércnek ormán futva bujdokolnak, futva, de arcaikat dacosan forditva vissza,

üldözöttek, de nem rettegők, — rongyosak, — de büszkék.

Bujdosva fut a fejedelem is, a jók apostola, kiüzve ősei honából, kifosztva, megátkozva s elhajtva a fergeteges éjbe, ki idegen országok hidegébe. Feje körül a jövő dicsőség gloriája fénylik, e tündöklő töviskoszoru, örök koronája az isten igaz fölkenteinek. Arca halvány és bús, mint a földet elhagyó Astraea arca, tekintetében a honszeretet emésztő fájdalma. Szemében könyragyog, kezében királypálca helyett a vándorut koldusbotja. Oh, e koldusbot fogja egykor visszavíni Magyarhon szabadságát.

Ott a máglyák előtt veressel bevont székben fekete férfi ül. Sugárzik arcáról a sötétség, mint tüzből a világ; homlokán fekete négyszegü korona, kezében pásztorbot, melynek egy vége gyémántos, körüle tömjénfüst áradoz és mysticus ének visszataszitó alakok ajkairól. Hideg gyönyörrel nézi a martyrszenvedést, hideg arcának egy vonása sem változik, de szive benn örül. A megvakitott nép odajár öltönye redőit csókolni. Gyilkosok, lopók, szentségtörők és hazaárulók szítják a tüzet, s kapkodják a szentek szélhordta hamvait, melyekért megbocsátja vétkeiket a fekete ember.

Az utósó énekhang is elhal. A martyrsereg bevégzé a dicső tanubizonyságot, kiszenvedének mind, s egy sem tagadta meg lelke istenét.

A vakbuzgó nép térdrehullva kiáltja:

— Dicsőség a véráldozatok istenének!

De ezer hang kiáltja vissza az erdők sötétjéből, a sziklák ormairól:

— Dicsőség a szabadság istenének!

S ezer arc fordul dacosan a vérveres világnak, mely reájok lobog ijesztő fényével, de ijedtelenül, — vállaikat nyomja minden kínszenvedés, minden nyomor terhe, de térdeik nem hajolnak meg alatta.

Visszaforditja arcát a fejedelem is, e semmi szenvedésben el nem csüggedt arcot, melynek szelidségében az oroszlán bátorsága lakik, visszasugárzik abból lelkének világa, azon léleknek, mely ha egy nép között lett volna kiosztva, nagygyá tette volna azt örök időkre.

Oh egy nemzetnek csak egy ily szentje támadhat egy nép életében.

Minek is volna több? Az álló csillagnak nem földön a helye.

Visszatekint bátran. Nagy szeme sugárzik, mint két vezércsillag, melyre a buta nép sárral hajigál föl. Fölemeli vérző homlokát, fölemeli halvány, fényes arcát és a koldusbotot kezében, mit egy ország fejedelmének meghagyott, mintha mondaná:

— Visszatérek! . . . . .

. . . . A fekete ember föláll vérvörös székében, fekete szemöldét mély szemére vonja, daemoni arcának igézete előtt elsápad a lelketörpitett nép. Kezébe hamut vesz, a vértanuk hamvát, s merre a bércek állanak, hol a bujdosókat kéz utól nem éri, azon tájra szórja azt s átkot mond a nép apostolának fejére.

— Átok, átok, átok reád! Átok a vizre, melyben megmosódol, átok a légre, melyet beszívsz! Átok rá, ki ha éhezel, — enned ád; ha fázol, — tűzhelyéhez bocsát; ha fáradt vagy, — házába befogad; ha meghalsz, — eltemet. Átok, átok, átok reád.

— Dicsőség istennek a magas mennyben, zugja undok hymnuséneket az eget káromló csorda. A templomfalak iszonyu viszhangja döng rá.

A kereszt, a sötét kereszt magasra emeltetik, vérző istenkép rajta, a nép arcra borulva imádja azt.

Miért mutatjátok a népnek az istent keresztre feszítve, vérehulló arccal, megtört szemekkel, leszegezett kézzel?

Azt akarjátok-e neki mondani ez által:

„Jaj annak, ki a népnek szabadságot akar szerezni, jaj annak, ki világosságot akar hozni a földre! Díja gyalázat, díja halál.

Im, ez ember itt isten lelkével birt, ez istenember szabaddá akarta tenni a népet és boldoggá — s megfeszitteték.

Lásd ember és remegj.

Az ördög ur a földön. Lássátok halva az istent!

Jaj annak, ki az embert szeretni tanitja!

Im e halott itt isten volt, a szeretet istene, s meggyilkoltaték.

Lásd ember és tanulj félni, tanulj gyülölni!

Miért nem festitek ugy az istent, midőn a sírokat megnyitja s azokat, kik tanultak szeretni embert és hazát, a mennybe fölviszi?

Van-e iszonyubb alak a bálványimádóknál, kik undok faragott kép előtt hajtják meg arcukat, mint a tietek, kik az istent ugy mutatjátok fel a népnek, mint egy mezítlenre vetkőzött, megostorozott, szétfeszített emberalakot.

A halál urát a halál lábai alá tapodva! — ?

Te mindezekről semmit sem tudsz, szegény bíboros ember, te korona alá festett kép, kiről a lelkét nem biró nép istene képét másolja le, a haragban és villámok dörgésében uralkodó istenét. Nevedben ugy, mint az isten nevében lelkeket gyilkolnak, embervért ontanak, befecskendik vele az oltárt és a koronát, hogy féljenek tőlök. Üldözik az igazságot és a hazugságokat díjazzák.

Te mindezt nem tudhatod. Hogy hallhatnád a hizelgők szavától néped elfojtott kínjajdulásait? hogy láthatnád e kövérre hizlalt rabszolgaseregtől, kik aranyosan, fényesen, mint pávák és pillangók rajongnak körüled, népednek rongyait, s a sebeket, miket e rongyok takarnak. Oh ha csak egyszer álmodban keresne föl egy ily tekintete a nevedben teremtett nyomornak, nem mernél többet alunni e koronás fővel.

Szegény biboros ember!

Ki tett ily kevélylyé tégedet? Mivel vagy másoknál dicsőbb? Mivel vagy másoknál nagyobb? Szállj le magányos fényed magas karszékéből, s ha len vagy,

emeld le arany süvegedet s hasonlítsd magadat ama megalázodásában is fönséges archoz, mit egy országüldözte bujdosó visel.

. . . Melyik lesz kettőtök közül a fejedelem? Ő-e vagy te? . . .

Szegény bíboros ember . . . . .

II.

Ütött az óra! — Megszólalt a menny — végig dörgött földrengető szava az országokon. A határok bércfalai reszketve, inogva, mint vert ebek, dörögték vissza azt.

A népszabadság feltámadásának napja elérkezett!

Föl térdeidről porig alázott nép, emeld föl járom alá görbült fejedet! nézd az itélet napja elérkezett!

Eddig ti beszéltetek a mennynek, most a menny beszél ti néktek.

És ti, kik a népnek birái voltatok, álljatok elő, vagy ha kezeiteken ártatlan vér és megszegett eskük szennye tapad, rejtsétek magatokat el, rejtsétek magatokat a sirba, az itélet napja elérkezett!

Eddig ti itéltetek, most ti fogtok itéltetni.

Hosanna! Dicsőség a szabadság istenének a magas mennyben!

Az egész mindenség egy nagy égő templom, boltozata villámló fellegek, mik a földet végig korbácsolják, a mennydörgés harsog.

A föld vért iszik és tüzet okádik, görcsösen rázkódva meg kinjaiban az ingó városok alatt.

Nézzétek : éjszakról, hol a magas bérceken fenyves tenyész s a fenyvesek alatt szabad népek laknak, fenn ragyogó éjszakfény támad, ezernyi lángoló sugár, fehér, kék és vereslő fényben, miknek összesége az égre felragyog : kardok tündöklő éjszakfénye.

Lángoló arcok pirulása támad együtt vele, minden arc egy-egy cherub arca, szabadság és honszeretet van irva mindegyikbe.

A merre e lángkaraj halad, ledőlnek a tömlöcök falai, kijőnek a rabok, lánc helyett kard terem kezökben, s kik eddig hallgatva türtek, beszélni kezdenek fegyver csattogásban.

És a hamis próféták, kik azt hitték magokról, hogy az ég alól kinőttek, elvetik erőtlen hatalmuk átkos vasvesszejét s sápadtan futnak el nyomoru éltöket gyáván megmenteni, vagy megmaradnak bálványaik körül, hogy azoknak hulló omladékai alá temetkezhessenek.

Jaj nekik, jaj azoknak, kik a hazát áruba bocsáták! Számukra kész a sir.

Jaj azoknak, kik a lelkeket megölték. Számukra kész a pokol.

Repül a zászló, csillagosodik az ég. Vérzik a királyi nap, hol eddig minden puszta volt, az égen millió fény lobban elő, miknek lételét sem gyanitá senki.

„Isten, szabadság és haza!“

Ez volt á zászlóra irva.

Mindenütt, holott ez meghordoztaték, virradt a szabadság, reszketett az áruló, ingott a trónus, melynek mennyezetén ártatlan vér foltjai, talapján láncok ijeszték a térdre nem borulót.

E trón bibora oly nemes magyar vérbe volt mártogatva.

E trón zsámolyára oly nemes könyeket sirt a magyar nemzet.

Idáig jött a hős, — karddal tört utat magának e trónig s midőn odajutott, az élők, kik vele szemközt álltak, semmivel sem voltak pirosabbak a halottaknál.

Megállt ott. Lábával a trón zsámolyára lépett. Háromszinü zászlóját a mennyezethez tüzte és szólt:

„Ez a magyar trón. Fejemet meghajtom, mert oltár előtt állok. De nem te előtted, sápadt arcu ember.

Kezemben fejed koronája, kezemben a kard, mely azt onnan leverte, de fölkent homlokod — ugy akarta az ég : hogy szent legyen milliók fölött, — nem érintendem azt.

Te királyom vagy, de én birád vagyok.

Te itélet nélkül büntettél engem, én itéletet mondok rád és megbocsátok.

Te gyülölted a népet, mely téged imádott, gyülölted a magyart, országát kifosztád: hogy vele idegen hazákat gazdagits fel.

Te a magyar vért vesztőhelyen ontatád, törvényeinket felforgattad, behoztad a honba a vérinquisitiót, megyéinkbe idegen bitorlókat küldél ispánokul, üldöz-

ted a szabadságot, hazánkfiait tengerekre küldéd gályarabokul, te vész és vihar voltál e hon fölött, melyen isten jobbkezének kellett volna lenned.

Most lásd, mit tevél!

Elverted az oroszlánokat s ebeket gyüjtél magad körül.

Adóssá lettél oly véres tartozásokkal, mikért véred minden cseppje jutna egy rovásra.

De az nem fog hullani.

A király vére szent. Fejeden volt a magyar korona. E korona a magyarnak bálványistene. Angyalok hozták ezt szárnyra véve, hősök hordozták ezt dicsőséges csatákban s halva volt a nép, ha elveszté koronáját. E koronához századok dicsőséges emléke van kötve, e korona az örökélet jegygyürüje a mindenható ujjáról.

Kinek fejét a korona érinté, tetteiről csak istennek számol, lehet jó, lehet rosz, a törvény pálcája s a boszu pallosa meghajol előtte.

E korona a hon, e korona a nép, e korona a szabadság, e korona a magyarok istene.

Te e koronát vérrel mocskolád be, égetted a hazát, gyilkoltad a népet, láncot raktál a szabadságra s üldözted, kik a magyarok istenét imádták.

Im vedd vissza kezemből koronádat. A nemzet bocsánata letörlé róla a foltokat.

Ismét király vagy.

Én teszlek azzá, fejedelemtársad, kit te trónjáról letaszitál, s ki téged most semmivé lehetne.

Én királylyá teszlek.

Szeresd a népet, ki téged annyi szenvedés után gyülölni nem tud.

Te félni tanitád őt; — lásd: nem tanulta meg; — tanitsd őt szeretni, ahhoz jobban ért.“

Szólt a fejedelem s letette fegyverét.

Igy süt ki a napvilág villám után.

Millioman kiáltának áldást fejére, midőn a békét a honnak visszaadta.

. . . . . S százan mentek vele, midőn harmadszor is számüzetve, hazáját örökre elhagyá.

III.

Utolsó fejedelme hazámnak, hol alszol te most?

E hon még sirt sem adott neked; idegen föld látta bujdosó arcodat; hét éven vándoroltál hazádon kivül, mint egy holt üstökös, mely semmi nap körül nem forog. Idegen kéz tett le idegen földü sirba.

El vagy feledve, mint el van feledve a hely, a hol pihensz.

Hijába küzdöttél.

Nem hyenától születik az oroszlán.

A farkas megtanul kenyeret enni, a magyar egyetérteni soha.

Imádni fogja azt mindig, ki őt testvérei ellen uszitja s széttépi azt, ki önmagával ki akarja engesztelni.

Meg van e faj átkozva.

Erejével önerejére tör, hogy gyönge ellene fejére tapodhasson. Belül háborog, mint a Balaton, mikor messze és közel csendes a levegő.

Elveri azt magától, ki érte vérit adta, s kenyeret ad annak, ki meg fogja ölni.

Hisz annak, ki százszor megcsalá, s elitéli önnön megváltóját.

Utolsó fejedelme hazámnak, hol alszol te most?

Mely hideg föld nyilt meg számodra, ki temetett bele?

Én nem tudom — de valamit sejtek. Közel lehet az idő, melyben jó volna tudnom, merre van az a föld, mely a hontalanok számára sirt mutat?

VASVÁRI PÁL.

A márciusi ifjuság.

I.

Hazánk több vidékein keserü kifakadások történnek a pesti fiatalság ellen. Zavargás és rendtörésről vádolnak bennünket. A mint magasztalják a márciusi napokat: ugy kárhoztatják a pestieknek minden utóbbi lépéseit.

E két korszakot én is meg akarom egymástól különböztetni. Márciusban zászlót ragadánk nemzeti önállásunk kivivásáért, s e törekvésben vezérszerepet játszott a pesti ifjuság. — Utóbb a magyar felelős kormány szemeláttára csak egyes kitörések történtek. Ezek csak utóhangjai az előbbi mozgalomnak.

A romboló vihart egy intéssel le nem lehet csillapitani. A nyargaló szelet nem egy könnyen lehet visszaerőszakolni Aeolus barlangjaiba!

Igy történt ez a pestiek felizgatott kedélyével is.

S mi természetesebb, mint hogy az ifjuság legtovább ringatódzott a lelkesültség szép mámorában? Az ifju kebel szent oltára az öröktüznek. Ez kioltathatlan lánggal lobog mindenkor. — Csoda-e, hogy ezen ifjak

nemzetünk gyökeres átalakitását ohajtották, még pedig rögtön, haladéktalanul?

Az idő nem vár, nem kérd senkit. Sebes szárnyakkal repül felettünk. — Mi Európa drága pillanatait nem akartuk elszalasztani. A percekben évtizedeket kelle keresztül éini!

A márciusi ifjak fődicsősége az, hogy kebleikben meg vannak érve a szabadságeszmék. Sőt azt hitték, miszerint eljött az idő, melyben az igazság eszméi megtestesüljenek.

II.

A márciusiak felizgaták halálos nyugalmából a népet, hogy akarjon és követeljen.

Rést kellett törni, hogy a hegyi sziklák közé zárt tó szabad hullámokban hömpölygjön le a jóllét kies völgyeibe.

De találkoztak oly sötét leiküek, kik a zajgó néphullámokat szentségtelen célokra használták fel.

Ők malmot épitének a nép folyamára, hogy a hullámok hajtsák malomkerekeiket. Ők a tömeget vak eszközül használták fel. S történtek véres botrányok. Egyik osztály a másikat üldözé.

Oka-e ennek a márciusi ifjuság?

Semmi tisztább fénynyel nem bir, mint a nap.

És e nap mégis fogyatkozást szenved.

Az irigy hold fekete árnyékot borit rá és fénye elhomályosul.

A márciusi mozgalmakra ily sötét árnyként borul néhány sötét botrány: de ez a márciusiak tiszta lelkületét nem homályositja meg.

III.

A középponti ifjuság egyetlenegy hibát követett el. Tovább akart menni a tények mezején, mint mennyire nemzetünk el volt készülve.

Elejénte országos rokonszenvvel csatlakozott hozzánk a hon minden vidéke. Pest lőn a nép vezérlobogója. Mindnyájan lépteinkre figyeltek s hiven követének bennünket.

De a pesti ifjuság a vezérszerepben messze előhaladott. A sereg nem birta őt követni. Elvesztette a láthatárról.

Igy szakadt el egymástól a pesti ifjuság és a nemzet.

IV.

Az ifjuság magára lőn hagyatva.

A pesti polgárság elszakadt tőle.

A nemzet tovább menni nem akart.

Sokan mondák, miszerint „a felelős miniszterium tenger, s ezt birva, birjuk a halakat is, melyek után sovárgunk“. . . . .

A forradalom ifju pártja rögtön akart sokat, mindent. Mert a hazát féltette.

S ki rójja fel nekünk bünül e szenvedélyt, a honszeretet magasztos szenvedélyét?

V.

Azonban a vészharang megkondult.

„Külellenség fenyegeti a hont! Árulókat ápol kebelén Hunnia földe!“ e rémes szavak hangzottak hozzánk.

S az ilyes szavak rögtöni egyesülést parancsolnak. Veszély idején a nemzet erejének meg nem kell szakadni. — Mikor Franciaországot külellenség fenyegette a nagy forradalomkor : egybeolvadt minden jó honfi, és kötelességét teljesitette.

Tudta ezt a pesti ifjuság is.

S kész volt mindent tenni, mit a rideg körülmények parancsoltak.

Mert minden pártkérdésen felül áll e magasztos szó : nemzetegység.

Ha mi egymás között birkóznánk : ellenségeink kacagnának s bátorságot nyernének.

Megosztatlan ridegséggel kell állnunk, mint a sziklaszál.

Véleménykülönbség lehet, de pártoskodásnak lenni nem szabad!

VI.

A pesti ifjuságnak önáldozattal kellett minden szerepről lemondani.

Kicsavarták kezéből a nemzetőri fegyvert.

Pedig az ifjuság uj fegyverek kiosztását várta és sürgeté a miniszteriumnál.

Az egyetemi ifjuságnak nem engedtetett meg önálló sereg alkotása. Sőt maga az ifjuság is szétbocsáttatott.

Voltak gyanakodók, kik azt mondák, miszerint: „az egyetemi ifjak azért oszlattak szét, hogy haljon ki kebleikből a márciusi napok diadal érzete, s térjenek vissza a köznapiság szokott medrébe.“

De azért az ifjuság ezt is megtevé. Szétoszlott. „Legyen meg a te akaratod! — igy szólt a miniszteriumhoz — mi nem tanulunk és nem viselünk fegyvert, ha ezt kivánja a nemzet egysége.“

S ezen ifjuságot nevezitek ti rakoncátlannak, rendzavarónak, lázitónak?

Ez letevé a fegyvert, melyet nem isten kegyéből nyert, hanem maga ragadott meg a forradalom napjain. Ez szét hagyta magát szóratni az egész hazában, s lemondott középponti szerepéről. Pedig a történet azt tanitja, hogy a hatalommal birók nehezen tudnak attól megválni.

VII.

A magyar ifjuság önmegtagadással bir.

A bécsi tanulók nagyszerü müvei által sem engedé magát uj forradalmi mozgalmakra vezettetni.

S ez által mutatá meg, hogy lelkesedését mérsékelni is tudja, midőn ezt kivánja a nemzetegység. S ezért ne vádoljátok tulságról ezen ifjuságot.

Ez csak a márciusi napokban emlegette a legvégsőket, akkor készült minden lehetséges esetre.

S ne felejtsétek, hogy a szélsőség, melyre ez ifjuság vetemült, csak dicsőségére válik.

Hibája abban áll, hogy tovább fejtegette a szabadság eszméit, mint nemzetünknek bármely forradalmi mozgalmában történt.

Dugovics Titusz felment a belgrádi torony tetejére. Azt vélte, hogy sokan fogják őt követni. — Senki utána nem lépett bajtársai közül a keskeny faltetőre.

De épen ez az ő dicsősége. Onnan lebukni is magasztos.

Ilyen volt nálunk a republicánus párt helyzete!

Ne gúnyoljátok ezeket; mert ők öndicsőségök martyrjai!

VIII.

A pesti forradalom merészebbjei ezen alternativát vallották: „vagy vér nélkül felelős ministerium a király mellé: vagy ha vért kell ontani, ez folyjon a respublicaért.“ — Az előbbi teljesült.

A második csak egy terroristicus eszme, mely Damocles kardjaként függött a bécsi bureaucrátia hatalombitorlói felett!

S azért vidéki atyánkfiai! miért ijedtek el oly iszonyuan ezen egy szótól?

Szilágyi Mihály Mátyás királylyá választásakor akasztófát állított a Rákosra. Ezt azért tevé, hogy a honárulókat megrettentse. És Mátyás királylyá lőn választva . . . .

IX.

S ha kérditek, mit tesz most a marciusi fiatalság? elmondom.

Az egyik rész bureauba ment, s részt vesz a honkormányzat ügyeiben.

A másik rész visszatért előbbi életfoglalkozásához, s a kedvezőbb időkre vár.

A harmadik rész a hadi nemzetőrök közé állott, s az uj seregbe átvivé a szabadságszeretet magas szellemét. Ezek vagy győzni fognak, vagy az első ágyuk előtt halomra hullani. A hány kebel, annyi isten annyi meggyőződés. Ezeket keblök szent érzelme lelkesiti. Ezek nem élő gépek lesznek: hanem a szabadság oroszlányhősei. A marciusi napok alatt fővárosunkban nem találtak ellenséget, most mennek a harcmezőre, s ott keresik azt.

Az ifjuság negyedik része szétoszlott az egész hazában. Ezek hirdetik országszerte az igazság szavait. Mind megannyi apostola a szabadságnak. — Krisztusnak 12 apostola volt, s ezek elterjeszték szavait az egész világon: a középponti ifjuság is igy fogja terjeszteni hazánkban a *márciusi elveket*. — Az elvetett mag előbb-utóbb meg fogja teremni gyümölcseit.

A marciusi ifjuság tehát Pesten többé öszpontositva nincs.

Menjünk a forradalmi csarnokba, s alig találunk közölök egyetkettőt. Mind idegen arc, mind uj ember, a kivel itt most találkozunk.

X.

A pesti ifjuság azt tevé, mit tőle idő és körülmény követeltek.

S a vidéki honfiak mégis oly óriásilag félreértenek bennünket.

Krisztus az igazságot hirdeté, s a nép egy része őt megfeszitette!

De eljött a tisztább felfogásu kor. . . . . .

Talán nálunk is eljövend.

XI.

Ne vitatkozzunk e kérdés felett: ki adott a népnek szabad földet és jogot? — El fogja ezt mondani a historia, se nem Európa szelleme, se nem Pozsony, se nem Pest: hanem mind a három összevéve.

Franciaországban az augustus 4-iki éjen (1789.) lemondott az aristocratia minden előjogairól. . . . . Miért? mert hirül jött hozzá Versaille-ba, miszerint a nép a várakat megrohanta, s a földesurak ellen dühöng . . . . . .

És nálunk?

Itt is megtörtént, a minek történni kellett.

Nemzetünk mozgalma egy órához hasonlitott, mint egy barátom elméncen jegyzé meg.

Az óra kerekei Pozsonyban voltak az országgyülésen, de nem igen akartak forogni.

Rugóra volt szükség, mely a kereket gyors mozgásba hozza. S e rugó volt a pesti forradalom.

Ekkor a kerekek gyorsan és sebesen kezdtek forogni. . . . . .

Az óramutató Bécsbe nyult, s a Metternich politikájának végperceire mutatott.

Az óra ütött 300 éves hallgatás után, s ez lőn a bécsi cabinet halálharangja.

Most még közel állunk az eseményekhez. Ne vizsgáljuk mindennek kutforrását. De jegyezzük a tényeket. A történet komoly muzsája itélni fog.

XII.

Pest Magyarországnak szive. Érzelmei által hat ki az egész hazára. Attól függ minden, valjon ezen érzelmek viszhangra találnak-e az országban?

A pesti nép marciusban a taktust veré, s intéseire az egész hon figyelt.

Utóbb a vidék a pesti mozgalmakat megsokallá, s ellene kezdett nyilatkozni. Ez szabott határt a mozgalmaknak. — Azóta mi borzasztóan nyugodtak vagyunk.

Nincs közöttünk Ledru-Rollin, ki az utcát akarná a parlament ellen vezetni. Nincs Barbès, ki a népet eszközül használná fel saját hiusága kielégitésére. Nálunk a csoportozatok is eltiltvák. „Nekünk rend kell!“ ezt kiáltja Kossuth, ezt kivánják a veszély nehéz percei, ezt ohajtja a polgárság, ezt követeli a vidék. — S azért mi borzasztóan nyugodtak vagyunk!

XIII.

Az ifjuság többé jelenleg egy forradalmi lépést sem fog tenni. — Mindennek meg van a maga ideje.

Csak egyet akarunk: A vélemény szabad nyilatkozatát.

Ki ezt gátolná, az gyanúba fogna esni azonnal.

Aesop meséjében a szolgálók megölték a kakast, hogy ez ne kukuriljon, ne költse fel őket, hanem szabadon alhassanak.

A kakas nem költé őket fel: de felriasztá az öreg asszony, kinél laktak, s kisérteti hangjával már éjfélkor fellármázta őket.

Ha mi barátaink-, honfitársainktól nem akarunk ébresztő szót hallani, majd füleinkbe dörgi az ellenség. — De akkor már talán késő lesz!

Zárszó.

Csak *félig* az én érdemem, ha e gyüjtemény többet ér és netán nagyobb figyelmet is költ, mint az anthologiák rendesen, s viszont csak *félig* az én hibám, ha nem oly tökélyes, mint más körülmények között lehet vala.

Megmondom miért.

Aki e munkát csak tárgya, csak cime kedvéért veszi kezébe, nem fogja megérteni első állitásom. Őt nem érdekli más, mint maga a tartalom, melynek fáradtságot igénylő összerendezését tán méltányolni tudja és fogja, de hogy ezért egy jóakaró urias fejbiccenésnél egyébbel is tartozzon, alig ismerendi be.

Köszönöm. Munkám physicai részét a tiszteletdíj által bőven jutalmazva érzem s bár joggal emlithetném: mily sok kutatás és utánjárásba került rejtekeiből előcsalnom azon lapokat és folyóiratokat, melyeket, mint a 48/49-ki fényes időszak megannyi forrásait és emlékeit betemetni, szétrombolni hasztalan igyekvék az absolutismus — szükségtelennek látom sulyt fektetni az eszközre, hol magára a célra lehet utalnom.

E gyüjteménynek határozott célja volt és van: alapeszméje, mely figyelmet érdemel, figyelmet érdemelne még akkor is és ugyis, ha egész terjedelmében megva-

lósitva nem lett, a hiányok és hézagok pedig menthetők nem lennének.

Ez alapeszme egyik fele tisztán ki van fejezve magában a műben, a másikat némi utbaigazitásokkal az olvasó is kisütheti.

Föl akartam t. i. tüntetni: milyen volt költészetünk amaz izgalmas napokban; továbbá miként hatottak kölcsönösen egymásra: a napi események a költői productivitásra, az igy támadt költemények meg azok fejlődésére!

Sikerült ez? Nem egészen, de annyira igen, hogy ha ujolag mostoha napokra viradnánk — ugy politikai mint miveltség-történeti tekintetben érdekes adalék lehessen e könyv a megjelölt korszak ismeretéhez.

Nem is épen rajtam mult, hogy a gyüjtemény kimeritő vagy legalább teljesebb nem lett. A „kibékülés és feledés“ hatalmas jelszavainak nyomása alatt készült ujabb sajtótörvények végkép elhagynom vagy az olvasó fantásiáját és leleményességét próbára tévő pontozással pótolnom kényszerítének sok olyast, mit közölni módomban állott, (s minek jó részét rendkivül érdekes de egyszersmind éles és bizonyos személyek ellen uralkodott közgyülölet mérgét lehelő gunyoros versek teszik), másfelől meg az idő rövidsége gátolt nyomozásaimat a vidéki könyvtárakra és ami fő: a népre is kiterjesztenem és összeszednem, ami ott nyomva, irva vagy a leghálásb krónika: a nép ajkán idevágó létezik.

De e hiány még helyreüthető s hiszem: helyreüttetni is fog, a mint a sajtószabadság nem lesz irott malaszt s a 48/49-ki időszak — most már történeti — emlékeinek megcsonkitását holmi időhöz kötött s az idővel elhaló mellektekintetek nem követelvén többé, nevesebb költőink dolgozatai külön, a falusi és tábori muzsa nagy számu szüleményei pedig egybefoglalva sajtó utján megörökithetők lesznek. Ez utóbbiakat ugyis hiában üldözik. Apáról fiura szállanak azok s ha a Rákóczy korából származó „Jaj régi szép magyar nép“ több mint száz évig lappangott a kunyhókban, a szalma és nádfödél alatt, mielőtt Erdélyi János a 48-ki sajtószabadság szerencsés napjaiban kinyomatván minden kör és osztály közös kincsévé tevé; bizonyos lehet bár ki is, hogy a nép megint száz, sőt több száz évig is meg fogja őrizni az oly dalt, mely ugy szivéhez nőtt, mint p. o. a „Kossuth Lajos azt izente“ kezdetü nóta, melynek második versszaka:

Esik eső karikára,
Kossuth Lajos kalapjára,
Valahány csepp esik rája,
Annyi áldás szálljon rája . . .

költői és psychologiai tekintetben is egyaránt szép, becses s a magyar népet nemesen jellemző maradványa lesz ama kornak örökön örökké.

Meggyőződésem egyébként, hogy az anthologia bevallott hiányai dacára is eléggé megközeliti az eléje tüzött célt és — sokféle tanulságot nyujt.

Nem akarom az olvasó itéletét kisebbitni az által, hogy valamennyit fölsorolom. Egyet azonban véleményem szerént különösen kell hogy hangsulyozzak, s ez a — föltünő körülmény, hogy a 48/49 évek költészete lényegesen elüt nemcsak a megelőző hazai, de a hasonfajta külföldi költészettől is.

A magyar forradalmi költészetnek ugy szólván semmi multja sincs, s bár a hazafi lyra és abban a hazafias érzés tulnyomósága fölvihető a legrégibb időkig, egykoru magával a magyar költészettel: azon szellemnek, mely a forradalmi versek alkotó eleme — semmi nyoma rajta.

Mindkettő könnyen indokolható.

Kis népek közös sorsa, hogy történetök gazdagabb gyász és szenvedés, mint hatalom és dicsőségben. Ama sokszor emlegetett nemzeti jellemvonás: „sirva vigad a magyar“ nemcsak nála igaz, de rá illik mindazon népekre, melyek élete folytonos küzdés volt külbefolyások és idegen hóditók ellenében. S ennek nyoma aztán kivétel nélkül megérzik valamenyiök költészetén is, ha mindjárt éjszakon inkább az elbeszélő, délen a par excellence lyrai forma: a dalban nyilatkozott is ama hazafias érzület, mely egyfelől tulbecsüli és égig emeli a nemzet hőseit és tetteit, másfelől megható fájdalommal

festi viszontagságait és a csapásokat, miket „egy fölsőbb hatalom“ mér rá.

E hazafias hangulatnak azonban semmi köze a forradalmival s a Rákóczy-féle nemzeti visszahatás dicső idejéből ránk maradt néhány dalt kivéve, hol többi közt nyilván kimondatik:

Tenger rajtunk a fegyver,
Mert a német rajtunk hever és igen ver,
Mutogatja magát mint egy hires gavallér,
Nemzetünket kinzó pallér,
Nem szán mint hóhér;
A kit ér,
Addig veri, miglen neki mindent igér.
Látod mily kevély,
Bőriben sem fér,
Mégis mindig többet kér,
Alig vagyon országunkban
Miatta kenyér s. a. t.

alig ismerek magyar irodalmi emléket, mely szelleme és tartalmára nézve rokonságba hozható lenne a 48/49-ki költeményekkel, melyeknek fősajátsága és alaphangulata: az osztrák uralom gyülölete s második sorban: a királyi kormány-forma kiküszöbölése egyszer mindenkorra.

A költés minden neme magán hordja az idő bélyegét, mely szülte; a lyra meg, mely közvetlen benyo-

másokból táplálkozik — egyéni változatokkal ugyan, de mindig hű kifejezése az eszméknek és érzéseknek, mik egyegy korszakot vagy nemzedéket áthatnak, mozgatnak, dominálnak. Miként a tükör, mely minősége szerént többé vagy kevésbé szabatosan, de körvonalaiban mindig igazán mutatja az eléje helyzett tárgyat.

A magyar nemzet monarchikus hajlamai és társadalmi berendezéséből folyik, hogy költészetünk s annak majdnem kizárólag lyrai terményeiben szintén e hajlamok és állapotok tükröződnek és sok-sok tized s roppant belső és külső változások eszközölhették csak, hogy az encyclopaedisták elmélete fogékony keblekre találjon nálunk s Voltaire és Rousseau tanai visszhangot ébresszenek a Tisza partján.

Aztán mig hazánk önálló ország volt: a magyar történet csak pártharcokat ismer. Később, még a török hódoltság alatt is, a belső villongások és polgárháboruknak szintén ilyen szinezetök volt. Nagyon természetes hát, hogy költőink, (kik a mellett jobbára a nemesi osztályból kerültek) aszerént értelmezték a szabadságot, s aszerént nevezték a haza barátja vagy ellenének egymást, majd az osztrákot vagy egyegy török védencet, amint egyik vagy másik zászló alá tartoztak s e vagy ama táborban ontották véröket; az ugynevezett lantosok pedig patronusaikhoz alkalmazkodnak s a „Murányi Venusz“ élelmes költőjének példájára azon elvet látszanak vallani: „Wessen Brod ich esse, dessen Lied

ich singe.“ A nemzeti önállóság és függetlenség visszaszerzése egyet sem lelkesitett.

A Bocskai, Bethlen, Tököly s főleg a Rákóczyak zászlaja alatt folyó csatározásoknál a szabadságot már szabatosabban, körülirtabban és pedig a vallásszabadság mellett a politikait is hangoztatták, de a függetlenség eszméjét költőileg ekkor is inkább csak a nép-muzsa ölelte és dolgozta föl, a műköltészet alig tud róla. Amennyiben pedig e nemzeti mozgalom vezetői szintén fejedelmi vér valának, kik — ha a szerencse nékik kedvez s a győzelem nékik jut — bizonyos, hogy fejökre veszik a koronát, a 48-ki poezis egyik főirányzatát: a trónt és bibort megtagadó demokratiát itt is hasztalan keressük.

A francia forradalom, mely átalakitólag hatott az egész világra, minket alig érintett s Bacsányi, Kazinczy s néhány társának üldöztetése a korszellem ellenállhatlan vonzereje s amellett bizonyit ugyan, hogy köztünk is hódított, akadtak apostolai, de viszont a 91-ki eseményeket korlátolt fölfogással s hamis világitásban szemlélő Csokonai és mások, sőt maga a nemzet is elitélte a francia népet és törekvéseit s bizalmatlanság és ellenszenvvel fogadta, midőn személyesitőjök: Napoleon szabadsággal és függetlenséggel kinálta meg Magyarországot.

1825-től költészetünk is szabadabb szárnyalást vesz és jobban simul a század szelleméhez. S mig azelőtt éppen a megyei és országgyülési dictiók, a hazafi keserv

és méltatlankodás e bő, de a kormányra nézve cseppet sem veszélyes csatornái — akadályozták hitem szerént a hazafi költészet erősebb lendületét, most onnan merité ez inspiratioit s mintegy megirigyelve a zöld asztalnak jutó koszorukat és tapsokat — versenytársul lépett föl mellette. Igy lőn Széchenyi ikertestvére — Vörösmarty, igy Kossuth isteni ékesszólásának viszhangja Petőfi bűverejü lantja. E négy név ez által dacára hogy Kossuth csak fokozata Széchenyinek, mig Petőfi ellentéte Vörösmartynak, oly benső rokonság és kapcsolatba jött, melyet ignorálni a történetirónak soha sem lesz szabad, s bővebben kifejteni mi sem vonakodnánk, ha ki nem zökkennénk igy a kerékvágásból s e cikk keretén kivül eső kerülőt nem tennénk tulajdonképi célunk, a forradalmi költészet ismertetése felé.

Jeleztük fönebb s ezennel ismételjük, hogy a 48/49-ki versek kivétel nélkül az osztrák kényuraság és a királyi hatalom ellen intézvék. Ez utóbbi vonás más nemzetek forradalmainál is megvan, de szoros összefüggésben oly socialis és socialistikus törekvésekkel, milyeket amienk nélkülöz.

Mindenesetre érdekes, bár országos intézményeink természetes korollariumát képező jelenség, hogy a nép és nemzet két külön fogalom lévén nálunk — egyegy Dózsaféle esetet kivéve — az előbbi számításba sem jő utóbbinak egymásra köv tkező számos fölkeléseinél s a tömeg, mely 48-ban öntudatosan sorakozott Kossuth varázsigéire a „haza és szabadságért“ kibontott zászló

alá, addig csak mint a nemesség vakeszköze, közreműködő de akarat nélküli tényező szerepel. Nem csodálom hát, hogy saját kebeléből eredt költőink sem érdemesiték szóra s erészben mint szokatlan tünemény válik ki a nemes lelkü Orczy, midőn 1756-ban igy énekel:

A kit ártatlanul az irigy kevélység
Vetett kisded sorsra, kiben nincs dicsőség,
Ki második izben nem tudod atyádat,
S munkáddal szolgálod hazád s királyodat:
Sok hasznos polgárból álló diszes község! —
Kit becsül bölcs, megvét udvari nemesség —
Oh szegény parasztnép! muljon boszuságod,
Hallgasd, megmutatom a te méltóságod.
Te adsz királyoknak erőt és népeket . . .
Te kapád, te ásód, te baltád, gereblyéd
Lemez vasad, villád, ostorod és ekéd —
Szebben fénylik nálam, mint arany bárányka,
Aranykulcs, csillagok, korona s pántlika.
A te csemetéid országok bástyája,
Te vagy a hanyatló trónusnak istápja! stb.

Igaz, hogy Orczy philantropikus szivét is inkább a nép külső szenvedései és materialis bajai hatották meg, mint azon lealázó, erkölcstelen és igazságtalan társadalmi és politikai viszony, mely a népet a barmokkal egy sorba állitá s az „ember“ fogalmától elválaszthatlan legszentebb érdekeket és jogokat is a nemesség kizárólagos

birtokává tévén, sok századon át Magyarországot a legundokabb rabszolgatartó államok egyikévé bélyegzé.

Nem is tudom, minek rójam föl ezt, ha nem annak, hogy az alkotmányosság és szabadelvüség nem föltételezvén szükségkép egymást, az alkotmány védelme inkább ártalmára volt, hogysem elősegité vala az utóbbi kifejlődését és előhaladását s midőn nagyjaink a kiváltságbiztositó alkotmányt fölfelé védelmezték — ez nem a közszabadság javára, sőt annyiban hátrányára történt, hogy a koncessiokat lefelé is akadályozá s alkotmány kibővitését a nép és igy a közjólét, az egész haza érdekében annyi század lefolyásával a 48-as időkörre hagyá.

Nem akarok itt pálcát törni fölöttök; a történet elmondta ugyis itéletét s a nemzet maig, tán örökre sinleni fogja ez „elmaradásunkat a világ sorától“ előidéző mulasztást, de menthetlennek találom, hogy költőink közt egy sem akadt, ki fölülemelkedve a közfelfogáson és — korán, a nép elnyomatásának hatásos és méltó kifejezést adott volna. Midőn megszületett, ki erre vállalkozni kész és képes volt — akkor az idő és a korszellem hatalma már elvégezte munkáját s noha a „misera plebs contribuens“ és a halhatatlan népköltő más müveiben is megszólal még a „mult fájdalma“ a Kossuth lánglelkétől, mint tüzoszloptól vezetett országgyülés már megnyitá az alkotmány sáncait a nép előtt s ez — szabaddá lett kezét nem boszura, hanem a szabad polgár legdicsőbb, legszentebb kötelességének teljesitése : a haza védelmére emelte.

Ez magyarázza meg, hogy forradalmunkat nem szennyezé be ártatlanul kiontott vér; hogy e korbeli költészetünkben hiányzanak az „aux lanternes les aristocrates“ és a párisi daemagog költészet és utszéli lantosok más ily jelszóvá vált Schlagwort-jai; hogy a leghevesebb, legdühösebb versek is csak a „honárulót“ fenyegetik, de osztálykülönbség nélkül üdvözlik, ki a szabadság barátja, s végül hogy egyedül a nemzeti függetlenség kiküzdése, illetőleg megvédésére serkentenek, s nem a társadalmi viszonyok erőszakos olyatén fölbontására, mely a józan demokratia határain tul a socialismus és communismus fertőzetes, dögletes mocsárába ragadja, kik e lidércfény után indulnak.

Ám forgassák önök e kötetet össze-vissza s idézzenek egy sort, mely megcáfol . . . . . Vagy keressék föl s betüzzék végig a népmuzsa közvetlen sugallatait s mutassanak ki egy nemtelen gondolatot, egy erkölcstelen érzést, egy igazságtalan szándékot, egy gonosz törekvést?

Hiu erőködés! A 48-ki küzdelem felülről erőszakosan provokált harc volt, mely szüzies tisztaságát, eszményi szinezetét akkor is megőrizte, mikor a hatással arányosan fokozódó visszahatás a végzetes, merész szót: a dynastia — bukását kimondván a szervedély fékei megszakadtak s a jó izlés örök törvényeinek megsértésével a muzsa fölkentjei többé nem arany és ezüstnyilakkal lődöztek, hanem az utcáról fölkapott sárral és szeméttel dobálóztak fölfelé.

Nem is lehetett máskép. A megifjulás, a testvériesülés, a szeretet melegét sugárzó lelkesedés napjaiban a gyülölet csak azt sujthatja, ami rosz, s meggyőződésem, hogy amennyi nyelv szólt és amennyi kar támadt ellene, épannyi hirdeté vala dicsőségét, és oltalmazá vala személyét és koronáját, ha Ferdinand állhatatos marad s élére áll a mozgalomnak, melyet elfojtani haj! mennyi áldozat, mily mérhetlen szenvedések árán sikerült csak.

A nemzet nem tagadta meg 48-ban multját; nem vetkőzött ki ősi jelleméből; nem cserélt szivet és hajlamokat. Magatartása utolsó pillanatig loyalis, dynastikus volt és az április 19-ki jelenet alig tartósabb hatással, mint egy lázas álom csábitó képzete. Volt hatalmas párt, mely akkor is még egyezkedni vágyott s ha az orosz zsiványhad betörése a kétségbeesés ellenszegülésére nem kényszerit, sokkal valószinübb, hogy — a magyar fegyverek győzelme a nemzeti büszkeséget és méltatlankodást megengesztelvén — a föltételes és szigoru, de őszinte béke olajágával közeledett volna az ünneplő ország a megtört dynastiához, mint hogy a kiszámithatlan, tán megoldhatlan bonyodalmakkal járó debreceni határozathoz ragaszkodik vala.

Nem szükség emiatt hivatkoznom a sokat, sőt mindent bizonyitó tényre, miszerént a legvégső határig, a legutolsó percig kormányunk a király nevében intézkedett, melynek varázsát eloszlatni semmi sem birta, kinek botlásait a közvélemény mentegette s miként ha nem világit: nem a nap, hanem a reá boruló, eléje tola-

kodó felhőkre boszankodunk : a kamarillát vádolá mindenki, hogy a fejedelmet elitélni ne kellessék.

Tovább megyek. Maga az irodalom, névszerint a napi események és irányzatokhoz leginkább tapadó sajtó sem tudott szabadulni e befolyástól s még a válság pillanatában is terveztek Jókai szerkesztése mellett lapot, mely a becsületes kiegyezés szószólója legyen.

Költészetünk sem kivétel ebben, noha látszatra itt nagyobb egység uralkodik. Látszatra — mondom, mert a valóságban a forradalomnak csak egy költője volt; a többi vagy viszhangja lett ennek, vagy — elnémult és hallgatott.

Petőfi volt az egyetlen, kit nem az idő tett azzá, ami; csak az ő geniusa nem él a napi események kegyelemkenyerén, csak ő érezte utolsó betüig, a mit dalolt; s amint vágya volt : „ott essem el én, a harc mezején“, ifjukori álma : a nemzeti dicsőség s egész törekvése: nemcsak szabaddá, boldoggá, nagygyá, de egyszersmind (köztársasági alapon) önállóvá varázsolni a hazát, ugy bizonyos, hogy a balsors nem törte volna meg s mig kortársai ma kiábrándulva (oh weh!) ironicus mosollyal vagy negélyzett önérzettel emlékeznek akkor irt költeményeikre, az ő lantja most is azon eszméket zengené, azon reményeket és vágyakat tolmácsolná, mikkel 48-ban milliók szivét fölvillanyozta volt.

Nem szemrehányásképp hozom fel ezt amazok ellen, noha tehetném. Hugo Viktor is különböző időszakokban más és más érzelmü volt s sok évig a királyok lábaihoz

borulva czeknek tömjénzett, mig jelen világnézletéhez ért, a „classes les plus pauvres“, a demokratia kultusához, mely egyedül illik a jelenkor költőjéhez . . Sokkal inkább kárhoztatom s kárhoztatni fogja az utókor is, hogy nevesebb költőink közől többen elzárkóztak akkor a nemzettől s rideg némaságba burkolózva nézték: mint vérzik a csatatéren majd győzve, majd verve! Egy bátoritó hang, egy fájó sohaj sem röppent el ajkukról s bármivel indokolják is ezt tisztelőik: amit a politikus, amit az államférfinak tán elnézünk, megbocsátunk, a költőnek bünül rójuk fel. Néki át kell érezni nemzete minden viszontagságát, osztozni jó és balsorsában, támogatni ügyeit, ha kétséges is a diadal és megkönyezni, vigasztalni, ha mindjárt saját hibája által szenved.

Ki tudja : nem fordult volna-e másként a szerencse kockája, ha Deák és pártja szintén csatlakozik a mozgalomhoz s bizonyos, hogy Vörösmarty egy fejjel nagyobb, koszoruja egy hervadhatlan levéllel gazdagabb lenne, ha „néma borongás“ helyett a „velőket rázó húrokba“ markol! Későbbi fájdalmát alig értjük s szilaj kétségbeesésében is csak fejcsóválva hiszünk, miután „A szabad sajtó“ cimü nyolc soros költeményen kivül nincs, mi tanuskodnék, hogy a nemzeti ébredés rövid, de tündérszép hajnala, vagy a honvédelem rá következett zivataros, küzdelmes napja mélyebb benyomást tett volna kedélyére s mely pedig hivatva volt rá, hivatva jobban, mint a zajló hullámokba merült és a hadjárat esélyeiben osztozó Petőfié — koszorus lantja megzendült volna

megörökiteni azon egész fényében fellobbanó „régi dicsőséget“, mely az éji homályból, az ifju költő Vörösmarty által fölpanaszolt éji homályból szemkápráztató ragyogással tört ismét elő.

Azt nem lehet kivánni, hogy ő meggyőződését eltagadva hazug ajkkal magasztalja a republikát, ő, ki utolsó izig monarchikus s ima-hymnusában első helyen nevezi a királyt . . . . . de hasonló érzületet másoknál is észlelünk (p. o. Gyulainál és Jókainál) anélkül, hogy ezért a március 15-ki nagy vivmányok, a honvéd-név varázsa, a nemzet önvédelmi nagyszerü erőkifejtése, a nyert diadalok dicsősége, végül a muszka betörés égbekiáltó büne érintetlenül, hidegen hagyná szíveiket.

Minél távolabb esünk ama kortól s a kritika és történet minél inkább tisztába hozandja ama világraszóló események körülményeit és részleteit: annál szembeszökőbb lesz Vörösmarty a költő e magatartása s amennyit levon az ő különben megdönthetlen nagyságából, annyival növeli majd a Petőfiét, hogy nemcsak fecskéje, előhirnöke volt, de katonája, lanttal és karddal részese is lett mindannak, amit a nemzet ez időtájt akart, tett, élvezett és szenvedett.

Hiába is hozná fel valaki, hogy ez vérmérsékletéből folyt s elveiből, melyek Sand George szerént nem tehetségeink és tanulmányaink, hanem temperamentumunk szerént alakulnak. A költő magasabban

áll, mint a közönséges földi halandó s a köztudalom nem alkalmazza rá a mindennapi lelkek türelmes, enyhe mértékét.

* *
*

Hátra volna még, hogy a 48/49-ben vagy közvetlenül rá mintegy 1850 derekáig de az előbbi két év utóhatása alatt irt s igy szükséges kiegészitést képező versek műbecséről is szóljunk . . . Csakhogy amit közlünk egyfelől elég ugyan, hogy az olvasó maga itéljen, másfelől azonban kevés, hogy egyesekről mondott részletes birálat támogatására felvilágositó példákat kellő számmal merithessünk onnan.

Annyit mindenki észrevesz, hogy nagyobb szabású mű egy sem készült — (az „Arany Trombita“ csak hosszu, de nem nagy compositio) — ami azonban nem csoda, akár az idő rövidségét, akár nagyobbszerű alkotást kizáró lázas nyugtalanságát tekintjük. A teljes virágzásban lévő lyra azonban sok szépet producált s Aranynál a tartalom és forma közti összhang, Gyulaynál a müvészi szerkezet és nyelv, Vajdánál az erélyes hang, Tompánál a mysticismus és allegorizálás iránti hajlam megannyi előjele későbbi irányuknak. Sárosy Trombitája a maga nemében valódi remekmű, Tóth Kálmánban a meleg kedély és a Petőfitől szerencsésen eltanult könnyed népiesség vonz, mig Szász Károlyban termékenysége s szilaj szenvedélye egyaránt föltünő.

De legmagasban, a többiek által meg sem közelitett magasságban — mondanom sem kell — hogy Petőfi ragyog. Mig a többiek majd valamennyien csak reflexei a hullámzó eseményeknek, ő megjósolja, átérzi, megdicsőiti s fokozza azokat. A „Talpra magyar“ millió kebelben gyujtott lángot, s midőn az utcán, az egyetem terén ő, este a szinházban Egressy, később százfelé százan szavalták, ezernyi ajk önfeledt rajongással dörgé utána:

„A magyarok istenére esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább nem leszünk!“

Ő elemében volt; a „felhők madara“ kibontott szárnynyal röpdesett a mind sürűbben tornyosuló felhők között.

Összes műveiben hézag is lesz, költői egyénisége csonka, teljes felfogása lehetlen, ha és mig forradalmi versei napot nem látnak. Én a kezem közt lévő több ivnyi gyüjteményből a sajtótörvény korlátait át nem lépő egy ivet ugy igyekvém betölteni, hogy necsak kitelhetőleg ujat, de jellemzőleg változatost is adjak. Kivető, gyönge egy sincs; eredeti, s a viharos, féktelen időszakot tükröző pongyolaságu csak egy, bámulatosan szép több. Ezek közől elég a „Vén zászlótartót“ emlitnem, ki halványabb ugyan az „Öreg korcsmárosnál,“ ugyszólván csak egyenruhás fotografiája ennek, de a fiui szeretet és csodálat ép oly olvasztó, elragadó melegsége ömlik el rajta s csakugy megkap, meghat, mint elődje.

S ugy ez, mint az „Itt a próba“ ódailag fellengző szárnyalása vagy az „Europa csöndes“ elegikus, szelid bánatu keserve fényesen cáfolja és megszégyeniti azon elleneit, kik a hazaszeretet e dicső, örökéltü bajnokának és dalnokának néhány „poetica licentiáját“ sötét folt gyanánt erőködnek működéséhez tapasztani, s mig Hugo Viktornál föl sem veszik, ha a csillagokat „les trous du plafond noir“-nak, magát meg „horkoló ökör“-nek nevezi, ki az „alom rosz szénáján“ kapni nem röstel,“ — Petőfinél bezzeg latra vetik az ily izléstelenséget s egyegy széles kedvében papirra vetett vagy bősz haragjában elharsogott szokatlan trivialis kifejezésért ugyancsak forgatják szemeiket, tördelik kezeiket, s mivel a forradalom alatt irt munkáiban legtöbb az ily aberratio, ha rajtok állana, bizony bizony megsemmisitenék csupa igazságszeretet és aestheticai buzgalomból azt is, amit ugyanekkor örökbecsüt teremtett. Jó, hogy senki sem hallgat rájok, s az éjféli baglyok huhogása nem képes elnyomni a nemzet csalogányának varázsénekét.

A 48/49-ki prózai dolgozatokból keveset vettem föl. A politikai lapok absorbeáltak akkor minden erőt, de a megáradt, tengerré nőtt vezérczikkekből is csak a rím hiányzott, hogy — versszámba elcsúszszanak. Elég érdekes azonban az a kevés is, ami itt van, különösen Jókaitól, kinek virágos, zamatos, fűszeres irálya és csillogó fantáziája e gyér mutatványból is kitünik. „Az utolsó fejedelem“ zársoraiban nyilatkozó sejtelmes előérzet akár prófétiának is beválik.....

Végül hadd fejezzem ki óhajom: Vajha e könyvet minél többen és azon gyönyörrel olvasnák, melyet szerkesztésénél én éreztem. A közszellem igy ujabb lendületet nyerne, a nemzet 48-ki nagy erényeinek kultusza szilárdulna s a jövőbe és saját erőnkbe vetett teljes hittel rebegnők ismét a kislelkűek és csüggedők táborával szemben:

Az nem lehet, hogy annyi sziv
Hiában onta vért,
S keservben annyi hű kebel
Szakadt meg a honért! . . .

Áldor Imre.

A M. NEMZETI MÚZEUM KÖNYV-TÁRA

TARTALOMJEGYZÉK.

	Lap
Jókai Mór.	
A forradalom költészete	1
Arany János.	
Lóra	7
Él-e még az isten	8
Magyar nemzetör dala	9
Mit csinálunk	10
Egy életünk, egy halálunk	11
Az örökség	12
Nyalka huszár, honnan	14
Emléklapra	15
Bajza József.	
Szolnok mellett	19
Jóslat	21
Nyugaszaló	23
Berec Károly.	
Ezred leánya	27
A fringia	31
Ne huzd cigány	33
Bernáth Gáspár.	
Alföldi népdal	35
Bércy Károly.	
Két béna	36
A hirnök	38
Bozzay Pál.	
Miért fénylik a csillag?	40
A dicsöségről	41
Kisirtam könyeim	42
Czuczor Gergely.	
Riadó	45
Csomaközy.	
Honfi dala	48
Dózsa Dániel.	
Dózsa Lajos emléke	51
Kossuth lovagok dala	53
Erdélyi János.	
Ellendal a Davoriára	55
1848-ban	57
1849-ben I.	58
„ II.	59
Garay János.	
A sirásó	60
Szabaddá lettél elnyomott magyar nép	61
Magyarorszag 1848-ban	64
Gyulai Pál.	
Szabad sajtó	66
Hadnagy uram	67
Honvéd és huszár	68
Fogoly honvéd	68
A haldokló huszár	69
Az utolsó huszár	71
Pál gazda	73
Karácson éjszakáján	73
Mit irjak	76
Hiador.	
A nap és az éj	79
Kossuth	81
Harmadik zászlóalj	83
Jenőfy.	
Forradalmi szikrák	85
Kelemér.	
A muszka járásból	89
Lauka Gusztáv.	
Románc	91
Apotheosis	92
Lévay József.	
A pozsonyi várban	94
Jön a tavasz	97
Budavár ostroma	98
Kossuth Lajosnak	107
Lisznyai Kálmán.	
Rákóczy és Brankovics	110
Kossuth	117
Medgyes Lajos.	
Nemzeti dal	120
Medve Imre.	
Hazajött honvéd	122

Mentovich Ferenc. Lap
Ölütelek sirja 124
Testvérem tölött 130
Szürkületkor 133

Pap Endre.
Passio dalok 135

Petőfi István.
Önkéntes dala 137

Petőfi Sándor.
Rákóczy 138
Önkéntes dala 139
A vén zászlótartó 140
Kemény szél fuj 142
Marcius 15-én 1849 . . . 143
Itt a próba 144
Europa csendes 148
Bánk bán 149

Sárosy Gyula.
Az arany trombitából . . 155

Szász Károly.
Hallgass el most gyáva ének 180
Az elesettek álmait viraszt tom 182
Hallom dalaidat 184
Végig hallgattam 187
A rab 190

Székács Pál.
Honvéd dal 194
I-sö honvédzászlóalj dala . 195

Székely József.
Kárpáti kürt 198

Szelestey László.
Vasárnapon 201
A nép ügyében 202

Szemere Miklós.
Ritkaságok 205
A lukai pap 208
Csak a ludas értsen róla . 210

Tompa Mihály.
Nagyjaink 212
1848 214
Pali története 215
Történet 220
Az özvegy és fiai 221
Jön a muszka 225
A gólyához 227

Tóth Endre.
Éjeli képek 229
Az év utolsó napján . . . 232

Lap
Ki vagy te? 234
Egy hadastyán sirján . . 236

Tóth Kálmán.
A szerezsán 242
Honvéd testvérek . . . 247
Honvéd sirja 248
A huszár panasza . . . 249

Vahot Sándor.
Garai „Kont“ cimü balladájára 253
Kont késö utódai 253

Vajda János.
A honárulókhoz 254
A rab halála 257
Adjon isten 259
Ki bánt 263
Körültünk vagy tiz ellenség 265
Franciaországnak . . . 269
A vörös sipkás 271

Várfoki.
Ne higyj magyar . . . 273

Vecsey Sándor.
Levél testvéremnek . . . 276

Vörösmarty Mihály.
Forget not the field . . . 278
Jóslat 279
Szabad sajtó 282
Emlékkönyvbe 283
Elöszó 283

Zalár.
Hadilant 286
A lengyel és a honvéd . . 287
Sárosy Gyulához 289
Kerestük öseinknek temetöjét 291

Bozzay Pál.
Kelet könyvei 292

Jókai Mór.
Délibáb 309
Nöszabadság 312
Az utolsó fejedelem . . . 316

Vasváry Pál.
A márciusi ifjuság . . . 330

Áldor Imre.
Zárszó 340

Pest.
Nyomatott Heckenast Gusztávnál.
—
1867.